

UNIVERZITA KARLOVA
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMÁNSKÝCH STUDÍÍ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Lenka Švidrnochová

Axiologická modalita ve francouzštině

The axiological modality in French

Praha 2015

VEDOUCÍ PRÁCE:

PhDr. Olga Nádvorníková, Ph.D.

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěla poděkovat PhDr. Olze Nádvorníkové, Ph.D. za odborné vedení práce a za cenné metodické připomínky.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 25. 7. 2015

.....

Abstrakt v českém jazyce

Tato diplomová práce se zabývá analýzou axiologické modalit ve francouzštině u vybrané skupiny emočních sloves, s přihlédnutím k jejich protějškům v češtině. Po vymezení základních pojmů (subjektivita, modalita a axiologická modalita) a podrobném výčtu příslušných prostředků vyjadřujících tento typ modalit je pro navazující empirický výzkum specifikována konkrétní lexikální skupina, kterou je v tomto případě syntakticky a sémanticky homogenní řada emočních sloves (*affectionner, aimer, chérir, adorer, idolâtrer, détester, haïr, abhorrer, exécrer*). Vymezená kategorie je podrobena kvantitativní analýze na bázi korpusů *FRANTEXT, Araneum Francogallicum Maius* a *l'Est républicain* a posléze rovněž analýze kvalitativní v paralelním korpusu *InterCorp*. Na základě slovníkových definic a kontrastivního výzkumu je pak stanovena axiologická stupnice zkoumaných sloves, která je následně ověřena na základě dotazníkového průzkumu mezi rodilými mluvčími. V závěru práce jsou dále zkoumány faktory ovlivňující axiologickou modalitu axiologicky rozvětveného slovesa *aimer*.

Klíčová slova

Axiologická modalita, francouzština, vyjadřování emocí, subjektivita, *InterCorp*, kontrastivní analýza

Abstrakt v anglickém jazyce

This thesis focuses on the analyses of the axiological modality of the group of emotional verbs in French. After defining the basic terms associated with the axiological modality and enumerating the means of its expression, the syntactically and semantically homogenous group of emotional verbs is specified (*affectionner, aimer, chérir, adorer, idolâtrer, détester, haïr, abhorrer, exécrer*) and then put to the quantitative analysis based on the corpora *FRANTEXT, Araneum Francogallicum Maius* and *l'Est républicain*. The following qualitative analysis is based on the parallel corpus *InterCorp*. On the basis of dictionary definitions and contrastive research, the axiological scale of the examined words is formed and then verified by the native speakers via questionnaires. In the end, the factors influencing the axiological value of the verb *aimer* are investigated.

Klíčová slova

Axiological modality, French, expression of emotions, subjectivity, *InterCorp*, contrastive analysis

Obsah

1. Úvod	7
2. Modalita jako způsob vyjádření subjektivity	9
2.1 Subjektivita v jazyce.....	9
2.1.1 Definice pojmu.....	9
2.1.1.1 Pojem <i>emoce</i>	9
2.1.2 Charakter subjektivity v jazyce.....	10
2.1.3 Vyjádření subjektivity v jazyce.....	12
2.2 Modalita.....	13
2.2.1 Pojem „modalita“.....	13
2.2.2 Problematika dělení modalit.....	13
3. Axiologická modalita ve francouzštině	17
3.1 Axiologie jako filozofický pojem.....	17
3.2 Terminologické sjednocení axiologické modality.....	17
3.3 Vymezení axiologické modality a různé způsoby jejího pojetí.....	19
3.4 Axiologická modalita a skalarita.....	20
3.5 Prostředky vyjádření axiologické modality.....	21
3.5.1 Lexikální prostředky.....	21
3.5.2 Morfologické, syntaktické a suprasegmentální prostředky.....	24
3.5.2.1 <i>Suprasegmentální prostředky</i>	24
3.5.2.1 <i>Morfologické prostředky</i>	26
3.5.2.1 <i>Syntaktické prostředky</i>	29
4. Výběr prostředků pro empirický výzkum	30
4.1 Vymezení kategorie: emoční slovesa.....	30
4.2 Výběr konkrétní škály emočních sloves.....	30
4.3 Definice sloves vybrané škály.....	32
5. Metodologie	34
5.1 Postup práce.....	34
5.1.1 Kvantitativní analýza.....	34
5.1.2 Kvalitativní analýza: stanovení axiologické stupnice vybraných <i>V_e</i>	35
5.1.3 Kvalitativní analýza zaměřená na sloveso <i>aimer</i>	36
5.2 Materiál.....	37
5.2.1 Stěžejní zdroj dat: InterCorp.....	37
5.2.2 Sekundární zdroje dat: FRANTEXT, Araneum Francogallicum Maius, L'Est Républicain.....	37

6. Kvantitativní analýza emočních sloves	39
6.1 Frekvenční analýza z diachronního pohledu.....	39
6.2 Frekvenční analýza emočních sloves v různých typech korpusů.....	45
6.2.1 Zastoupení emočních sloves v objektivních a subjektivních funkčních stylech..	46
7. Stupnice axiologické modality u emočních sloves	52
7.1 Formování stupnice na základě slovníkových definic.....	52
7.2 Ověřování stupnice na základě paralelního korpusu InterCorp.....	54
7.3 Ověření stupnice rodilými mluvčími.....	58
8. Sloveso <i>aimer</i> jako ústřední bod stupnice zkoumaných sloves	63
8.1 Analýza klíčových faktorů ovlivňujících axiologickou modalitu slovesa <i>aimer</i>	63
8.2 Vliv jednotlivých faktorů na axiologickou modalitu slovesa <i>aimer</i>	75
8.2.1 Vliv slovesné osoby na axiologickou modalitu slovesa <i>aimer</i>	76
8.2.2 Vliv životnosti předmětu na axiologickou modalitu slovesa <i>aimer</i>	77
8.2.3 Vliv označovaného vztahu na modalitu slovesa <i>aimer</i>	78
9. Závěr	81
10. Résumé	85
Bibliografie	87
Seznam tabulek a grafů	91
Přílohy	93

1 Úvod

„*Modalité est l'âme de la phrase*,“ je již notoricky známou metaforou Ch. Ballyho a nutno přiznat, že se jedná o vskutku trefné vyjádření.¹ Na rozdíl od jiných oblastí jazykovědy jde o téma méně uchopitelné, což se projevuje především kolísáním hranic mezi jednotlivými typy modalit. Tato neurčitost však paradoxně činí problematiku zajímavou, neboť umožňuje pohlížet na jazyk jako na subjektivně se projevující, živý organismus. Jednou z nejvíce subjektivních typů modalit je *modalita axiologická*.

Samotný pojem *axiologická modalita* vykryštoval z filozofického konceptu *axiologie*, známým též pod označením *filozofie hodnot*.² Tradičně je chápán jako jazykové vyjádření distinkce na dobré a špatné, což bývá v oblasti lingvistiky interpretováno vícero způsoby. Klíčovým krokem teoretické části bude tedy vymezení axiologické modalit a stejně tak nebude možné vynechat souhrnný výčet lexikálních, morfologických, syntaktických a suprasegmentálních prostředků, které ji vyjadřují. Komplexnost problematiky si dále žádá omezit se v empirické části na výzkum úzce specifikovaných jazykových prostředků (viz 4.1). Vybranou skupinou slov implikujících axiologické hodnocení bude v tomto případě devět základních emočních sloves (*affectionner, aimer, chérir, adorer, idolâtrer, détester, haïr, abhorrer* a *exécrer*) definovaných v závěru teoretické části.

Obecně si práce klade několik cílů. Po obecném zmapování frekvencí vybraných prostředků z pohledu diachronního i synchronního na základě francouzských jazykových korpusů *FRANTEXT*, *Araneum Francogallicum Maius* a *l'Est républicain* se zaměříme na jejich rozložení z hlediska typů textu v paralelním korpusu *InterCorp*, pomocí něhož se pokusíme ověřit hypotézu, že se koncentrace zvolených emočních sloves zvyšuje úměrně k subjektivitě jednotlivých funkčních stylů. Ústředním záměrem výzkumu pak bude vytvoření axiologické stupnice těchto sloves. Ta bude primárně vycházet ze slovníkových definic (*Petit Robert* z roku 2009, *Lingea* z roku 2011), sekundárně z kontrastivní analýzy v již zmiňovaném *InterCorpu* a výsledek pak bude ověřen dotazníkovým průzkumem mezi rodilými mluvčími. V závěru práce bude výše zmiňovaná kontrastivní analýza dále rozšířena o prověření některých faktorů ovlivňujících modalitu axiologicky rozvětveného slovesa *aimer*. Na základě citového a zároveň hodnotícího charakteru slovesa je možné předpokládat, že by jeho axiologická hodnota mohla nabývat vyšších hodnot v případě, že se prezentuje v první osobě

¹ BALLY, Charles. *Linguistique générale et linguistique française*. Berne: Francke, 1965, s. 36-37

² BRUGGER, Walter. *Filosofický slovník*. Praha: Naše vojsko, 2006.

nebo je jeho případným předmětem životné substantivum, případně, odkazuje-li k milostnému vztahu. Vyhodnocení těchto faktorů bude zároveň posledním bodem práce.

2 Modalita jako způsob vyjádření subjektivity

2.1 Subjektivita v jazyce

Modalitu v lingvistickém pojetí je možno chápat jako způsob vyjádření subjektivity.³ Pro definování modalit tedy bude nutné zaměřit se nejprve na vymezení pojmu *subjektivita v jazyce* a na komplexní fungování tohoto jevu.

2.1.1 Definice pojmu

*Le dictionnaire de la langue française*⁴ definuje subjektivitu v obecném pojetí jako „*une qualité de ce qui est subjectif; attitude d'une personne qui juge et raisonne uniquement d'après ses opinions subjectives, ses sentiments.*“ Tato lexikografická definice by mohla být částečně aplikována na vymezení výše uvedeného pojmu, je třeba si však uvědomit, že v jazykové rovině se nejedná pouze o stanovisko mluvčího, které je do diskurzu promítáno; klíčovou roli zde sehrává rovněž prostá přítomnost mluvčího subjektu v promluvě. Subjektivitu v jazyce je tedy možné definovat jako projekci názorů mluvčího, jeho pocitů a sebe sama do promluvy. Pokud jde o realizaci subjektivity, E. Jamrozik hovoří o „*l'extérioration de la vision du monde du sujet parlant.*“⁵ Na základě výše uvedeného je tedy možné konstatovat, že vyjadřování subjektivity v jazyce v zásadě odpovídá vyjadřování emocí, osobních evaluací a pozice konkrétního mluvčího ve vztahu k mimojazykové skutečnosti.

2.1.1.1 Pojem *emoce*

Vzhledem k prostředkům, na něž se zaměříme v empirické části (viz kapitola 4), bude příhodné věnovat na tomto místě několik slov pojmu *emoce*.

Podle M. Nakonečného se jedná o výraz, jenž v běžném užívání odkazuje k prožívání takových stavů, jakými jsou radost, smutek, hněv, strach a podobně.⁶ Definice tohoto pojmu, sáhne-li k psychologickému pojetí, je složitější. Nakonečný tvrdí, že většina autorů se ve vymezení emocí omezuje na výčet jejích podstatných znaků, kterými se odlišují od ostatních psychických jevů.⁷ K. Oatley a J.-M. Jenkinsová například předkládají, mimo jiné, následující charakteristiku emocí: „*An emotion is usually caused by a person consciously or unconsciously evaluating an event. As relevant to a concern (a goal) that is important; the*

³ KERBRAT-ORECCHIONI, Catherine. *L'énonciation de la subjectivité dans le langage*. Paris: Colin, 1980.

⁴ DUBOIS, Jean. *Dictionnaire de la langue française*. Paris: Larousse, 1994, s. 1800

⁵ JAMROZIK, Elzbieta. De la subjectivité dans le lexique. *Langages*, 89, 1988, s. 87-96, s. 87

⁶ NAKONEČNÝ, Milan. *Emoce*. Praha: Triton, 2012., s. 13

⁷ Op. cit., s. 16

*emotion is felt as positive when a concern is advanced and negative when a concern is impeded.*⁸

Navzdory nesnadné uchopitelnosti problému je možno dohledat autory, kteří se o definici emoce pokusili. Jedním z nich je, podle Nakonečného, například R. Corsini, který vymezuje emoci jako „každý mentální stav, charakterizovaný různými stupni citění a obvykle provázený motorickými projevy, často velmi intenzivními... Emoce jsou obvykle zaměřeny na specifickou osobu nebo událost a vyvolávají velmi široké fyziologické změny [...] Všeobecnými emocemi jsou hněv, povznesená nálada, strach, zděšení, láska.“⁹

Odbočku do zákoutí psychologie by bylo příhodné zakončit přístupem A. R. Dalmasia, který odlišuje emoce u lidí a zvířat. Podle něj jsou emoce u člověka specifické tím, že bývají spojeny s „komplexními idejemi, hodnotami, principy a úsudky.“¹⁰ Svě tvrzení Dalmasio demonstruje faktem, že „lidské emoce se netýkají jen sexuální slasti či strachu z hadů. Jsou také děsem při spatření utrpení a uspokojením, které pocítujeme, když je učiněno zadost spravedlnosti.“¹¹ Tento způsob nahlížení na problematiku emocí potvrzuje úzkou souvislost mezi emocemi a posuzováním hodnot, ke kterému se vrátíme v kapitole 4.1.

Po definování pojmu subjektivita je možné zaměřit se na její charakter.

2.1.2 Charakter subjektivity v jazyce

Kerbrat-Orecchioni ve své práci věnované jazykové subjektivitě tvrdí, že každá jazyková jednotka je principiálně subjektivním znakem a slova jsou podle ní jen nahraditelnými a interpretačními symboly odkazujícími k objektům mimojazykové skutečnosti.¹²

Subjektivita v jazyce se však netýká pouze lexikální roviny, nýbrž také roviny syntaktické, morfologické a nelze vyloučit ani intonaci spojenou s příslušnou interpunkcí. Všechny tyto roviny jsou více či méně vybaveny schopností subjektivizovat obsah výpovědi. Navíc je třeba zdůraznit, že každý diskurz je realizován v konkrétní sdělovací situaci a klíčovou interpretační roli zde může sehrát také faktor pragmatický. Jak lze sledovat, jedním ze základních rysů subjektivity v jazyce je její komplexní charakter.

V zásadě je možné, podle Kerbrat-Orecchioni, vymezit základní klasifikaci diskurzu na *subjektivní* a *objektivní*, přičemž v objektivním diskurzu je usilováno, na rozdíl od diskurzu

⁸ OATLEY, Keith, Dacher KELTNER a Jennifer M. JENKINS. *Understanding emotions*. Oxford: Blackwell Pub., 2006, s. 96

⁹ CORSINI, 2002, R. J., 2002, s. 324; cit podle NAKONEČNÝ, Milan. *Emoce*. Praha: Triton, 2012

¹⁰ DALMASIO, Antonio R., 2000, s. 49-51; cit podle NAKONEČNÝ, Milan. *Emoce*. Praha: Triton, 2012

¹¹ Ibid.

¹² KERBRAT-ORECCHIONI, Catherine. *L'énonciation de la subjectivité dans le langage*. Paris: Colin, 1980, s. 70

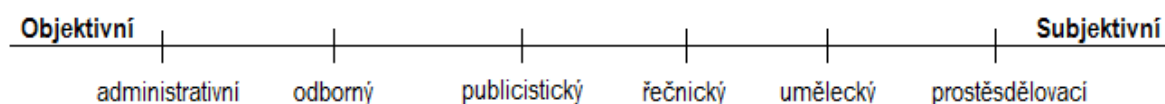
subjektivního, o eliminaci známek existence individuálního mluvčího.¹³ Kerbrat-Orecchioni dále tvrdí, že tato výchozí opozice nemůže být považována za dichotomickou, ale že se naopak jedná o opozici graduálního charakteru. Tuto stupňovitost autorka znázorňuje v následujícím grafu.¹⁴

Graf 1: Graduální charakter subjektivity¹⁵

Přestože výše uvedený diagram předkládá příklady adjektiv, stupnice hodnot je aplikovatelná i na jiné slovní druhy, a to včetně sloves, na která se zaměříme v empirické části.¹⁶ Poměr objektivních a subjektivních jazykových jednotek v komunikátu je rovněž základem pro určování objektivní subjektivní tzv. *funkčních stylů*.¹⁷ K následujícímu grafu, jenž zobrazuje rozvrstvení funkčních stylů z hlediska míry subjektivity, se vrátíme v kapitole X.

Graf 2: Graduální charakter funkčních stylů¹⁸

Pomalou se tedy dostáváme k samotnému vyjádření subjektivity v jazyce.

¹³ E. Jamrozik rozděluje lexikum na dvě složky, z nichž první pojmenovává termínem „*neutre*“ a druhou charakterizuje jako část lexika vyjadřující osobní pocity a posuzování. Tuto tezi demonstruje kupříkladu na opozici slov *dépenser/dilapider*, v níž zůstává nepoznamenané subjektivitou verbum *dépenser*, zatímco jeho protějšek *dilapider* již implikuje negativní ohodnocení. Na základě výše uvedených faktů vyslovuje Jamrozik hypotézu o koexistenci subjektivních (evaluativních) a objektivních (deskriptivních) významových složek v rámci jediného lexému. (JAMROZIK, Elzbieta. De la subjectivité dans le lexique. *Langages*, 89, 1988, s. 87-96, s. 87)

¹⁴ KERBRAT-ORECCHIONI, Catherine. *L'énonciation de la subjectivité dans le langage*. Paris: Colin, 1980, s. 71-72

¹⁵ Op. cit., s. 72

¹⁶ Například by bylo možno intuitivně zhodnotit, že sloveso *courir* je subjektivitou poznamenáno méně výrazně než verbum *aimer*.

¹⁷ Nejvyšší individualita mluvčího se podle projevuje v případě stylu prostěsdělovacího. Následuje styl umělecký, který rovněž není zatížen unifikovanou normou. Na pomezí mezi subjektivním a objektivním stylem pak stojí styl řečnický (mluvčí se drží pevných norem, vnášet do projevu intenzifikující a aktualizující prostředky však není neobvyklé...) a styl publicistický, který se rovněž nachází na hranici mezi subjektivním a objektivním stylem, přičemž osobnost autora se zde projevuje především v útvarech analytických (úvodník, komentář, atd.) a beletristických (fejton...), ale už méně u prostých sdělení ve zpravodajském žánru. Mezi objektivní styly by pak spadal styl odborný, který vždy předpokládá jednoznačný výběr odborných výrazů. Nejméně se individualita autora projevuje ve stylu administrativním. (ČECHOVÁ, Marie. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003, s. 70-71)

¹⁸ Na graf byl vytvořen na základě informací z publikace *Současná česká stylistika* (ČECHOVÁ, Marie. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003, s. 70-71)

2.1.3 Vyjádření subjektivity v jazyce

Jak již bylo naznačeno v předchozích podkapitolách, subjektivita v jazyce je komplexním fenoménem. Přesto je možné vymezit dva základní způsoby jejího vyjádření. Prvním z nich je fyzická přítomnost subjektivního „já“ v diskurzu a druhým z nich je právě modalita.

Pro úplnost by bylo nyní vhodné alespoň ve stručnosti se zaměřit na první způsob. Z praktického hlediska tvoří součást diskurzivní subjektivity každá jazyková jednotka, jejíž označované nabývá různých hodnot v závislosti na aktuální pozici hovořícího subjektu v mimojazykové skutečnosti. Benveniste ve své eseji píše, že každé individuum reprezentuje své „já“ ve vztahu k „ty“ a „on“¹⁹ a obdobným způsobem je pak relativizován čas a prostor.²⁰ Individuální „já“ tedy tvoří jádro subjektivity tohoto typu a stává se výchozím bodem kategorie *deixis*. Z lexikálního pohledu tedy budou častými prostředky vyjádření subjektivity především osobní zájmena (*je, tu, il...*), ukazovací zájmena (*celui, celle, ce...*), přivlastňovací zájmena (*le mien, le tien...*), adverbia a adverbialní spojení s časovým či prostorovým významem (*en ce moment, maintenant, hier...*), předložky (*devant, derrière, près de...*), temporální adjektiva (*actuel, moderne...*) a adjektiva posesivní (*son, leur...*).²¹ Z morfologického úhlu pohledu je třeba jmenovat především kategorii slovesného času, neboť formy *prétérita*, *présentu* a *futura* představují nedílnou součást subjektivní relativizace času. Kerbrat-Orecchioni nazývá tento typ reference „*nynéocentrique*“.²² Za sekundární prostředek by též bylo možno považovat kategorii slovesné osoby.²³

Druhý způsob vyjádření subjektivity v jazyce, kterým je modalita, bude podrobně rozebrán v následující kapitole.

¹⁹ BENVENISTE, Émile. Řeč a lidská zkušenost. In *Dvanáct esejů o jazyce*. Praha: Mladá fronta, 1970, s. 9-19., s. 10

²⁰ Co se týče subjektivity temporální, je zajímavé zmínit, že může být dále ovlivňována také rytmem života či emočním faktorem. (BENVENISTE, Émile. Řeč a lidská zkušenost. In *Dvanáct esejů o jazyce*. Praha: Mladá fronta, 1970, s. 10)

²¹ Je však třeba konstatovat, že ne vždy je status uvedených osobních, časových a prostorových referencí čistě subjektivní. Podle míry subjektivity implikované v odpovídajících označeních je Kerbrat-Orecchioni rozděluje na reference „*absolues*“, „*cotextuelles*“ a „*déictiques*“. (KERBRAT-ORECCHIONI, Catherine. *L'énonciation de la subjectivité dans le langage*. Paris: Colin, 1980., s. 50-51)

²² KERBRAT-ORECCHIONI, Catherine. *L'énonciation de la subjectivité dans le langage*. Paris: Colin, 1980, s. 46

²³ Kerbrat-Orecchioni zmiňuje také minoritní případy lexikální subjektivity a jako jeden z příkladů uvádí opozici sloves *aller/venir*. Zatímco sloveso *aller* je považováno za neutrální, výraz *venir* již implikuje specifický směr, který může být za určitých podmínek orientován k mluvčímu a vyjadřovat tak prostorovou subjektivitu. (KERBRAT-ORECCHIONI, Catherine. *L'énonciation de la subjectivité dans le langage*. Paris: Colin, 1980, s. 50-51)

2.2 Modalita

2.2.1 Pojem „modalita“

Modalita v lingvistickém pojetí je klasifikovatelná jako podmnožina jazykové subjektivity (viz 2.1) a v důsledku této koncepce lze usuzovat, že se její vymezení bude částečně překrývat právě s výše uvedenou definicí subjektivity v jazyce (viz 2.1.1). Navzdory faktu, že se jedná o abstraktní jev, jehož realizací je značně rozmanitá škála konkrétních jazykových prostředků, se názhledy jednotlivých gramatických příruček na její vytyčení od sebe v zásadě příliš neliší. Vzhledem k tomu, že v tomto směru nedochází k zásadním nesrovnalostem, omezíme se pouze na shrnutí výkladů několika základních gramatik.

Předně bude nezbytné zmínit přístup C. Ballyho, který řadí modalitu (*modus*) spolu s propozičním obsahem (*dictum*) mezi dva základní větné komponenty, přičemž modalita zde indikuje pozici mluvčího vůči k realitě vyjadřovaného obsahu.²⁴ Podle *Grammaire méthodique du français* je pojem modalita převzat z modální logiky a v lingvistickém pojetí jej tato příručka definuje jako „*des éléments qui expriment un certain type d'attitude du locuteur par rapport à son énoncé.*“²⁵ Další ze základních gramaticky orientovaných zdrojů je *Le bon usage*, jehož pojetí se ovšem dotýká pouze problematiky slovesného způsobu, který označuje jako „*la nature de la communication et l'attitude du locuteur à l'égard de ce qu'il énonce.*“²⁶ Ač se zdá, že je tato definice svým zněním velice blízko právě definici modality, je nutné poznamenat, že stále zůstává pouze vymezením slovesného modu. Pro naše účely by snad byla dostačující definice *Grammaire méthodique du français*, avšak k přesnější formulovanému znění došla Nicole Le Querler, která konstatuje, že „*la modalité est l'expression de l'attitude du locuteur par rapport au contenu propositionnel de son énoncé.*“

2.2.2 Problematika dělení modalit

U členění modalit dochází v odborné literatuře, na rozdíl od jejího vymezení, k výrazné názorové diferenciaci. Jednak zde narážíme na celkovou pojmovou nejednotnost a jednak na roztržitost přístupů k ohraničením jednotlivých typů modalit, jejichž limity se v konečném důsledku překrývají. Další komplikací představuje rozdílnost francouzské a české jazykovědné tradice nazírání na problematiku dělení modalit. Z tohoto důvodu a s přihlédnutím ke skutečnosti, že intencí práce není zkoumat modalitu v českých

²⁴ BALLY, Charles. *Linguistique générale et linguistique française*. Berne: Francke, 1965, s. 1932

²⁵ RIEGEL, Martin, Jean-Christophe PELLAT a René RIOUL. *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, 2014, s. 975

²⁶ GREVISSE, Maurice a André GOOSSE. *Le bon usage: grammaire française : Grevisse langue française*. Bruxelles: De Boeck, 2008, s. 979

komunikátech, se v průběhu kapitoly zaměříme převážně na francouzský lingvistický kontext, přičemž české příručky budou využívány pouze jako sekundární nástroj.²⁷ Přistupme tedy k jádru kapitoly.

Jednoduché a logické členění, z něhož budeme v průběhu analýzy vycházet především, nabízí referenční gramatika *Grammaire méthodique du français*, která rozděluje modalitu na *modalité d'énonciation*²⁸ a *modalité d'énoncé*, přičemž první z nich prezentuje postoj mluvčího ve vztahu k adresátovi a druhá představuje jeho stanovisko vzhledem k propozičnímu obsahu výpovědi.²⁹ V rámci této perspektivy je možné dále konstatovat, že modalita promluvy zahrnuje tři základní podtypy, jimiž jsou *assertion*,³⁰ *interrogation*,³¹ *injonction*, a jeden suplementární, tj. *exclamation*.³² Jedná se o členění modality, které je zpravidla udáváno slovesným způsobem, umístěním podmětu ve větě a intonací na konci věty, popřípadě interpunkcí v prostředí psaného komunikátu.³³ Ústředním bodem této práce se však stává *modalité d'énoncé*, která je podle *Grammaire méthodique du français* rozčleněna na modalitu *afektivní* vyjadřující city mluvčího a *evaluativní* představující jeho soudy a hodnocení. Evaluativní modalita dále zahrnuje dva podtypy: modalitu *epistemickou* odkazující k pravdivostním hodnotám a konečně modalitu *axiologickou* prezentující proces oceňování či naopak odsuzování.³⁴

Přestože se bude výzkum opírat o výše uvedenou klasifikaci, je nezbytné zabývat se rovněž stanovisky dalších jazykovědců. Na rozdíl od *Grammaire méthodique du français* s sebou tyto náhledy povětšinou přinášejí podrobná a detailně ohraničená dělení, která jsou ovšem v konečném důsledku příčinou oné již zmiňované terminologické nejednoty.

Podle Nicole Le Querler zahrnovala logika v aristotelovském pojetí tradičně čtyři typy modalit: nutnost, možnost, nemožnost a nahodilost, které byly souhrnně označovány zprvu jako *aletické*, později *ontické*.³⁵ N. Flaux a D. Stosic naopak tvrdí, že modalita implikovala podle starých filosofů pouze tři typy distinkce; na hezké/škaré, pravdivé/nepravdivé

²⁷ Během kontrastivních analýz se sice budeme opírat o české ekvivalenty, ty však budou sloužit pouze jako sekundární nástroj pro hodnocení axiologické hodnoty výrazů francouzských.

²⁸ V češtině se můžeme setkat s označením „modalita postojová“.

²⁹ RIEGEL, Martin, Jean-Christophe PELLAT a René RIOUL. *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, 2014, s. 975

³⁰ Podle N. Le Querler je dále rozdělena na *affirmation* et *negation*. (LE QUERLER, Nicole. Les modalités en français. *Revue belge de philologie et de l'histoire*, 82, 2004, s. 646)

³¹ Někdy tato modalita bývá nazývána též jako *érotétique* (LE QUERLER, Nicole. Les modalités en français. *Revue belge de philologie et de l'histoire*, 82, 2004, s. 647)

³² ARRIVÉ, Michel, GADET, Françoise a GALMICHE, Michel. *La grammaire d'aujourd'hui: Guide alphabétique de linguistique française*. Paris: Flammarion, 1986, s. 390.

³³ LE GOFFIC, Pierre. *Grammaire de la phrase française*. Paris: Hachette, 1993, s. 93

³⁴ RIEGEL, Martin, Jean-Christophe PELLAT a René RIOUL. *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, 2014, s. 976

³⁵ LE QUERLER, Nicole. Les modalités en français. *Revue belge de philologie et de l'histoire*, 82, 2004, s. 644

a dobré/špatné.³⁶ Podle této teorie bylo členění posléze přerozděleno vlivem filosofie západní; estetická modalita zanikla, aletická podlehla další diferenciaci a etická byla rozšířena. N. Flaux a D. Stosic uvádějí, že poslední z citovaných modalit je dnes známá jako *axiologique*, *appréciative* nebo dokonce *boulique* a že je možné tyto termíny vnímat synonymicky.³⁷

Z pohledu synchronního navrhuje N. Le Querler klasifikaci vlastní, a to na *modalitu subjektivní*, kterou rozděluje na *épistémique* a *appréciative*, dále pak na *intersubjective* vyjadřující vůli, přání a požadavky mluvčího vzhledem k jinému účastníku komunikace a *implicative* vyjadřující implikace v obecném slova smyslu, a to buď mezi dvěma prvky výroku, nebo mezi objektivní realitou a propozičním obsahem výpovědi.³⁸

Dalším významným jazykovědcem zabývajícím se daným tématem je L. Gosselin, jenž vymezuje tři základní kategorie modality; do první z nich řadí modalitu *aletickou*, neboli *ontickou*, která se podle jeho teorie vyznačuje posuzováním objektivní reality, kdy je mluvčí zcela abstrahován od svého subjektivního úhlu pohledu. Ve druhém případě je hodnotitelem samotný subjekt, jenž vyjadřuje buď stupeň víry (*epistemická modalita*) nebo tužby (*modalité appréciative* a *modalité boulique*),³⁹ přičemž *modalité épistémique* se zde vyznačuje posuzováním reality, kterou lze do jisté míry hodnotit objektivně, *modalité appréciative* je předkládána jako posuzování hodnot, jež naopak hodnotit objektivně nelze, a *modalité boulique* umožňuje vyjadřování vůle. Třetí podtyp modality je podle Gosselina zaměřen na posuzování hodnot, jakými jsou spravedlnost, či morálka, a tedy hodnot udávaných společenským systémem. Do této skupiny je řazena *modalita deontická* indikující povinnost či povolení a *modalita axiologická*.⁴⁰

Na doplnění by bylo dále možné jmenovat například F. Kiefera, který uvádí vedle modality *epistemické*, *deontické* a *aletické* také následující komplementární typy modalit: *dispositional modality*⁴¹ (vyjadřující dispozice), *circumstantial*⁴² (vyjadřující okolnosti) a *boulomaic* (= *boulique*).⁴³

³⁶ FLAUX, Nelly, Dejan STOSIC. Les noms d'idéalités et la modalité : marquage d'une opposition. *Langages*, 148, 2014, s. 127-141

³⁷ FLAUX, Nelly, Dejan STOSIC. Les noms d'idéalités et la modalité : marquage d'une opposition. *Langages*, 148, 2014, s. 127-141

³⁸ LE QUERLER, Nicole. Les modalités en français. *Revue belge de philologie et de l'histoire*, 82, 2004, s. 647

³⁹ Modalité boulique je též nazývána „boulestique“.

⁴⁰ GOSSELIN, Laurent. *Temporalité et modalité*. Bruxelles: Boeck & Larcier, 2005, s. 47

⁴¹ Př.: *Mark peut chanter*. = Z pohledu Markových dispozic je možno konstatovat, že je pro něj možné zpívat.

⁴² Př.: *Mark peut se reposer à la maison*. = Markův dům je vybaven tak, že je možné v něm odpočívat.

⁴³ KIEFER, Ferenc. *Modality. Grammar, Meaning and Pragmatics*. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 2009, s. 189-190

Jak lze prozatím pozorovat, modalita „axiologická“ se zde jeví jako kategorie značně kolísavého charakteru a vzhledem k tomu, že se z hlediska této práce jedná o výchozí pojem, bude její definici zasvěcena samostatná kapitola (viz 3).

Poslední z přídatných rozdělení, které zde bude uvedeno, se týká především formální stránky vyjadřování modalit. Jedná se o Gosselinovo členění na modalitu *intrinsèque* (vnitřní) a *extrinsèque* (vnější). Zatímco modalita vnitřní je dána v rámci jediného lexému (například adjektivum *lâche* je samo o sobě nositelem negativní axiologické hodnoty), modalita vnější je zpravidla součástí rozvinutější větné struktury a je udávána pomocí dalšího gramému či lexému.⁴⁴

Na závěr kapitoly by bylo dobré konstatovat, že z pohledu strukturního se praktická část práce zaměří především na výzkum modalit vnitřní, tedy na výzkum modalit implikované ve zkoumaných lexémech. Sekundárně však bude během kvalitativní analýzy komentována rovněž případná modalita vnější. Z hlediska sémantického se bude práce letmo dotýkat modalit afektivní v pojetí opírajícím se o *Grammaire méthodique du français*. Hlavním bodem zkoumání však bude modalita axiologická, jíž je věnována následující kapitola.

⁴⁴ GOSSELIN, Laurent. *Temporalité et modalité*. Bruxelles: Boeck & Larcier, 2005. (Příkladem by zde mohly být věty obohacené o hodnotící adverbia typu *malhereusement*.)

3 Axiologická modalita ve francouzštině

3.1 Axiologie jako filozofický pojem

Axiologická modalita vychází z filozofického pojmu *axiologie* (z řeckého *ἀξιος* = hodnotný, rovnocenný).⁴⁵ Jedná se o filozofický koncept známý též pod označením *filozofie hodnot* a v zásadě existují dva způsoby jeho pojímání; *novokantovský* a *fenomenologický*. Zatímco novokantovské pojetí vyhodnocuje bytí jako hodnotově indiferentní, fenomenologická teorie hodnoty a bytí slučuje. Podle ní lze hodnoty uchopit pouze „*emocionálně-nazíravě*“ prostřednictvím intencionálního cítění.⁴⁶ Z psychologického hlediska je na hodnoty dokonce nahlíženo jako na součást pocitů čistě subjektivních.⁴⁷

Výchozím bodem ve vlastním vymezení axiologické modalit v jazyce bude tedy pojem „*hodnota*“.

3.2 Terminologické sjednocení axiologické modalit

Již kapitola o dělení modalit (viz 2.2.2) předznamenávala, že se na vymezení axiologické modalit názory různí. Tato kapitola se zaměří na prověření hranic jednotlivých interpretací a pokusí se o sjednocení pojmů.

Z terminologického hlediska se v zásadě objevují tři výrazy pro označení modalit, již se práce chystá zabývat. Jsou jimi *modalité axiologique*, *appréciative* a *boulique*. Někteří lingvisté jako N. Flaux a D. Stosic vnímají tyto výrazy synonymicky (viz 2.2.2).⁴⁸ Pierre Le Goffic⁴⁹ naproti tomu upřednostňuje termín *modalité appréciative* a stejně tak si počíná rovněž N. Le Querler, ačkoli připouští, že se nejedná o jediné terminologické řešení. Na druhou stranu však od *modalité appréciative* separuje tzv. *modalité intersubjective* vyjadřující vůli, přání a požadavky.⁵⁰ Její *modalité intersubjective* se tedy prakticky protíná s *modalité boulique* v pojetí F. Kiefera či L. Gosselina.⁵¹ Jan Nuytz tuto modalitu nazval *volitive*, zatímco *modalité boulique* podle něj odkazuje k citovým postojům mluvčího.⁵² Jeho interpretace *modalité boulique* je tedy totožná s *modalité affective* ve smyslu *Grammaire*

⁴⁵ PRACH, Václav. *Řecko-český slovník*. Praha: Vyšehrad, 2005.

⁴⁶ Od čistě subjektivního cítění se cítění intencionální vymezuje orientací na hodnotu jako svůj předmět. (BRUGGER, Walter. *Filozofický slovník*. Praha: Naše vojsko, 2006, 146)

⁴⁷ BRUGGER, Walter. *Filozofický slovník*. Praha: Naše vojsko, 2006.

⁴⁸ FLAUX, Nelly, Dejan STOSIC. Les noms d'idéalités et la modalité : marquage d'une opposition. *Langages*, 148, 2014, s. 127-141

⁴⁹ LE GOFFIC, Pierre. *Grammaire de la phrase française*. Paris: Hachette, 1993, s. 462

⁵⁰ LE QUERLER, Nicole. Les modalités en français. *Revue belge de philologie et de l'histoire*, 82, 2004, s. 647

⁵¹ L. Gosselin tuto modalitu označuje rovněž termínem „boulestique“ (GOSSELIN, Laurent. *Temporalité et modalité*. Bruxelles: Boeck & Larcier, 2005, s. 45)

⁵² NUYTS, Jan. Formal approaches to modality. In FRAWLEY, William, Erin ESCHENROEDER, Sarah MILLS a Thao NGUYEN. *The expression of modality*. New York: Mouton de Gruyter: 2006, s. 11-12

méthodique du français. Ve směru vymezení *modalité boulique* by bylo příhodné zmínit také postoj české gramatiky, která ji klasifikuje jako „*preferenční postoj*“. Se samotným pojmem „*modalité axiologique*“ pracuje *Grammaire méthodique du français*, která v zásadě vychází z názvosloví Kerbrat-Orecchioni (viz tabulka 1).

Rozporuplné stanovisko zaujímá v tomto směru L. Gosselin, který provádí radikální distinkci mezi *modalité axiologique* a *modalité appréciative* (viz 2.2.2). Podle něj se *modalité appréciative* týká souzení hodnot prostřednictvím individua ve zcela subjektivním pojetí a *modalité axiologique* odkazuje k ohodnocování skutečnosti jako chvályhodné či odsouzeníhodné. Axiologická modalita je tedy, v linii jeho chápání, ovlivněná společenským vnímáním a spadají do ní takové hodnoty, jako jsou kupříkladu spravedlnost a morálka.⁵³

Toto striktní vymezení jednotlivých modalit však příliš zasahuje do filozofické roviny a přináší s sebou celou řadu potenciálně zpochybnitelných případů. Otázka zní, zda je vůbec možné jednoznačně soudit, ve kterých případech se jedná o ryze subjektivní posuzování hodnot a kdy ne. Například souzení *spravedlnosti* je na společenském kontextu nejspíše závislé. Posuzování hodnot estetických by už však bylo silně diskutabilní, neboť je obtížné odhadovat, do jaké míry je individuum ve svých verdiktech společenským systémem ovlivněno.

Jak lze pozorovat, terminologie je v případě axiologické modalitě značně kolísavá. Jednotlivá nazírání na označení modalit, která bude zkoumána v empirické části práce, jsou tedy pro lepší orientaci shrnuta v následující tabulce.⁵⁴

Tabulka 1: Přehled terminologického nazírání na modalitu sloves s ústředním bodem *aimer*

Modalités:	axiologique	appréciative	Boulique	<i>affective</i>
N. Flaux a D. Stosic	ekvivalenty			
Nicole Le Querler	<i>appréciative</i>		<i>intersubjective</i>	
Pierre Le Goffic	<i>appréciative</i>			
L. Gosselin	<i>axiologique</i>	<i>appréciative</i>	<i>boulique/boulestique</i>	
Jan Nuytz			<i>volitive</i>	<i>boulique</i>
Riegel, Pellat, Rioul	<i>axiologique</i>			<i>affective</i>
Kerbrat-Orecchioni	<i>axiologique</i>			<i>affective</i>

⁵³ GOSELIN, Laurent. *Temporalité et modalité*. Bruxelles: Boeck & Larcier, 2005, s. 214

⁵⁴ Přerušované ohraničení zde indikuje předpoklad, že ačkoli autor zvolil určité ekvivalenty, nevylučuje jiné možné označení.

Ačkoli jsme si vědomi mnohosti názvoslovných řešení, výchozím zdrojem práce bude *Grammaire méthodique du français* (Riegel, Pellat, Rioul) vycházející z terminologie Kerbrat-Orecchioni. Jelikož tato jazyková příručka s ostatními zmíněnými pojmenováními neoperuje, budeme předpokládat (na základě N. Flaux a D. Stosice), že jde o výrazy synonymické, a přidržíme se označení **axiologická modalita**.

3.3 Vymezení a axiologické modalit a různé způsoby jejího pojetí

Axiologická modalita je v jazykovědném prostředí pojímána v různě širokých perspektivách a jedním z určujících faktorů je právě míra subjektivity. U Gosselina jsme například mohli sledovat pojetí, v němž se axiologické hodnocení projevovalo jako rezultat individuálního myšlení krystalizujícího z určitého socio-kulturního společenství (viz 2.2.2). V takovém případě by bylo rozpětí axiologické modalit ostře limitováno.

Jiní autoři se spokojují se zobecňujícími definicemi. Le Querler například axiologickou modalitu charakterizuje jako „*marquant l'appréciation du locuteur sur le contenu propositionnel de son énoncé*.“⁵⁵ Obdobné stanovisko zaujímá *Grammaire méthodique du français*, která obecně poznamenává, že tento typ modalit odkazuje k úsudkům mluvčího vyjádřeným výrazy vyhodnocujícími „dobré a špatné“.⁵⁶ Kerbrat-Orecchioni zmiňuje, že axiologická modalita je „*un jugement évaluatif, d'appréciation ou de dépréciation*“⁵⁷ a B. Pottier obdobným způsobem podotýká, že jde o „*jugement de valeur porté par l'énonciateur à son propos ou même à des modalités antérieures*.“⁵⁸

Všechny tyto definice vykazují určitou interpretační volnost, v jejímž důsledku mohou sehrávat svou roli také emoce a city, které, jak již bylo zmíněno, v případě lidských bytostí často s evaluacemi okolní reality přicházejí do souvislosti (viz 2.1.1.1). V některých případech se však můžeme setkat i s explicitním připuštěním afektivního aspektu do rámce axiologické modalit. Činí tak kupříkladu P. Charaudeau, který tvrdí, že „*l'évaluation est d'ordre affectif et le jugement ne repose pas sur la raison mais sur l'affect*.“⁵⁹ V jeho pojetí tedy posuzování hodnot vychází sekundárně z pocitů mluvčího.⁶⁰ Agata Jackiewicz si počíná analogickým způsobem, když tuto modalitu vymezuje jako „*un jugement des valeurs de type*

⁵⁵ LE QUERLER, Nicole. Les modalités en français. *Revue belge de philologie et de l'histoire*, 82, 2004, s. 647

⁵⁶ RIEGEL, Martin, Jean-Christophe PELLAT a René RIOUL. *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, 2014., s. 976

⁵⁷ KERBRAT-ORECCHIONI, Catherine. *L'énonciation de la subjectivité dans le langage*. Paris: Colin, 1980., s. 73

⁵⁸ POTTIER, Bernard. *Sémantique générale*. Paris: Presses Universitaires de France, 1992., s. 218

⁵⁹ CHARAUDEAU, Patrick. *Grammaire du sens et de l'expression*. Paris: Hachette, 1992., s. 604.

⁶⁰ P. Charaudeau dále vyčleňuje další podtypy v rámci *appréciation*, kterými jsou posuzování etické (*je trouve bien/ mal que*), estetické (*je trouve beau/mauvais que*), hedonické (*je trouve heureux/malheureux que*) a pragmatické (*je trouve utile/inutile que*). (CHARAUDEAU, Patrick. *Grammaire du sens et de l'expression*. Paris: Hachette, 1992., s. 604)

*bon/mauvais (souhaitable/regrettable) ou une réaction affective empreinte d'une telle appréciation.*⁶¹

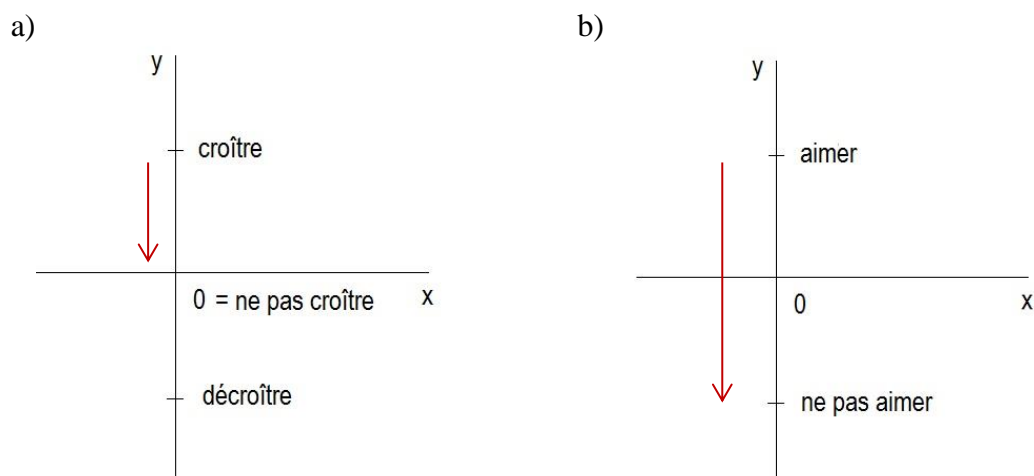
Právě tato poslední citovaná definice bude tvořit výchozí bod pro náš výzkum. Axiologická modalita v pojetí, k němuž se přikloníme, bude tedy založená na posuzování hodnot, které bude odpovídat příslušným afektivním reakcím.

3.4 Axiologická modalita a skalarita

Axiologickou modalitu je možno s určitou mírou abstrakce chápat jako skalární veličinu, jejíž projekcí bude osa y s počátečním bodem 0 zasahující jak do plusových hodnot korespondujících s pozitivním posuzováním (+), tak do hodnot minusových odpovídajících naopak posuzování negativnímu (-).

Zajímavým jevem je tudíž *proces negace*, který může na poli lingvistiky zacházet do několika interpretačních rovin. Jednak jej lze vyhodnocovat z pohledu výrokové logiky, kdy platí, že negovaným A je $\neg A$, což je přístup, který je v jazykovém prostředí uplatňován především. Kupříkladu sloveso „croître“, na něž je negace aplikována, ztrácí svou realizační platnost a v karteziánské soustavě souřadnic by se dalo zobrazit jako bod 0 (viz graf 3a). U sloves modálních a evaluativních narážíme na jiný úkaz, a sice na projekci negovaných prvků do protilehlého kvadrantu (viz graf 3b). Literární teorie zavádí v této spojitosti termín *litotes*. Jedná se o metonymický prostředek, který zjemňuje zamýšlený pojem tím, že popírá pojem opačný, a v praxi pak dochází k zeslabení významu sdělení.⁶² Teoreticky by tedy mělo mít negované sloveso „détester“ menší váhu než jeho přímý protiklad „aimer“.

Graf 3: Proces negace u některých axiologických a neaxiologických výrazů

⁶¹ JACKIEWICZ, Agata. Études sur l'évaluation axiologique : présentation. *Langue française*, 1984, 2014, s. 5-16., s. 3

⁶² HRABÁK, Josef. *Poetika*. Praha: Českoslovesnký spisovatel, 1977, s. 152

Princip obrácené valorizace u modálních a evaluativních sloves může být eliminován vlivem parciální negace, kdy dochází k posuvu evaluativní či modální platnosti do bodu 0 (1b).⁶³ Z hlediska axiologické modality je tento bod také nazýván *indiferentní valorizací*.⁶⁴

(1)

- a) *Je n'aime pas les fraises.*
- b) *Je n'aime pas les fraises, je les adore.*

Proces negace je zajímavým fenoménem, který prakticky spadá do kapitoly o syntaktických prostředcích modifikujících axiologickou modalitu (viz 3.5.2.3).

3.5 Prostředky vyjádření axiologické modality

Axiologická modalita řazená do systematického rámce vyjadřování subjektivity bývá realizována hned v několika rovinách jazyka jako celku; v rovině morfologické, syntaktické a lexikální. Svou roli sehrávají rovněž suprasegmentální jazykové prostředky. Náš výzkum se bude částečně týkat všech těchto rovin. Z lexikálních prostředků bude vydělena skupina emočních sloves, na níž se zaměříme v empirické části (viz kapitola 4), a z morfologických, syntaktických a suprasegmentálních prostředků budou vybrány faktory potenciálně ovlivňující vnitřní axiologickou modalitu slovesa *aimer* (viz 5.1.3). Sekundárně bude rovněž velká část těchto prostředků komentována v komplexních příkladech doplňujících kvalitativní analýzu (viz 8.1).

Zaměříme se tedy nejprve na jádro problematiky, tj. na prostředky lexikálního charakteru.

3.5.1 Lexikální prostředky

Nutno konstatovat, že axiologická hodnota je nejčastěji implikována v podstatných jménech, přídavných jménech, příslovcích, slovesech a zajisté také v citoslovcích. Ostatní slovní druhy, tj. zájmena, částice, předložky a spojky,⁶⁵ známky axiologické modality spíše nevykazují.

Než se dostaneme k samotnému analyzování axiologických prvků u jednotlivých slovních druhů, bude třeba v tomto směru zdůraznit několik obecných postřehů.

⁶³RIEGEL, Martin, Jean-Christophe PELLAT a René RIOUL. *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, 2014., s. 699

⁶⁴DENDALE, Patrick a Johan van der AUWERA. *Les verbes modaux*. Atlanta, GA: Rodopi, 2001., s. 7

⁶⁵Přestože jsme uvedli kategorii spojek jako axiologicky nevýznamnou, je třeba připustit, že z presupozičního hlediska zde sehrává určitou roli dvojice výrazů *mais* a *même*. Spojka *mais* vložená mezi dvě axiologické jednotky podněcuje adresáta k předpokladu, že jsou tyto jednotky v opozici. Spojka *même* naopak signalizuje, že axiologická hodnota výrazů bude totožná. Příkladem by mohly být následující dva výroky: „Elle est belle (+) **mais** petite (-)“, „Elle est belle (+) et **même** petite (+)“. (KERBRAT-ORECCHIONI, Catherine. *L'énonciation de la subjectivité dans le langage*. Paris: Colin, 1980, s. 92-93)

- ▶ Předně je třeba konstatovat, že indikace axiologické hodnoty u jednotlivých lexikálních termínů je potenciálně problematickou záležitostí, neboť se mohou vyskytnout komplikace pramenící z její relativně nestálé povahy. Zatímco některé lexémy, kterými jsou kupříkladu „*sexisme*“ či „*racisme*“, bezpochyby axiologických hodnot nabývají, výrazy typu „*nationalisme*“ mohou být interpretovány axiologicky, ale nemusejí.⁶⁶
- ▶ Dále bude příhodné upozornit na nutnost rozlišování axiologické roviny od roviny stylistické.⁶⁷
- ▶ Dalším potenciálním problémem vyhodnocování axiologické modality je proces přenášení významu, v jehož důsledku může být téměř jakýkoli neutrální význam subjektivizován. Příkladem by mohlo být deskriptivní substantivum *renard*, které ve větě „*Ce ministre est un vrai renard.*“ nabývá negativního axiologického cítění.⁶⁸
- ▶ Matoucím prostředkem by pak z hlediska metonymie byla *ironie* negující axiologický význam slova či výpovědi. Ta bývá vyjadřována rozličnými stylovými postupy: antifrází, litotesem či hyperbolou. Bez znalosti kontextu však bývá obtížné identifikovat, že se setkáváme právě s touto figurou.

Nyní tedy přikročíme k postupnému vyšetřování jednotlivých slovnědruhových kategorií.

Co se týče evaluativních **substantiv**, většina vznikla, podle Kerbrat-Orecchioni, derivací z axiologických sloves a adjektiv.⁶⁹ Dále bychom měli jmenovat pejorativní výrazy zakončené příponami *-ard*, *-asse*⁷⁰, nadávky/vulgarismy (*espèce de...*, *con*, *idiot*, atd.) a třídu slov obohacenou o předpony *hyper-*, *super-*, *extra-* *ultra-*, *mal-*, *malé-*, *mau-*, *bien-*, *béné-*, *arch-*, *archi-*, *mé-*, *més-*.⁷¹ Tyto prefixy mohou být jednak hlavním axiologickým

⁶⁶ KERBRAT-ORECCHIONI, Catherine. *L'énonciation de la subjectivité dans le langage*. Paris: Colin, 1980, s. 92- 93

⁶⁷ Tuto distinkci demonstruje Kerbrat-Orecchioni příkladem následující opozice: *tacot/voiture/bagnole*. Neutrálními denotáty jsou zde z hlediska axiologické modality výrazy *voiture* a *bagnole*, které se liší pouze stylistickou platností, zatímco výraz *tacot* již vykazuje známky negativního hodnocení. V některých případech však v tomto směru dochází ke dvojí interpretaci. Například substantivum *baraque* zahrnuje ve svém základě soubor sémů definujících mimojazykovou jednotku, tj. dům, přičemž přídavnou hodnotou zde může být buď jeho artikulace v rámci familiárního stylu, nebo prvek podprůměrné kvality denotátu. (KERBRAT-ORECCHIONI, Catherine. *L'énonciation de la subjectivité dans le langage*. Paris: Colin, 1980, s. 74)

⁶⁸ RIEGEL, Martin, Jean-Christophe PELLAT a René RIOUL. *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, 2014., s. 976

⁶⁹ Např. *aimer* → *amour*, *accuser* → *accusation*, *beau* → *beauté*... (KERBRAT-ORECCHIONI, Catherine. *L'énonciation de la subjectivité dans le langage*. Paris: Colin, 1980., s. 73)

⁷⁰ Např. *vantard*, *fuyard*, *flemmard*, *cossard*, *fêtard*, *revanchard*, *vinasse*, *blondasse*, *fillasse*, *connasse*... (KERBRAT-ORECCHIONI, Catherine. *L'énonciation de la subjectivité dans le langage*. Paris: Colin, 1980., s. 74)

⁷¹ HENDRICH, Josef, TLÁSKAL, Jaromír a RADINA, Otomar. *Francouzská mluvnice*. Plzeň: Fraus, 2001., s. 122-125

komponentem slova (*supercalculateur...*) a jednak mohou plnit funkci intenzifikátoru (*ultra moderne...*). Nutno dodat, že se jedná o soubor lexémů, do něž spadají vedle substantiv také adjektiva a verba. Na závěr by měla být uvedena také třída substantiv nesoucích pozitivní či negativní hodnocení již ze své podstaty (*héros, personnalité* či *sorcière*).

Uchopíme-li problematiku axiologických **adjektiv** v obecném smyslu, můžeme říci, že se jedná především o kvalifikační adjektiva zahrnující etické či estetické sémantické rysy. Typickými příklady této třídy jsou adjektiva *bon, mauvais, beau, moche, laid, juste, brave* (viz př. 8), *injuste* aj. Co se týče lexikální stránky, mohli bychom poukázat na přípony *-et/-ette, -ot*, které indikují jakost ve zdrobňujícím významu, v důsledku čehož dochází k modifikaci vnitřní axiologické modality adjektiva.⁷² Také bude nezbytné zmínit, že některá z axiologických adjektiv tvoří jádro *neosobních slovesných atributivních konstrukcí* typu *Il est + Adj.*⁷³

Další hojnou slovnědruhovou kategorií jsou axiologická **adverbia** (*hereusement, malheureusement, bien, mal, habilement, malheureusement...*). Některá z adverbíí jsou navíc schopna modifikovat axiologickou modalitu sloves, např. kvantifikující výraz *beaucoup* (*aimer* vs. *aimer beaucoup*) (viz př. 31).

Co se týče **interjekcí**, ta jsou v první řadě slovní druhem vyjadřujícím afektivitu. Nutno však konstatovat, že tento typ subjektivního vyjadřování je často spojován s axiologickým hodnocením, které je v roli citoslovce následně intenzifikováno. Jak je všeobecně známo, citoslovcem se hypoteticky může stát kterýkoli slovní druh prostým nabytím afektivního zabarvení, kupříkladu změnou intonace či vykřičníkem v prostředí psaného komunikátu. A protože základem většiny axiologických interjekcí jsou právě ostatní slovní druhy s původní axiologickou hodnotou (tj. např. *Super! Parfait! Bien!...*), budeme interjekční status těchto výrazů považovat pouze za prvek intenzifikace axiologické modality. Kromě původních slovních druhů lze nicméně jmenovat také výkřiky typu „*Ô!*“ (vyjadřující obdiv) (viz př. 8) či „*Fi!*“ (odkazující ke znechucení či k pohrdání), u nichž již můžeme tvrdit, že se jedná o primární prostředky vyjadřování axiologie.

Nejdůležitější kategorií jsou však z hlediska navazující empirické části **verba**; ta jsou v obecném pojetí shrnuta lingvistkou Kerbrat-Orecchioni, která rozlišuje slovesa *vnitřně subjektivní*, v nichž je axiologická hodnota bezprostředně implikována (*criailler*) a slovesa

⁷² HENDRICH, Josef, TLÁSKAL, Jaromír a RADINA, Otomar. *Francouzská mluvnice*. Plzeň: Fraus, 2001., s. 122-125

⁷³ RIEGEL, Martin, René RIOUL a Jean-Christophe PELLAT. *Grammaire méthodique du français*. Paris: Presses Universitaires de France, 2009., s. 483

subjektivní vnějškově vystupující pouze jako prostředek hodnocení externího větného předmětu, jímž může být individuum, věc či činnost.⁷⁴ Ve druhém případě by byla příkladem konstrukce „ x *déteste* y“⁷⁵ a u vnitřně subjektivních sloves bychom mohli jmenovat několik verbálních přípon, které mohou být indikátory takto pojímaného axiologického hodnocení. Jsou jimi především: *-ailler, -asser, -iller, -iner, -ocher, -icher, -onner* a *-oter*.⁷⁶ Kerbrat-Orecchioni dále vyčleňuje dvě obecné skupiny axiologických sloves: *slovesa soudu* (*verbes de jugement*) a *slovesa emoční* (*verbes de sentiment*), přičemž mezi slovesa soudu řadí výrazy jako *se pleindre, critiquer, accuser* a slovesa emoční ilustruje příklady *aimer, apprécier* či *espérer*.⁷⁷ V empirické části se zaměříme především na druhou jmenovanou skupinu, která bude blíže popsána v kapitole 4.

V průběhu této kapitoly jsme zjišťovali, které lexikální prostředky mohou axiologickou modalitu přímo vyjadřovat a které ji pouze sekundárně ovlivňují. Protože se v empirické části práce budeme zaměřovat především na emoční slovesa a ostatní lexikální kategorie budou zkoumány pouze okrajově, jsou do závěrečné tabulky zahrnuty pouze takové prostředky, které jsme obecně zhodnotili jako potenciálně modifikující axiologickou modalitu sloves.

Tabulka 2: Lexikální prostředky modifikující axiologickou modalitu

Lexikální modifikátory	Vliv na axiologickou modalitu	Příklady
<i>adverbia</i>	Intenzifikace/zeslabení	<i>beaucoup, moins, tellement</i>
<i>interjekce vzniklá konverzí z jiných axiologických slov</i>	Intenzifikace	<i>Super! Parfait! Bien!</i>

3.5.2 Morfologické, syntaktické a suprasegmentální prostředky

Morfologické, syntaktické a suprasegmentální prostředky se zpravidla projevují pouze jako sekundární modifikátory ovlivňující axiologickou platnost výpovědi. Tyto prostředky budou komentovány během kvalitativní analýzy (viz 6.2.1 a 8.1) a jejich výsledný výčet bude sloužit jako základ pro výběr zkoumaných faktorů ovlivňujících axiologickou modalitu slovesa *aimer* (viz 5.1.3).

3.5.2.1 Suprasegmentální prostředky

Mezi suprasegmentální prostředky axiologické modality je tradičně řazena především intonace v mluveném komunikátu a jí odpovídající interpunkce v komunikátu psaném. Pro

⁷⁴ Činnost je v případě subjektivních sloves často vyjadřována pomocí vedlejší věty.

⁷⁵ KERBRAT-ORECCHIONI, Catherine. *L'énonciation de la subjectivité dans le langage*. Paris: Colin, 1980, s. 101

⁷⁶ HENDRICH, Josef, TLÁSKAL, Jaromír a RADINA, Otomar. *Francouzská mluvnice*. Plzeň: Fraus, 2001, s. 119-120

⁷⁷ KERBRAT-ORECCHIONI, Catherine. *L'énonciation de la subjectivité dans le langage*. Paris: Colin, 1980, s. 101

lepší orientaci budeme považovat intonaci za fonetickou realizaci grafické podoby, na níž se zaměříme především.

Vliv interpunkce na axiologickou hodnotu výpovědi se pokusíme analyzovat na základě axiologicky pozitivní výpovědi „*J'aime cette voiture.*“

(2)

- a) *J'aime cette voiture.* +
- b) *J'aime cette voiture !* ++
- c) *J'aime cette voiture !!!* +++
- d) *J'aime cette voiture...* + ?
- e) *J'aime cette voiture ?* (-)
- f) *J'aime cette voiture ???* (- -)

Jak lze pozorovat, bezpříznakovým symbolem je v kontextu interpunkce tečka, a axiologická hodnota první věty (2a) je tudíž udávána výhradně slovesem *aimer*. Vykřičník ve větě druhé (2b) je již určitým intenzifikátorem této modality. Dalšího posílení míry axiologie výchozího výroku je dále možno dosáhnout reduplikací vykřičníku, zpravidla trojnásobnou (2c). Zajímavým jevem je rovněž tzv. *aposiopese* (2d), která indikuje „úmyslné přerušování řeči“⁷⁸ a v daném kontextu zpochybňuje míru axiologické hodnoty obsažené ve výpovědi. Obsah posledních dvou výpovědí uzavřených otazníky pak může být potenciálně zcela negován (2e, 2f). Podobným způsobem by tento proces probíhal v případě negativního tvrzení.

Na doplnění by ještě bylo příhodné podotknout, že *Grammaire méthodique du français* považuje za modifikátory axiologické modality rovněž takové znaky, jakými jsou například kapitálky, zesílený duktus písma, kurzíva a jiné.⁷⁹

Vliv suprasegmentálních prostředků na axiologickou hodnotu výpovědi lze tedy považovat za všeobecně platný a pro shrnutí je zaznačen v následující tabulce:

⁷⁸ HRABÁK, Josef. *Poetika*. Praha: Českoslovesný spisovatel, 1977, s. 190

⁷⁹ RIEGEL, Martin, Jean-Christophe PELLAT a René RIOUL. *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, 2014, s. 978-979

Tabulka 3: Vliv suprasegmentálních prostředků na míru axiologické modality sloves

Prvek	Vliv na axiologickou hodnotu sloves
<i>aposiopese</i>	zeslabení
<i>vykřičník</i>	intenzifikace
<i>reduplikace vykřičníku</i>	výrazná intenzifikace
<i>otazník</i>	negace
<i>reduplikace otazníku</i>	výrazná negace
<i>odlišná typografie</i>	Intenzifikace

Zda totožná interpunkce mohla vyvolávat axiologické hodnoty u původně neutrálního tvrzení, je možné analyzovat na základě následujících příkladů:

(3)

- a) *Cette voiture est rouge.*
- b) *Cette voiture est rouge!*
- c) *Cette voiture est rouge...*
- d) *Cette voiture est rouge?*

Jak lze sledovat, není možné jednoznačně vyhodnotit způsob, jímž interpunkce dané axiologicky nepoznamenané výroky modifikuje, neboť klíčem k interpretaci je pragmatický faktor, který zde není specifikován. Například výrok 3b by mohl být chápán nejen jako pozitivní údiv nad valorizovanou vlastností auta, ale také jako zklamání nad vlastností nežádanou. Podobně nelze hledat indikaci axiologické modality v případech 3c a 3d.

3.5.2.2 *Morfologické prostředky*

V této kapitole se zaměříme na následující flektivní kategorie: čas, vid, způsob, slovesný rod, osoba, číslo, gradace a životnost. Na rozdíl od suprasegmentálních prostředků, u nichž bylo možno jednoznačně identifikovat vliv na míru axiologické hodnoty výpovědi, jsou prostředky morfologické spíše diskutabilním bodem.

Následující příklad klade do opozice čtyři finitní slovesné způsoby původně neaxiologického slovesa, na nichž bude prověřeno, zda je některý ze slovesných způsobů potenciálně schopen axiologickou modalitu přímo vyjadřovat.

(4)

- a) *Je chante.*
- b) *Je chanterais.*
- c) *Que je chante!*
- d) *Chante!*

Jak je možno sledovat, v případě indikativu, imperativu a kondicionálu (4a, 4b, 4d) se neseťkáváme s žádným jednoznačně identifikovatelným projevem axiologické modalidy. Jediným potenciálně příznakovým modem je tedy konjunktiv (4c), který v tomto případě odkazuje k touze subjektu „*chanter*“. Z výroku sice není zřejmé, čím je přání mluvčího motivováno, na druhou stranu však v daném případě není nutné motivaci znát, neboť je zde valorizace stavu „*chanter*“ zcela evidentní. Pakliže se tedy konjunktiv prezentuje jako forma pro vyjádření přání⁸⁰ a vyjadřuje tudíž *modalité boulique*, může být eventuálně řazen nejen do kategorie modifikátorů axiologické modalidy, ale také přímo mezi způsoby jejího vyjádření.

Případy ostatních flektivních slovesných kategorií, tj. slovesného rodu, vidu, osoby a čísla, jsou předmětem určité filozofické diskuze. Například by mohl být teoreticky vyhodnocen jako axiologicky intenzifikující *vid nedokonavý* indikující opakovanost děje či jeho neohraňčené trvání (viz př. 34). Tato hypotéza je však založena spíše na matematickém propočtu než na samotném jazykovém vnímání. Z hlediska slovesného rodu bychom jmenovali jako příznakový případ *pasivum*. Vlivem transformace totiž dochází k přenesení důrazu na patiens a hypoteticky také na děj, který je na něj aplikován (viz př. 13). Co se týče slovesné osoby, nejintenzivnější dojem by měla vyvolávat *osoba první*, což logicky vyplývá z faktu, že v tomto případě promlouvá samotné *ego* v protikladu k osobě druhé či třetí, u nichž je prezentovaná informace již zprostředkovaná (viz 2.1.3). B. Pottier nazývá první osobu obrazně jako „*maître des modalités*“. Podle tohoto lingvisty je dokonce možné tvrdit, že pouze toto „já“ má právo vyjadřovat modalitu a jiné subjektivní jazykové projevy.⁸¹ Intenzivnější charakter první osoby by posléze tvořil základ pro hypotézu axiologicky oslabené role *plurálu*, v jehož rámci dochází ke slučování externích osob, popř. subjektivního „já“ s těmito osobami a výsledkem je pak axiologická neurčitost.⁸²

⁸⁰ Vyjadřování přání je jedna ze základních funkcí kondicionálu spolu s pochybností strachem a vůlí. (RIEGEL, Martin, Jean-Christophe PELLAT a René RIOUL. *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, 2014, s. 288)

⁸¹ POTTIER, Bernard. *Sémantique générale*. Paris: Presses Universitaires de France, 1992, s. 204

⁸² B. Pottier zahrnuje mezi prvky axiologické modalidy rovněž zdvořilostní formu *vous* v protikladu s *tu*. (POTTIER, Bernard. *Sémantique générale*. Paris: Presses Universitaires de France, 1992, s. 219) Protože se ale jedná o pojetí vázané spíše na pragmatickou sémantiku, nebudeme jej do celkového průzkumu začleňovat.

Další morfologickou kategorií, kterou bude třeba zmínit, je *gradace*. Ta naopak vykazuje prvky intenzifikace již ze své podstaty. Jedná se o proces typický pro *adverbia*, *kvalifikační adjektiva* a potažmo též *verba* (viz př. 38), jenž umožňuje pomocí komparativu a superlativu *zesilování* i *zeslabování* významů, v našem případě axiologických.

Nakonec bude důležité zmínit případ, kdy by mohla hrát roli *životnost* substantiva. U emočních sloves by například životnost či neživotnost případného předmětu mohla s mírou axiologické hodnoty přímo souviset:

(5)

a) *J'aime ma mère.*

b) *J'aime le thé.*

Jak lze vidět, axiologická modalita se v případě neživotného předmětu (5b) zdá být nižší než v případě předmětu životného (5a). Otázkou však zůstává, zda je tento rozdíl skutečně důsledkem životnosti / neživotnosti předmětu a zda v tomto případě nesehrává roli spíše *označovaný vztah*.

V průběhu kapitoly jsme došli k závěru, že z pohledu morfologických kategorií může axiologickou modalitu primárně vyjadřovat pouze *konjunktiv*. U ostatních kategorií dochází pouze k sekundárnímu ovlivňování axiologických hodnot (viz tabulka 4), nebo k žádnému ověřenému vlivu nedochází.

Tabulka 4: Vliv morfologických kategorií na axiologickou hodnotu sloves

Prvek	Vliv na axiologickou hodnotu sloves
<i>pasivum</i>	intenzifikace (?)
<i>slovesná osoba</i>	intenzifikace (?)
<i>nedokonavý vid</i>	intenzifikace (?)
<i>životnost/neživotnost</i>	intenzifikace/zeslabení (?)
<i>gradace</i>	intenzifikace/zeslabování

3.5.2.3 *Syntaktické prostředky*

V této kapitole se zaměříme na čistě syntaktické prostředky, které mohou míru axiologické modality potenciálně ovlivňovat.

Pohlédneme tedy na tuto problematiku z nejprve z hlediska funkční syntaxe. Zde bude třeba jmenovat především takové větné členy, které nesou ve svém sémantickém jádru prvek kvantifikace, a jsou tedy schopny modifikovat axiologickou modalitu rozvíjených elementů. Byla by jimi *přísluvečná určení způsobu* (*beaucoup, extrêmement...*), *příslovce modifikující adjektiva* (*beaucoup, trop, très...*) a *přívlastky* (*grand, petit, faible*). S těmito prostředky souvisejí vedlejší věty (*přísluvečná způsobová a vztahná*).

Teoreticky by bylo možné zabývat se také dalšími syntaktickými procesy, které s axiologickou modalitou souvisejí, například vysoce frekventované neosobní konstrukce typu „*Il est bon que/de...*“ (viz 3.5.1). Protože však v tomto případě není primárním modifikátorem samotná neosobní konstrukce, nýbrž axiologické adjektivum *bon*, nebude tento prostředek zahrnut do enumerace syntaktických modifikátorů axiologických hodnot. Dalším z důležitých syntaktických faktorů je proces *negace*, v jehož důsledku nabývají axiologické výrazy antonymických významů (viz 3.4). B. Pottier dokonce považuje za vyjádření axiologické modalitativní procesy tematizace.⁸³ Protože však tento prostředek pouze zdůrazňuje případnou (již existující) axiologickou hodnotu daného prvku, zařadíme jej pouze mezi prostředky intenzifikační.

Obdobně jako v předchozích kapitolách, také zde je shrnutím syntaktických faktorů tabulka zahrnující faktory, které mohou potenciálně ovlivnit axiologickou hodnotu sloves.

Tabulka 5: Vliv syntaktických prostředků na axiologickou hodnotu sloves

Prvek	Vliv na axiologickou hodnotu sloves
<i>proces negace</i>	negace, převrácení původní axiologické hodnoty
<i>procesy tematizace</i>	intenzifikace
<i>přísluvečná určení způsobu</i>	zpochybnění/intenzifikace/zeslabení

Do této chvíle jsme se věnovali vyjádření axiologické modalitativní v obecném slova smyslu a vyhodnotili prostředky, které ji mohou potenciálně ovlivňovat (souhrnná tabulka těchto modifikátorů je uvedena v příloze). Protože je však axiologická modalitativní komplexním jevem a způsoby jejího vyjádření jsou rozmanité, budeme se muset v empirické části práce omezit na konkrétní lexikální kategorii, kterou bude v našem případě tvořit skupina devíti emočních sloves. Výběru těchto prostředků je věnována následující kapitola.

⁸³ POTTIER, Bernard. *Sémantique générale*. Paris: Presses Universitaires de France, 1992.

4 Výběr prostředků pro empirický výzkum

4.1 Vymezení kategorie: emoční slovesa

Jak již bylo naznačeno v závěru předchozí kapitoly, analyzovaným prostředkem budou tzv. *emoční slovesa* (francouzsky: *verbes de sentiment*). Tato skupina byla vybrána arbitrárně a „vykrytalizovala“ z intence analyzovat škálu sloves, jejíž jádro by tvořilo vysoce frekventované sloveso *aimer* (viz tabulka 8 a tabulka 9).

Jedná se o verbální kategorii vyjadřující pocity a emoce, která bývá rovněž označována pojmem *psychologická slovesa* (*verbes psychologique*).⁸⁴ N. Ruwet ji dále rozděluje do tří skupin; první z nich se vyznačuje tím, že je aktant pociťující označovanou emoci ve větě podmětem (*aimer*), v případě druhé třídy je tímto aktantem přímý předmět (*amuser*) a ve třetí třídě je jím předmět nepřímý (*plaire*).⁸⁵ Kerbrat-Orecchioni uděluje emočním slovesům status afektivní a axiologický zároveň, přičemž je charakterizuje jako verba vyjadřující příznivé či nepříznivé pocity agenta orientované na určitý předmět, který současně pozitivně či negativně hodnotí.⁸⁶ Mezi verba příznivá Kerbrat-Orecchioni zařazuje slovesa typu *aimer, apprécier, souhaiter, espérer, vouloir*, do nepříznivých naopak zahrnuje *détester, desprécier, craindre, redouter* a *appréhender*.⁸⁷ K provázanosti pocitů a axiologické modality se rovněž přiklání P. Charaudeau a Agata Jackiewicz (viz 3.3), neurolog Dalmasio navíc ve svém pojednání o emocích explicitně tvrdí, že lidské city bývají spojovány s hodnotami, principy a úsudky (viz 2.1.1.1).

V průběhu práce tedy budeme vycházet z předpokladu, že emoční slovesa vykazují axiologické hodnocení, které přímo souvisí s emocemi v nich implikovaných. S pojmem *afektivní modalita* však dále operovat nebudeme, především proto, že s tímto typem modality většina gramatik a dalších lingvistických prací vůbec nepočítá (viz tabulka 1).

4.2 Výběr konkrétní škály *emočních sloves*

Třída emočních sloves v plné šíři by byla pro výzkum stále příliš široká, a bude tudíž žádoucí omezit se pouze na některé z těchto výrazů. V této podkapitole bude specifikována logická verbální skupina shodující se primárně v sémantických a sekundárně též v syntaktických rysech.

⁸⁴ Činí tak například D. Bouchard, (BOUCHARD, Denis. Les verbes psychologiques. *Langue française*, 105, 1995, s. 6-16) či Nicolas Ruwet (RUWET, Nicolas. Être ou ne pas être un verbe de sentiment, *Langue française*, 104, 1994, s. 45-55.)

⁸⁵ RUWET, Nicolas. Les verbes de sentiment, peuvent-ils être agentifs?, *Langue française*, 105, 1995, s. 28-39.)

⁸⁶ KERBRAT-ORECCHIONI, Catherine. *L'énonciation de la subjectivité dans le langage*. Paris: Colin, 1980, s. 102-103

⁸⁷ Ibid.

Výběr této škály bude založen na základě dvou stěžejních zdrojů; prvním z nich bude publikace *Méthodes en syntaxe* M. Grosse, který vypracovává logická seskupení sloves z hlediska jejich syntaktických povah, a druhým opěrným bodem nám bude podrobné rozčlenění sloves z pohledu sémantického.⁸⁸ Vyjděme tedy nejprve z významově homogenní skupiny sloves zahrnující sloveso *aimer*, kterou B. Levinová označuje pojmem *admire verbs*.⁸⁹ Do skupiny těchto sloves by tedy byly zařazeny následující výrazy:

Pozitivní škála

Admirer, adorer, apprécier, estimer, jouir, exalter, avoir envie de, préférer, idolâtrer, aimer, chérir, affectionner, plaire, avouer, respecter, se réjouir de, honorer, révéler, vénérer, bénir, savourer, supporter, tolérer, endurer, soutenir, souffrir a faire confiance à.

Negativní škála

Détester, condamner, incriminer, réprouver, désapprouver, dédaigner, mépriser, haïr, exécuter, s'effrayer de, avoir horreur, s'épouvanter, jalouser, envier, lamenter, abhorrer, regretter.

Jak lze sledovat, vybraná slovesa jsou stále z pohledu příliš nesourodá. Z tohoto důvodu se budeme muset ve výběru dále omezit; předně budou vyřazeny verbální konstrukce *faire confiance à*, *se réjouir de* a *avoir envie de*, *avoir horreur*, *s'effrayer de*.

Ve druhém kroku pak zhodnotíme syntaktické vlastnosti sloves a vyřadíme všechny výrazy, které M. Gross neuvádí v souhrnné tabulce 12 zahrnující výchozí bod škály, tj. sloveso *aimer*.⁹⁰ Absence těchto výrazů v tabulce 12 totiž prakticky znamená, že je M. Gross na základě komplexního zkoumání vyhodnotil ze syntaktického hlediska jako odlišně fungující (v porovnání s představiteli této tabulky). Vyřazena jsou tedy slovesa: *jouir, préférer, plaire, avouer, honorer, savourer, supporter, tolérer, endurer, souffrir, condamner, incriminer, lamenter, regretter, s'épouvanter*.

Protože se hodláme soustředit na výrazové prostředky kolem vztahového slovesa *aimer*, vyloučíme také významově lehce odlišná verba *admirer* a *exalter* vyjadřující obdiv, málo citově angažovaná slovesa odkazující k míře respektu *apprécier, estimer, respecter, soutenir, dédaigner, mépriser, réprouver, désapprouver* a příliš duchovně orientované výrazy *bénir*,

⁸⁸ Nutno podotknout, že se tato publikace orientuje na výrazy v angličtině, protože však v tomto případě hledáme pouze významové skupiny sloves, není tato jazyková nesrovnalost překážkou.

⁸⁹ LEVIN, Beth. *English verb classes and alternations: a preliminary investigation*. Chicago: University of Chicago Press, 1993, s. 191.

⁹⁰ GROSS, Maurice. *Méthodes en syntaxe: régime des constructions complétives*. Paris: Hermann, 1975., s. 365-367

révéler, vénérer. Z negativní škály pak dále vyřadíme *jalouser, envier, lamenter a regretter*, která do zvolené významové škály obecně nespádají. Výslednou řadou emočních sloves je tedy následující skupina:

Détester, haïr, exécerer, abhorrer, aimer, adorer, chérir, affectionner, idolâtrer.

4.3 Definice sloves vybrané škály

Ústředním bodem této kapitoly bude tabulka obsahující významy jednotlivých sloves, jejich synonyma a antonyma. Tabulka byla sestavena na základě slovníku *Le Petit Robert*.⁹¹

Tabulka 6: Slovníkové definice sloves vybrané škály podle *Le Petit Robert* (2009).

VÝZNAMY EMOČNÍCH SLOVES			
Sloveso	Význam	Synonyma	Antonyma
<i>Pozitivní škála</i> ⁹²			
aimer	Éprouver de l'affection, de l'amitié, de la tendresse, de la sympathie pour (qqn).	chérir	détester, haïr
	Éprouver de l'amour, de la passion pour (qqn).	adorer, idolâtrer	
	Avoir du goût pour (qqch.).	affectionner, apprécier	
	<i>Trouver agréable, être content de, se plaire à (suivi par infinitif)</i>		
	<i>Désirer, souhaiter (suivi par subjonctif)</i>		
adorer	Rendre un culte (théol., un culte de latrie) à (Dieu, une divinité, un symbole divin).		détester
	Aimer d'un amour ou d'une affection passionnée.	idolâtrer	
	Avoir un goût très vif pour (qqch). (expr. fam.)		
chérir	Aimer tendrement, avoir beaucoup d'affection pour.	affectionner, aimer	détester, haïr
	S'attacher, être attaché à.		
affectionner	Attacher, intéresser (à qqn ou qqch.).		se détacher, détester
	Être attaché à, aimer, chérir. (exp. vieilli)		
idolâtrer	Aimer avec passion en rendant une sorte de culte.	adorer	mépriser

⁹¹ REY, Alain, Paul ROBERT a Josette REY-DEBOVE. *Le nouveau petit Robert: dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*. Paris: Dictionnaires Le Robert, 2009.

⁹² **Aimer** = éprouver, par affinité naturelle ou élective, une forte attirance pour quelqu'un ou quelque chose

Affectionner = éprouver, témoigner, marquer une grande prédilection pour quelqu'un ou quelque chose

Adorer = aimer d'une affection ou d'un amour passionnés

Chérir = aimer très tendrement

Idolâtrer = aimer passionnément, avec excès quelqu'un ou quelque chose; vouer une sorte de culte à quelqu'un ou à quelque chose.

(Le Trésor de la Langue Française informatisé [online]. [cit. 2015-07-21]. Dostupné z: <http://atilf.atilf.fr/>)

Negativní škála ⁹³			
détester	Maudire.	abhorrer, exécrer, réprouver, haïr	adorer, aimer
	Avoir de l'aversion pour.		
	Ne pas pouvoir endurer, supporter.		
	<i>*Ne pas détester qqch. : aimer assez, trouver agréable.</i>		
haïr	Avoir (qqn) en haine.	détester, exécrer, honnir	aimer, adorer, chérir, s'entendre
	Avoir (qqch.) en haine.	abhorrer	
	<i>*Ne pas haïr que (et subj.) : tolérer; aimer bien.</i>		
exécrer	Haïr au plus haut point.	abhorrer, abominer, détester	adorer, aimer, bénir, chérir
	Avoir de l'aversion, du dégoût pour (qqch.).		
abhorrer	Avoir en horreur, détester au plus haut point.	détester, exécrer, haïr	adorer

Uvedené informace v tabulce jsou důkazem, že vybraná slovesa tvoří homogenní sémantickou třídu. Zvláště potvrzující roli zde sehrávají synonyma a antonyma u jednotlivých výrazů, která na sebe vzájemně odkazují. Ze syntaktického hlediska se tato slovesa shodují především v tom, že jde bez výjimky o slovesa přechodná a jejich předmětem může být jak životný, tak neživotný předmět. Sdíleným sémantickým rysem vybraných sloves je pak citový vztah orientovaný směrem k označovanému předmětu. Jednotlivá slovesa škály se odlišují různými stupni axiologické modalit, které budou zkoumány v empirické části práce.

⁹³ **Détester** = avoir en horreur; éprouver une aversion, une répulsion, une antipathie déclarée pour quelqu'un ou pour quelque chose

Abhorrer = avoir pour une personne ou une chose une antipathie telle qu'on ne saurait la voir ou y penser sans éprouver un frémissement et un mouvement tendant à s'en éloigner ou à l'éloigner

Exécrer = éprouver pour quelqu'un un sentiment d'horreur et de haine / éprouver une vive antipathie pour / manifester du dégoût ou de l'aversion pour

Haïr = avoir quelqu'un en haine: Synon. abhorrer, détester, exécrer; anton. aimer, adorer, chérir.

(Le Trésor de la Langue Française informatisé [online]. [cit. 2015-07-21]. Dostupné z: <http://atilf.atilf.fr/>)

5 Metodologie

5.1 Postup práce

Cílem empirické části práce je zmapovat axiologickou modalitu u vymezené škály emočních sloves (*affectionner, aimer, chérir, adorer, idolâtrer, détester, haïr, abhorrer* a *exécrer*). Výchozím bodem pro nás bude kvantitativní analýza založená na francouzských korpusech *FRANTEXT*, *Araneum Francogallicum Maius* a *l'Est républicain* a *InterCorp* (viz kapitola 6). Druhým krokem bude stanovení axiologické stupnice sloves na základě slovníků (*Le Petit Robert* z roku 2009, *Lingea* z roku 2011), srovnávací analýzy v paralelním korpusu *InterCorp* a dotazníkového průzkumu mezi rodilými mluvčími. Na závěr práce pak bude kontrastivní analýza dále rozšířena na výzkum vybraných faktorů ovlivňujících axiologickou modalitu slovesa *aimer* v jeho konkrétních užitích.

V následujících kapitolách budou tyto kroky detailně popsány.

5.1.1 Kvantitativní analýza

Po krátkém etymologickém úvodu se v kapitole 6.1 zaměříme na výzkum frekvenčního vývoje jednotlivých sloves na základě korpusu *FRANTEXT*. Pomocí korpusového manažeru budou postupně vyhledány frekvence zkoumaných sloves v rámci jednotlivých století, přičemž budou brány v úvahu všechny gramatické varianty hledaných slov. Z výsledných grafů pak bude možné vyčíst, která z těchto sloves zaznamenávají frekvenční růst a která naopak pokles (viz grafy 4-12). Určené tendence by pak měly korespondovat s nízkými či vysokými frekvencemi jednotlivých sloves v synchronních korpusech. Následovat bude analýza frekvencí v korpusech *Araneum Francogallicum Maius*, *l'Est républicain*, *FRANTEXT* (vymezený na romány od roku 1950), která by kromě obecného porovnání četností sloves mezi sebou měla také naznačit rozdíly mezi relativními frekvencemi jednotlivých sloves napříč těmito korpusy (viz tabulka 8). S ohledem na žánrové vymezení použitých materiálů by se dalo očekávat, že budou frekvence těchto sloves obecně vyšší ve *FRANTEXTu* vymezeném na romány od roku 1950, nižší relativní hodnoty by pak bylo možné očekávat v případě stylisticky heterogenního *Araneum Francogallicum Maius* a nejnižší hodnoty by se měly objevit v případě *l'Est républicain* zaměřeného na publicistiku. V dalším kroku bude tato tendence blíže prověřena analýzou frekvencí v korpusu *InterCorp* zaměřenou na typy textů, která prověří výchozí hypotézu, že by se koncentrace emočních sloves měla snižovat ve směru od subjektivních funkčních stylů po styly objektivní (viz graf 2). Protože jsou však typy textů v *InterCorpu* uspořádány relativně nesourodě, určíme pro naše účely pro každý z vyhodnocovaných textů funkčně-stylovou charakteristiku:

Titulky	→	prostěsdělovací styl ⁹⁴
Beletrie, drama	→	umělecký styl
Europarlament	→	řečnický styl
Publicistika	→	publicistický styl
Právní texty	→	administrativní styl

Po provedení analýzy z hlediska typů textů a celkovém kvantitativním zmapování se zaměříme na stanovení škály vybraných sloves.

5.1.2 Kvalitativní analýza: stanovení stupnice vybraných emočních sloves z hlediska axiologické modalitty

Axiologická stupnice bude stanovena ve třech hlavních krocích. Výchozím bodem bude její dedukce na základě slovníkových definic (*Le Petit Robert (2009)*, *Lingea (2011)*). Tento teoretický základ bude dále ověřen pomocí kontrastivní analýzy v paralelním korpusu *InterCorp*; u každého z vybraných sloves budou určeny české protějšky a posléze bude zhodnoceno, zda tyto protějšky odpovídají mírám axiologických hodnot, které jsme u jednotlivých výrazů určili během prvního kroku.

Na tomto místě tedy bude třeba věnovat se rovněž stupnici několika nejužívanějších českých protějšků (viz tabulky 10 a 12), která bude sloužit jako nástroj pro určování axiologické modalitty ve francouzštině.

Opřeme se o *Slovník spisovné češtiny*.⁹⁵ Srovnáme-li mezi sebou výrazy *nesnášet* a *nenávidět*, musíme konstatovat, že na rozdíl od silně negativního *nenávidět*, které je definováno jako „pociťovat nenávisť“, je sloveso *nesnášet* pouze negací verba *snášet*, které tento slovník popisuje jako „udržet vzájemné styky ve shodě“, a mělo by být tudíž méně intenzivní. Podle slovníku dále vykazuje nejvyšší míru pozitivní axiologické hodnoty verbum *zbožňovat* (= „mít za předmět vroucí lásky a obdivu“) a nejnižší naopak sloveso *libit se* (= „působit příjemným dojmem“). U dvojice výrazů *mít rád* a *milovat* je rozdíl axiologické úrovně na základě slovníku určit složitější, neboť se jeví na první pohled téměř synonymicky. Přesto bychom mohli konstatovat, že je výraz *mít rád* ve svém prvním (a tedy primárním) významu popsán pouze jako „mít kladný citový vztah“, zatímco sloveso *milovat* je ve svých hlavních

⁹⁴ Nutno poznamenat, že se v tomto případě nejedná o prostěsdělovací styl v pravém slova smyslu, ale pouze o jeho stylizaci.

⁹⁵ *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Praha: Academia, 2003.

významech definováno slovy „*pociťovat lásku (mileneckou / neerotickou)*“⁹⁶. Druhé ze jmenovaných je navíc doplněno o antonymum *nenávidět*. Na základě uvedených informací a s přihlédnutím ke skutečnosti, že je v českém jazykovém prostředí pořadí zkoumaných výrazů z hlediska intenzity vnímáno jako evidentní, budeme během výzkumu předpokládat, že *milovat* je silnější než *mít rád*.

Nástrojem pro kontrastivní výzkum bude tedy následující stupnice českých protějšků⁹⁶:

nenávidět < nesnášet < líbit se < mít rád < milovat < zbožňovat

Po stanovení stupnice vybraných emočních sloves přikročíme k jejímu ověření na základě dotazníkového průzkumu mezi rodilými mluvčími, kterého se zúčastní 100 respondentů.

Posledním bodem empirické části bude kvalitativní analýza slovesa *aimer*.

5.1.3 Kvalitativní analýza zaměřená na sloveso *aimer*

V této části práce se zaměříme na výzkum faktorů, které mohou potenciálně ovlivňovat axiologickou modalitu slovesa *aimer*. Ta bude rovněž zkoumána na základě kontrastivní analýzy v korpusu *InterCorp* a budeme tedy opět předpokládat, že **líbit se < mít rád < milovat** (viz 5.1.2).

V této chvíli bude nutné určit konkrétní faktory, na které se později zaměříme. Vycházet budeme z tabulek shrnujících jazykové prostředky, které mohou potenciálně ovlivňovat axiologickou modalitu sloves (viz tabulky 2-5).

Některé z těchto jazykových prostředků by bylo obtížné posuzovat na základě korpusových dat, neboť je lze interpretovat pouze na základě znalosti širšího kontextu. Zde mluvíme především o prostředcích suprasegmentálních (viz příklady 2a-2f). Dalšími problematickými oblastmi je proces tematizace a konverze do kategorie citoslovcí; u sloves totiž dochází k těmto procesům spíše sporadicky. V případě modifikace slovesa *aimer* příslovečným určením způsobu, gradací a negací je vliv na jeho axiologickou modalitu většinou zřejmý (negace hodnotu axiologické hodnoty převrací, gradace stupňuje atd.), proto se k detailnímu zkoumání těchto faktorů neuchýlíme. Na základě českých protějšků by bylo dále náročné zkoumat vliv nedokonavého vidu na axiologickou modalitu slovesa *aimer* a podobný problém by nastal v případě trpného rodu, který bude z principu překládán konstrukcí „*být milován*“, neboť výraz *mít rád* pasivní konstrukci nevytváří. Nakonec tedy zbývají dvě morfologické

⁹⁶ Stupnice je zde řazena od nejvíce negativního slovesa po nejvíce pozitivní.

kategorie, tj. **slovesná osoba a životnost / neživotnost případného předmětu** (viz př. 5a, 5b), na něž se v průběhu kvalitativní analýzy zaměříme. Protože jsme však v kapitole 3.5.2.2 v souvislosti s životností předmětu konstatovali, že vliv může mít rovněž **označovaný vztah**, pokusíme se prozkoumat také tento faktor.

V následující kapitole se budou popsány korpusy, s nimiž budeme v průběhu analýz pracovat.

5.2 Materiál

Během analýz se budeme primárně opírat o data paralelního korpusu *InterCorp* a ostatní korpusy, tj. *FRANTEXT*, *Araneum Francogallicum Maius*, *L'Est Républicain*, budeme využívat pouze sekundárně během hrubé kvantitativní analýzy.

5.2.1 Stěžejní zdroj dat: InterCorp

Kvalitativní i kvantitativní analýza bude opřena o data paralelního korpusu *InterCorp verze 7*, která byla zveřejněna v roce 2008. Jádrem korpusu *InterCorp verze 7* jsou především ručně zarovnané beletristické texty, v tzv. kolekcích se však vyskytují také texty zarovnané automaticky, kterými jsou publicistické články a zpravodajství z webových stránek *Syndicate* a *Presseurop*, právní texty z korpusu *Acquis Communautaire*, přepisy diskuzí v Evropském Parlamentu (2007-2011) z korpusu *Europarl* a filmové titulky z databáze *Open Subtitles*.⁹⁷ Korpus obsahuje v jádru 95 814 527 slovních tvarů (v češtině) a 116 374 744 slovních tvarů v kolekcích.⁹⁸

Česká verze textu může být zarovnána s jednou nebo více cizojazyčnými verzemi, přičemž každý cizojazyčný text má v korpusu svůj český protějšek. Je možné volit z 38 cizích jazyků, přičemž velikost francouzského korpusu čítá 98 885 271 slov. Metodickou výhodou *InterCorpu* je tedy možnost provádění kontrastivních výzkumů. Další předností tohoto korpusu je vyhledávání podle metainformací, což bude v průběhu analýzy využito při vymezení směru překladu.⁹⁹

5.2.2 Sekundární zdroje dat: FRANTEXT, Araneum Francogallicum Maius, L'Est Républicain

Následující korpusy budou sloužit pouze okrajově během kvantitativní analýzy.

Korpus **FRANTEXT** je velmi rozsáhlým zdrojem dat (zhruba 248 milionů slovních tvarů v 4084 textech), jeho nevýhodou je ovšem nevyváženost. Z pohledu stáří textů obsahuje

⁹⁷ Kolekce byly opraveny a vytříděny, mohou se tudíž s původním zdrojem lišit. Například byly vyřazeny texty, které nemají český protějšek.

⁹⁸ *WIKI Český národní korpus* [online]. 2015 [cit. 2015-07-21]. Dostupné z: <http://wiki.korpus.cz/doku.php>

⁹⁹ *Ibid.*

dokumenty od samého počátku francouzského písemnictví do 21. stol., přičemž největší část představují texty 20. stol. (43 % slov, méně početné jsou pak texty 19. století (29 % slov), 18. století (14 %), 17. století (9 %). Texty 21. stol. představují pouhá 3 % z celkového počtu textů. V průběhu diachronní analýzy bude nutné počítat s touto nerovnoměrností, která by mohla potenciálně ovlivňovat výsledky, a to i přesto, že budeme operovat převážně s relativními frekvencemi vztaženými na jednotlivá staletí. Z pohledu žánrového FRANTEXT obsahuje 40 % románů, 28 % textů odborných (traités/essais) a zbylé kategorie zaujmají 32 %. Během synchronní kvantitativní analýzy se omezíme na nejpočetnější uměleckou kategorii, tj. romány, a to v období od roku 1950 po současnost. Zvolený subkorpus pak bude mít velikost 31 610 109 slov ve 351 textech.

Velikost korpusu **Araneum Francogallicum Maius** (French, 15.03) je přibližně 1 200 milionů slovních tvarů a jde o databázi webových textů z roku 2013 a 2015 spadající pod objemnější soubor textů Aranea (= srovnatelné webové korpusy).¹⁰⁰

Posledním použitým korpusem bude **L'Est Républicain**, který je ve srovnání s ostatními dvěma korpusy relativně malý; jeho celková velikost činí přibližně 147 milionů slovních tvarů. Jedná se výhradně o texty publicistické (z let 1999, 2002 a 2003) vycházející ze stejnojmenného regionálního deníku.¹⁰¹

Po stručném představení postupu práce a materiálů, na nichž budou jednotlivé dílčí kroky realizovány, můžeme přikročit k prvnímu bodu empirické části, jímž je obecná kvantitativní analýza.

¹⁰⁰ Aranea [online]. [cit. 2015-07-21]. Dostupné z: http://sketch.juls.savba.sk/aranea_about/_francogallicum.html

¹⁰¹ Některé pasáže těchto novin však nebyly do korpusu zahrnuty. (Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales. [online]. 2012 [cit. 2015-07-20]. Dostupné z: <http://www.cnrtl.fr/>)

6 Kvantitativní analýza emočních sloves

Prvním bodem empirické části bude celkové kvantitativní zmapování vybraných výrazů. Nejprve se zaměříme na vývoj frekvencí jednotlivých sloves z pohledu diachronního, přičemž se budeme opírat o data korpusu FRANTEXT. Na základě výsledných diachronních grafů by mělo být později možné vysvětlit některé nízké frekvence sloves v korpusu InterCorp, který představuje ústřední nástroj našeho výzkumu. V další části pak provedeme komparaci frekvencí daných slov z hlediska synchronního, a to na základě tří žánrově odlišných korpusů, jimiž zde budou Araneum Francogallicum Maius, l'Est Républicain a FRANTEXT. V této fázi se pokusíme určit typy komunikátů, v nichž se daná slovesa vyskytují, a výsledek analýzy pak prověříme pomocí frekvencí z hlediska typů textu v samotném InterCorpu. Jak již bylo předesláno, výchozím bodem pro nás bude následující diachronní analýza.

6.1 Frekvenční analýza z diachronního pohledu

Předtím, než se zaměříme na samotný vývoj frekvencí u jednotlivých sloves, bude nezbytné krátce se zmínit o etymologii výrazů. Podkladem pro následující tabulku jsou data obsažená ve slovníku *Le Petit Robert*.¹⁰²

Tabulka 7: Etymologie vybraných emočních sloves

	první výskyt	proces vzniku slova	další poznámky
<i>idolâtrer</i>	14. stol.	derivace: verbalizace z adjektiva <i>idolâtre</i>	původně <i>ydolâtre</i>
<i>adorer</i>	12. stol. ¹⁰³	výpůjčka z latinského <i>adorare</i>	
<i>chérir</i>	1155 ¹⁰⁴	derivace: verbalizace z adjektiva <i>cher</i>	
<i>aimer</i>	10. stol. ¹⁰⁵	výpůjčka z latinského <i>amare</i>	až do 15. stol. <i>amer</i>
<i>affectionner</i>	14. stol.	derivace: verbalizace ze substantiva <i>affection</i>	
<i>détester</i>	1461	výpůjčka z latinského <i>detestari</i>	
<i>hair</i>	1080	z franského <i>hatjan</i>	
<i>abhorrer</i>	1495 ¹⁰⁶	výpůjčka z latinského <i>abhorre</i>	do 13. stol. <i>avorrir</i>
<i>exécrer</i>	1495	výpůjčka z latinského <i>execrari</i>	

¹⁰² REY, Alain, Paul ROBERT a Josette REY-DEBOVE. *Le nouveau petit Robert: dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*. Paris: Dictionnaires Le Robert, 2009.

¹⁰³ Podle etymologického slovníku se první výskyt slovesa vyskytl již v 10. stol., šlo však o významovou variantu „rendre un culte à Dieu.“ Ve spojení s člověkem se toto sloveso poprvé vyskytlo ve 12. stol. (*Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales*. [online]. 2012 [cit. 2015-07-20]. Dostupné z: <http://www.cnrtl.fr/>)

¹⁰⁴ Etymologický slovník prvnímu výskytu slovesa situuje do roku 1150 (nejde však o významovou variantu *aimer tendrement*, nýbrž „*honorer, flatter*“.) (*Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales*. [online]. 2012 [cit. 2015-07-20]. Dostupné z: <http://www.cnrtl.fr/>)

¹⁰⁵ Etymologický slovník zařazuje první výskyt slovesa *aimer* již do konce 9. stol. (*Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales*. [online]. 2012 [cit. 2015-07-20]. Dostupné z: <http://www.cnrtl.fr/>)

¹⁰⁶ Etymologický slovník zařazuje první výskyt slovesa *aimer* již do roku 1491. (*Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales*. [online]. 2012 [cit. 2015-07-20]. Dostupné z: <http://www.cnrtl.fr/>)

Jak lze vidět, některé výrazy vznikly přirozeným vývojem z latiny či z franštiny, tři případy jsou důsledkem derivačního procesu; verbalizace z adjektiva (*cher*, *idolâtre*) a verbalizace ze substantiva (*affection*). Z etymologického pohledu tedy můžeme tvrdit, že se jedná o relativně heterogenní skupinu sloves.

Podstatnější pro nás však budou informace o prvních výskytech zkoumaných sloves. Na základě tabulky můžeme tvrdit, že výrazy pocházejí vesměs z období od 10. do 15. století. Nejstarším slovesem je základní *aimer* a nejmladšími reprezentanty škály jsou naopak *exécrer*, *abhorrer* a *détester*. Tento fakt se jeví zajímavým hned ze dvou důvodů; jednak jde v případě etymologicky novějších slov vniknuvších v 15. stol. výhradně o představitele negativní škály a slovesa *exécrer* a *abhorrer* navíc tvoří nejméně frekventované jednotky zkoumané škály, o čemž se budeme moci přesvědčit později (viz tabulky 8 a 9).

Z hlediska emočních sloves bude dále zajímavé zmínit, že sloveso *idolâtrer* zaznamenalo ve svém vývoji určitý významový posun; zatímco 1. edice Dictionnaire de l'Académie française z roku 1694 definuje toto sloveso jako „*adorer des idoles*“ a přenesenou významovou rovinu „*aimer avec trop de passion*“ hodnotí jako občasnou, 4. edice z roku z roku 1762 již tuto druhou interpretaci považuje za obvyklou.¹⁰⁷ Právě v důsledku tohoto sémantického přechodu bylo možné zařadit verbum mezi námi zkoumané lexikální jednotky.

V této chvíli už bychom měli být seznámeni s obecnou etymologií vybraných sloves a můžeme přejít k jádru podkapitoly, tj. k samotné frekvenční analýze z diachronního hlediska. Ta bude opřena o relativní frekvence emočních sloves v rámci jednotlivých století vygenerované korpusem FRANTEXT (viz 5.2.2).¹⁰⁸

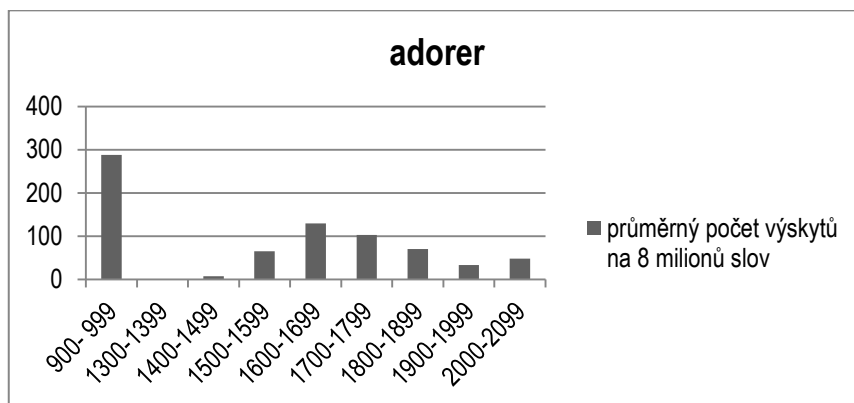
Předtím, než se pustíme do sledování výsledků tohoto zkoumání, bude nutné poznamenat, že uvedené grafy nejsou porovnatelné mezi sebou, neboť se hodnoty relativních frekvencí jednotlivých výrazů pohybují ve výrazně odlišných číselných rovinách, a každý graf je tedy důležité posuzovat samostatně. Kromě relativních frekvencí je možné konzultovat také hodnoty frekvencí absolutních, které je možné dohledat v příloze (viz příloha I.). Dále bude důležité zmínit dva faktory potenciálně zpochybňující výsledky analýzy. Prvním z nich je různé poměrné zastoupení subjektivních a objektivních funkčních stylů v jednotlivých staletích a druhým je nepoměrné zastoupení textů v rámci těchto století obecně (např. sloupec věnovaný 21. století tvoří pouhá 3 % z celkového množství textů) (viz 3.2.2).

¹⁰⁷ *The ARTFL Project* [online]. [cit. 2015-07-20]. Dostupné z: <http://artfl-project.uchicago.edu/content/dictionnaires-dautrefois>

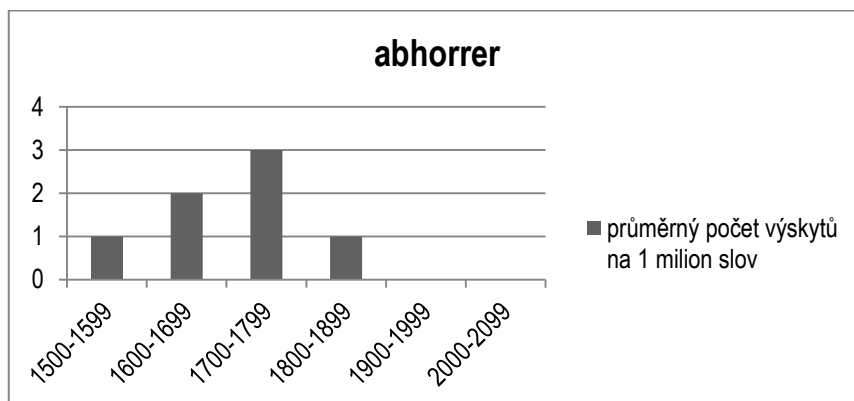
¹⁰⁸ *Base textuelle FRANTEXT*, ATILF - CNRS & Université de Lorraine. Dostupný z: <http://www.frantext.fr>.

Přístupme tedy nyní k samotným diachronním grafům.¹⁰⁹ U slovesa *affectinner*, *abhorrer*, *adorer*, *hair* a *idolâtrer* dochází z dlouhodobého hlediska k jednoznačnému frekvenčnímu poklesu, jak lze vidět v následujících pěti grafech.

Graf 4: Frekvenční vývoj slovesa *adorer*¹¹⁰

Graf 5: Frekvenční vývoj slovesa *abhorrer*

¹⁰⁹ Jednotlivé výrazy byly vyhledávány jako lemmata, ale nejsou brány v úvahu pravopisné varianty, které korpus nekategorizuje jako součásti hledaných lemmat.

¹¹⁰ Zde se objevuje nesrovnalost s předchozím průzkumem ve slovníku Le Petit Robert, který umísťuje první výskyt slova *adorer* až do 12. stol. Podíváme-li se na ukázkou z FRANTEXTU zařazenou do 10. stol., byl by to následující výňatek z *Passion de Jésus-Christ* ou *Passion de Clermont*:

(Př. z FRANTEXTU) 415 *dunc reconnoissent lo senior*,

416 *si l'adorent cum redemptor*.

417 *Lo nostrae seindrae en eps cel di* (Anonyme: *Passion de Jésus-Christ* ou *Passion de Clermont*, 950)

(Př. z FRANTEXTU) 2618 *E sil nel fait, il guerpirat ses deus*

2619 *E tuz ses ydeles quë il soelt adorer*,

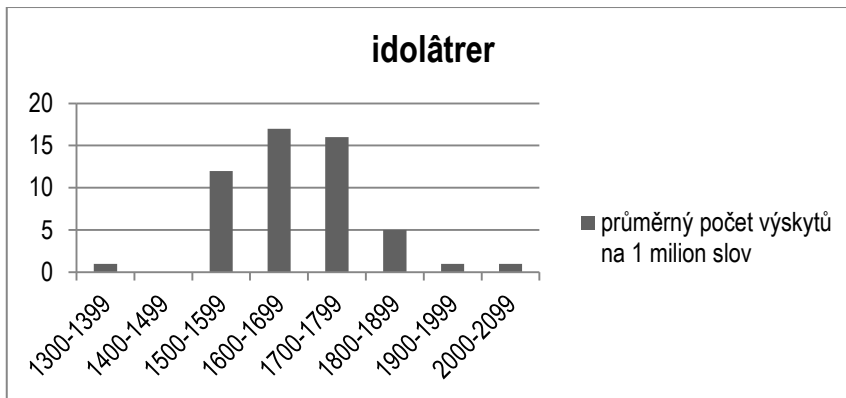
2620 *Si recevrat seinte chrestientet* (Anonyme: *La Chanson de Roland*, ca 1125)

Dalšími ukázkami slovesa *adorer* by mohly být následující výskyty:

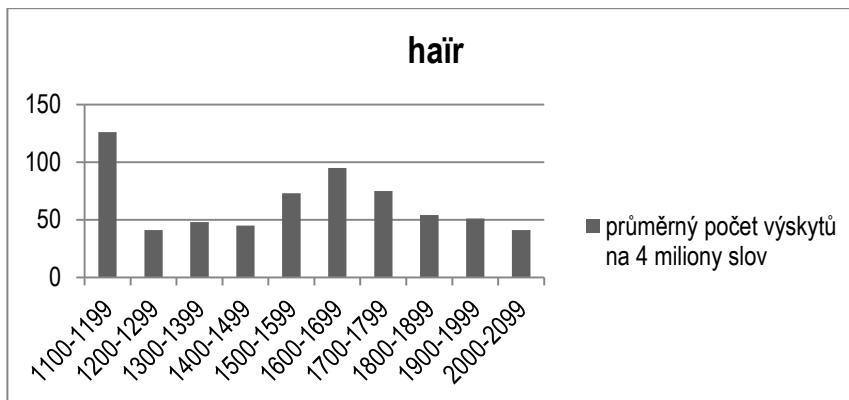
(Př. z FRANTEXTU) *Puis y est le royaume de Galice, là ou on va adorer saint Jacques, qui est ung poure royaume, et y a ung arcevesque qui est moult riche de grans apports des pellerins qui y vont de tous le royaumes cretiens*. (Le Bouvier, Gilles: *Le Livre de la description des pays*, 1451)

(Př. z FRANTEXTU) *Pour l'honneur que ce m'est d'adorer son bel oeil [...]* (Bertaut, Jean: *Recueil de quelques vers amoureux*, 1606)

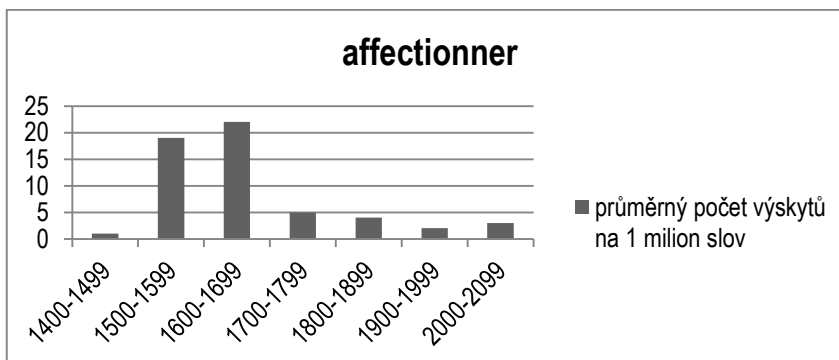
Graf 6: Frekvenční vývoj slovesa *idolâtrer*¹¹¹

Graf 7: Frekvenční vývoj slovesa *hair*¹¹²

Graf 8: Frekvenční vývoj slovesa *affectionner*¹¹³

¹¹¹ (Př. z FRANTEXTU) [...] cyprin pour, dit-il, à l'instar du Papou, offrir, dans un salut final, à l'animal qu'on aime tant, au poisson qu'on adulait, au cyprin qu'on adorait, à Jonas qu'on **idolâtrait**, sa transsubstantiation. (Perec, Georges: La Disparition, 1969)

(Př. z FRANTEXTU) Elle se hissait sur le sépulcre pour **idolâtrer** de plus près nos reliefs, nos proéminences de seigneurs, de héros morts en croisade.... (Blier, Bertrand: Les Valseuses, 1972)

¹¹² (Př. z FRANTEXTU) Elle me **hair**. Elle s'est plainte à Raoul que je téléphonais trop souvent. (Buron, Nicole de: "Chéri, tu m'écoutes?: alors répète ce que je viens de dire...", 1998)

(Př. z FRANTEXTU) 1244 Suz ciel n'at hume que tant voeillet **hair**.

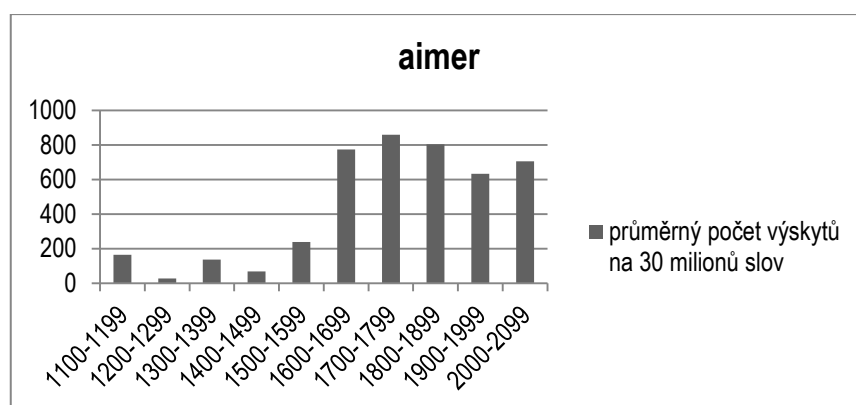
1245 Sun cheval brochet des esperuns d'or fin. (Anonyme: La Chanson de Roland, ca 1125)

¹¹³ (Př. z FRANTEXTU) Il semble par ailleurs **affectionner** les complots, et l'on retrouve sa trace dans la plupart des conspirations ourdies par des adversaires du régime, rêvant d'un coup d'État militaire. (Del Castillo, Michel: La Nuit du décret, 1981)

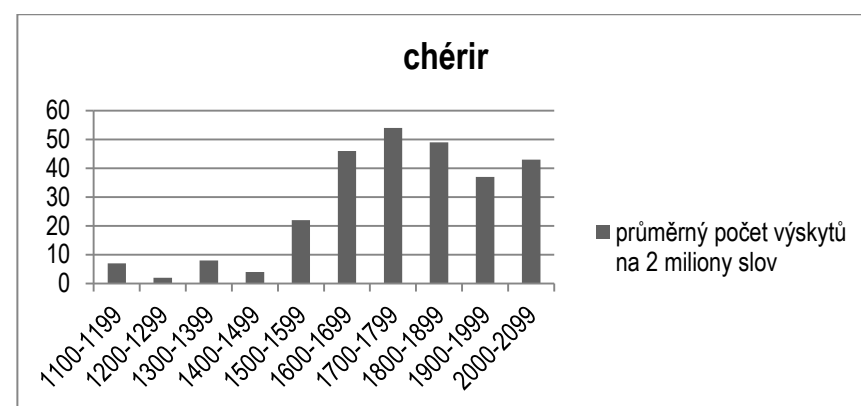
S výjimkou *adorer* se v tomto případě jedná o slovesa, která jsou v současné době málo frekventovaná (viz tabulky 8, 9). Tyto nízké četnosti by tedy mohly souviset právě s demonstovaným diachronním vývojem, tedy s ústupem praktického užívání příslušných lexiálních jednotek.

U slovesa *aimer*, *chérir*, *détester* a *exécrer* můžeme konstatovat frekvenční vzrůst. Výraz *chérir* však v tomto případě představuje problematickou jednotku, neboť u něj dochází k nesprávné kategorizaci adjektiv a substantiv *chéri, chérie*, která jsou vyhodnocována jako slovesné tvary lemmatu *chérir*. Vygenerované frekvence jsou v důsledku silně zkresleny.¹¹⁴

Graf 9: Frekvenční vývoj slovesa *aimer*¹¹⁵

Graf 10: Frekvenční vývoj slovesa *chérir*¹¹⁶

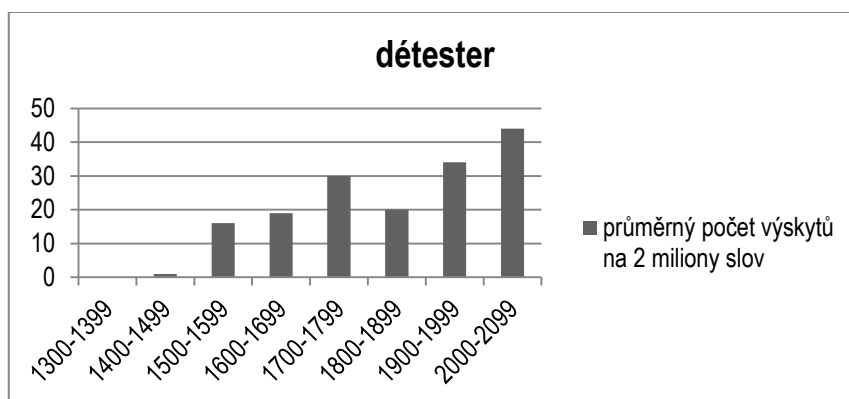

¹¹⁴ (Př. z FRANTEXTU) *Ma petite chérie, ça me fait plaisir, soyez-en sûre.* (Duras, Marguerite: Un barrage contre le Pacifique, 1950)

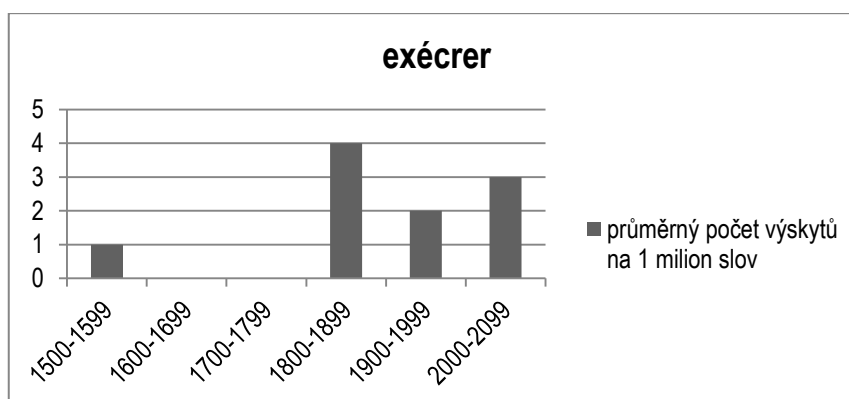
¹¹⁵ (Př. z FRANTEXTU) *Assoiffé, je revins au bar. Je n'étais pas jaloux d'Éponine, qui aimait la boucherie et que fascinait la carrure du boucher: elle ne cachait pas ses visites, au contraire [...]* (Bataille, Georges: L'Abbé C)

¹¹⁶ (Př. z FRANTEXTU) *Il s'était toujours imaginé étudiant, pauvre, mais brillant. Il s'était habitué à l'image de cet étudiant, il avait fini par la chérir.* (Feraoun, Mouloud: Le fils du pauvre, 1950)

Graf 11: Frekvenční vývoj slovesa *détester*¹¹⁷

Graf 12: Frekvenční vývoj slovesa *exécrer*¹¹⁸

Zajímavým úkazem jsou vysoké frekvence slov zaznamenané v 17. stol., případně v 18. stol., sloveso *exécrer* však v tomto případě představuje nápadnou výjimku; jeho amplitudou je až století devatenácté. Určitým vysvětlením by mohla být skutečnost, že první zmínku o tomto slovesu lze v historicky nejvýznamnějším preskriptivním slovníku *Dictionnaire de l'Académie française* dohledat až v 5. edici z roku 1789.¹¹⁹ Prezence slovníkového hesla *exécrer* právě v této edici by tedy mohla být hypoteticky interpretována jako příčina frekvenčního vzrůstu tohoto slova v 19. stol., neboť se jedná se o všeobecně málo frekventované sloveso, a tudíž se u něj i relativně malý počet výskytů (v tomto případě 336 v 19. stol., viz příloha I.) mohl projevit radikálně.

¹¹⁷ (Př. z FRANTEXTU) *Si je parle ça va être pire qu'avant : ça fait du bien d'en parler on va me dire. Je déteste avoir à écrire ça. Je vous déteste. Je vous hais.* (Angot, Christine: *L'inceste*, 1999)

¹¹⁸ (Př. z FRANTEXTU) [...] *l'hostellerie routière, à quarante ou cinquante bornes de Ménilmuche, ce quartier de paumés qu'il exècre, histoire de commencer le rôdage de cette tire.* (Simonin, Albert: *Du mouron pour les petits oiseaux*, 1960)

(Př. z FRANTEXTU) *Trop d'enfants, en groupes et troupes et ma soeur de me confier: je les exècre, je n'en aurai jamais.* (Berger Yves, *Le Sud*, 1962)

(Př. z FRANTEXTU) *Les fils d'Atré' il execroît.*

Il ne fait mal en tout son vice

Ny à Teucer ny à Ulysse. (Baïf, Jean-Antoine de: *Mimes, enseignemens et proverbes : second livre*, 1581)

¹¹⁹ *The ARTFL Project* [online]. [cit. 2015-07-20]. Dostupné z: <http://artfl-project.uchicago.edu/content/dictionnaires-dautrefois>

Na základě grafů výše jsme tedy mohli slovesa z hlediska frekvenčního vývoje rozdělit do dvou skupin; na verba s klesající frekvencí (*affectionner, abhorrer, idolâtrer, haïr, adorer*) a na verba s frekvencí rostoucí (*aimer, chérir, détester, exécrer*). Jak již bylo konstatováno, tyto základní tentence mohou v zásadě vytvářet základ pro objasnění některých nízkých, či naopak vysokých výskytů zkoumných slov v synchronních korpusech, kterým se věnuje následující podkapitola.

6.2 Frekvenční analýza emočních sloves v různých typech korpusů

V této kapitole provedeme komparaci obecných frekvencí vycházejících ze tří velkých (a zároveň žánově odlišných) korpusů, kterými budou *FRANTEXT*, *Araneum Francogallicum Maius* a *l'Est Républicain* (viz 3.2.2), přičemž *FRANTEXT* bude dále vymezen na romány od roku 1950. Na základě vyhodnocených frekvencí se pokusíme určit, která emoční slovesa jsou ze synchronního pohledu užívána nejčastěji a která jsou naopak málo frekventovaná.

Tabulka 8: Frekvence emočních sloves v různých typech korpusů

	FRANTEXT ¹²⁰		Aranea ¹²¹		l'Est Républicain ¹²²	
	abs. fr.	i.p.m.	abs. fr.	i.p.m.	abs. fr.	i.p.m.
<i>idolâtrer</i>	56	1,77	407	0,33	13	0,09
<i>chérir</i>	1 754	55,49	5 682	4,61	520	3,55
<i>adorer</i>	1 415	44,76	74 088	60,07	2 511	17,13
<i>aimer</i>	22 390	708,32	344 036	278,95	24 686	168,45
<i>affectionner</i>	116	3,67	3 086	2,5	744	5,08
<i>détester</i>	1 603	50,71	15 821	12,83	333	2,27
<i>haïr</i>	1 796	56,82	6 905	5,6	73	0,5
<i>abhorrer</i>	–	–	503	0,41	16	0,11
<i>exécrer</i>	86	2,72	487	0,39	12	0,08

Tabulka uvedená výše zobrazuje hodnoty absolutních a relativních frekvencí jednotlivých sloves napříč třemi vybranými korpusy. Stěžejními údaji jsou pro naše zkoumání především relativní hodnoty (i.p.m.), které umožňují výše předeslané srovnávání. Již při letném pohledu na tabulku je zřejmé, že se hodnoty i.p.m. v jednotlivých korpusech odlišují, a protože jsou tyto odchylky s velkou pravděpodobností způsobeny právě rozdílností použitých korpusů,

¹²⁰ Nádvořníková, O. – Vavřín, M.: *Korpus InterCorp – francouzština*, verze 7 z 19. 12. 2014. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2014. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

¹²¹ Benko, V.: *Araneum Francogallicum Maius*, verze 14.04. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2014. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

¹²² Gaiffe, B. – Nehbi, K.: *l'Est Républicain*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

mělo by být možné ověřit, pro které typy komunikátů je užívání emočních sloves více obvyklé a pro které méně.

Než provedeme srovnání četností napříč korpusy, zaměříme se na jádro této kapitoly, tj. na porovnávání četností jednotlivých slov mezi sebou. Jak lze vyčíst, nejčtetnějším prvkem je zde bezpochyby sloveso *aimer*, které zaznamenalo v diachronním vývoji značný vzrůst (viz graf 9). Vysokých frekvencí dosahují rovněž verba *adorer* a *détester*. Nejnižších hodnot naopak dosahují frekvence sloves *idolâtrer*, *exécrer* a *abhorrer*, jejichž diachronní křivky jsou charakteru klesajícího (viz grafy 5, 6, 12). Matoucí mohou být opět frekvence u slovesa *chérir*, u kterého dochází k nesprávné kategorizaci adjektivních a substantivních tvarů *chéri*, *-e*.

Porovnáme-li korpusy mezi sebou, musíme konstatovat, že relativní frekvence jednotlivých sloves klesají ve směru od FRANTEXTU (zaměřeného na romány od roku 1950), který zde představuje umělecký funkční styl, přes stylově nevyhraněné webové texty korpusu Aranea, až k publicistickým textům korpusu l'Est Républicain. A protože umělecký funkční styl vykazuje vyšší míru subjektivity než styl publicistický (viz graf 2), můžeme již nyní částečně potvrdit hypotézu, že by se koncentrace emočních sloves měla zvyšovat úměrně subjektivitě funkčních stylů. Tento předpoklad bude dále ověřován v následující kapitole.

6.2.1 Zastoupení emočních sloves v objektivních a subjektivních funkčních stylech

V průběhu této kapitoly jednak ověříme, zda se vztahy mezi četnostmi jednotlivých emočních sloves shodují s výsledky předchozího zkoumání, a jednak se pokusíme ověřit předpoklad, že se emoční verba budou koncentrovat spíše v subjektivních funkčních stylech (viz 5.1.1). Opěrným zdrojem dat zde soubor francouzských textů paralelního korpusu InterCorp, který prozatím nebude dále specifikován.¹²³ Do příkazového řádku budeme postupně vkládat lemmata jednotlivých sloves a za pomoci korpusového manažeru vyhodnotíme, ve kterých typech textů se emoční slovesa nejčastěji nacházejí. Nutno podotknout, že v korpusu InterCorp narážíme na určitá omezení spojená s malou velikostí korpusu. Je jimi například nevyvážený poměr textů spadajících do jednotlivých funkčních stylů a nedostatečné množství dokumentů v některých kategoriích, např. v dramatických textech, které zahrnují pouze tři divadelní hry (*Havel, Václav: Zahradní slavnost; Jarry, Alfred: Král Ubu; Collodi, Carlo (Lorenzini, Carlo): Pinokiova dobrodružství*).

¹²³ V dalších částech výzkumu k určitému vymezení dojde, prozatím se však zabýváme pouze kvantitativním zmapováním vybraných sloves a tvoření subkorpusu by tudíž nemělo zásadní význam. Navíc by vlivem specifikace bylo vyloučeno příliš mnoho výrazů (např. podstatná část výskytů slovesa *idolâtrer*).

Definice korpusu:

Korpus:	intercorp_v7_fr	(dále nespecifikován)
Velikost korpusu:	98 885 271 pozic	

Tabulka 9: Frekvence emočních sloves v různých typech textů¹²⁴

	beletrie		odborné texty		drama		titulky		Publicistika zprávy/kom.		Europarl ¹²⁵		právní texty	
	ab.f.	i.p.m.	ab.f.	i.p.m.	ab.f.	i.p.m.	ab.f.	i.p.m.	ab.f.	i.p.m.	ab.f.	i.p.m.	ab.f.	i.p.m.
<i>idolâtrer</i>	7	1	–	–	–	–	34	1	–/4	–/0,7	1	0,1	–	–
<i>chérir</i>	90	12,5	10	12,3	2	23,8	6808	207	–/22	–/3,7	28	1,5	–	–
<i>adorer</i>	280	38,9	2	2,5	1	1,9	6980	212	4/30	9,2/1,6	30	1,1	–	–
<i>aimer</i>	3833	533	50	61,3	20	238	43877	1334	28/415	64,6/70,6	4060	214	11	0,3
<i>affectionner</i>	13	1,8	1	1,2	–	–	13	0,4	–/5	–/0,9	1	1,2	–	–
<i>détester</i>	300	41,7	4	4,9	–	–	3957	120	1/78	2,3/13,3	1	0,1	–	–
<i>hair</i>	173	24	7	8,6	–	–	1477	44,9	2/47	4,6/8	18	0,9	–	–
<i>abhorrer</i>	6	0,8	–	–	–	–	15	0,5	1/5	2,3/0,9	7	0,4	–	–
<i>exécrer</i>	8	1,1	1	1,2	–	–	14	0,4	–/7	–/1,2	2	0,1	–	–

Porovnáme-li frekvence jednotlivých sloves mezi sebou, zjistíme, že nejfrekventovanějším výrazem zůstává sloveso *aimer* a po něm následuje *détester* s *adorer*. Nejméně frekventovanými lexikálními jednotkami jsou v tomto případě *idolâtrer*, *abhorrer* a *exécrer*. Lze tedy říci, že obecné frekvenční tentence zde v zásadě odpovídají těm, které jsme konstatovali v kapitole 6.2 v prostředí velkých korpusů (*FRANTEXT*, *Aranea* a *l'Est Républicain*).

Jak lze pozorovat v souhrnné tabulce, největší zastoupení zkoumaných sloves můžeme obecně nalézt v *titulcích* (= prostěsdělovací styl) a ve vysoké míře též v *beletrii* (= umělecký styl). V menším poměru se už tato verba nacházejí v *odborných textech* (= odborný styl) a v publicistice (= publicistický styl), dalším v pořadí by pak byla velmi nízká frekvence v případě *Europarl* (= řečnický styl) a téměř nulové zastoupení sloves můžeme konstatovat u *textů právních* (= administrativní styl). Zvláštním úkazem jsou zde *texty dramatické*, v nichž se většina sloves nevyskytuje vůbec, ale na druhou stranu nelze opomenout, že relativní

¹²⁴ Nádvorníková, O. – Vavřín, M.: *Korpus InterCorp – francouzština*, verze 7 z 19. 12. 2014. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2014. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

¹²⁵ *Europarlem* je zde rozuměn soubor prepisů diskuzí realizovaných v Evropském parlamentu.

frekvence *aimer* a *chérir* jsou zde poměrně vysoké. Důvodem by mohlo být malé zastoupení dramatického žánru ve zvoleném korpusu a u slovesa *chérir* zde bude opět figurovat již zmiňovaná chybná kategorizace.

Z pohledu žánrového rozlišení bude příhodné uvést ke každému typu textu alespoň jeden konkrétní příklad, abychom mohli pozorovat fungování zkoumaných výrazů v praxi.

Nejprve se tedy podívejme na výskyt slovesa *hair* extrahovaný z nejpočetnější kategorie „titulky“.

(6) *Je sais que vous me haïssez, mais pourquoi vous liguier contre moi?* (Titulky)

Následující příklad několikanásobného výskytu slovesa *aimer* v beletristickém textu by mohl být důkazem, že užití emočních slov je v takovém typu komunikátu zcela přirozené. Navíc zde můžeme sledovat sémanticky rozrůzněný charakter předmětů, na něž může sloveso přecházet (*femme, fille* – rodinný příslušník, *chien* – zvíře, *frites* – jídlo, *Venise* – město, *cul* – část těla, *croire* – činnost). Právě tomuto hledisku se budeme věnovat v kapitole 8.1.

(7) *[...] j' aime ma femme, et j' aime ma fille, et j' aime mon chien (et plus je regarde l'homme, plus j' aime mon chien), et j' aime les frites, et j' aime Venise, et j' aime Ravel, et j'aime ton cul, et je t' aime, et j' aime à le croire.* (Laurens, Camille: L'amour, roman)

Dalším příkladem je výskyt verba *adorer* v dramatickém textu. Axiologická modalita výroku dále intenzifikována tematizací předmětu (viz tabulka 5), který navíc implikuje pozitivně hodnotící adjektivum *brave* (viz 3.5.1). Zesilujícím prvkem je zde rovněž citoslovce „ô“ v úvodu věty (viz 3.5.1).

(8) *Ô les braves gens, je les adore.* (Jarry, Alfred: Ubu roi)

Typickými příklady výskytu zkoumaných sloves v prepisech diskusí z Evropského parlamentu jsou právě následující ukázky.

(9) *Pour terminer, j' aimerais vous dire que j' admire de plus en plus les pères fondateurs.* (José Manuel Barroso)

(10) *Monsieur le Commissaire, Monsieur le Représentant du Conseil, moi, j'aimerais dire que faire croire que les ventres vides qui viennent chercher du travail pour faire vivre leurs familles qui sont restées au pays mettent en danger notre sécurité me choque profondément.* (Marie Anne Isler Béguin)

- (11) *Monsieur le Président, j'aimerais encore une fois me référer à cette résolution de Ljubljana, contre laquelle nos collègues africains ont voté.* (Zbigniew Zaleski)
- (12) *Madame la Présidente, j'aimerais tout d'abord remercier, au nom de la Commission, la commission économique et monétaire et le rapporteur [...]* (Vladimír Špidla)

Jak lze odhadovat, axiologická modalita slovesa **aimer** bude v těchto případech silně omezená, neboť intencí mluvčích není vyjádřit své preference, ale uvést tvrzení, které následuje. Verbum *aimer* v kondicionálu tedy tvoří součást ustáleného argumentačního slovní spojení.

Příkladem výskytu emočních sloves v „publicistice-komentářích“ je pasivní tvar slovesa *idolâtrer*. V důsledku pasivní konstrukce je zdůrazněn nejen *patiens*, ale také děj, který je na něj aplikován (viz 3.5.2.2).

- (13) *La révolution et ses chefs de file étaient idolâtrés, et des réputations et biographies falsifiées sont apparues.* (Roy Medvedev: *Laissons l'histoire juger des révolutions russes*)

V „publicistice-zprávách“ pak můžeme dohledat např. následující ukázkou:

- (14) *De l'autre, elle doit avoir en tête que les peuples européens n'aiment pas se faire dominer par la grande Allemagne.* (Berlin trésorier et gendarme de la monnaie unique)

Také v tomto případě můžeme z významového hlediska konstatovat významový posun a výrazný pokles axiologické modality.

V odborných textech lze dohledat například následující verbum *chérir*.

- (15) *Mais nous avons raison aussi de chérir les imperfections que nous nous appliquons à éliminer.* (Lévi-Strauss, Claude: *Tristes tropiques*)

Neosobní a méně subjektivně zabarvený způsob užití slovesa je zde vyjádřen infinitivní konstrukcí nacházející se v pozici sekundárního predikátu. Také v následujících ukázkách se subjektivita výroku zdá být potlačena, neboť se autor vyjadřuje ve 3. osobě.

- (16) *[...] à la charge toutefois que si le demandeur a quelque autre chose que le donneur affectionne, il la lui donnera toutefois et quantes qu'il la lui demandera.* (Lévi-Strauss, Claude: *Tristes tropiques*)

- (17) *Ainsi à l' infini, à travers le temps, les êtres du monde se **haïront** et contre toute sympathie maintiendront leur féroce appétit.* (Foucault, Michel: Les mots et les choses)

Nakonec tedy zbývá ukázka extrahovaná z textů právních. V tomto případě je axiologická modalita potlačena vlivem významového posunu *verba*, které vyjadřuje spíše než axiologické hodnocení intenci či záměr.

- (18) *En particulier, le CEPD **aimerait** attirer l' attention sur la condition relative à la santé publique, qui lui semble vague et suppose le traitement de données très sensibles.* (Acquis)

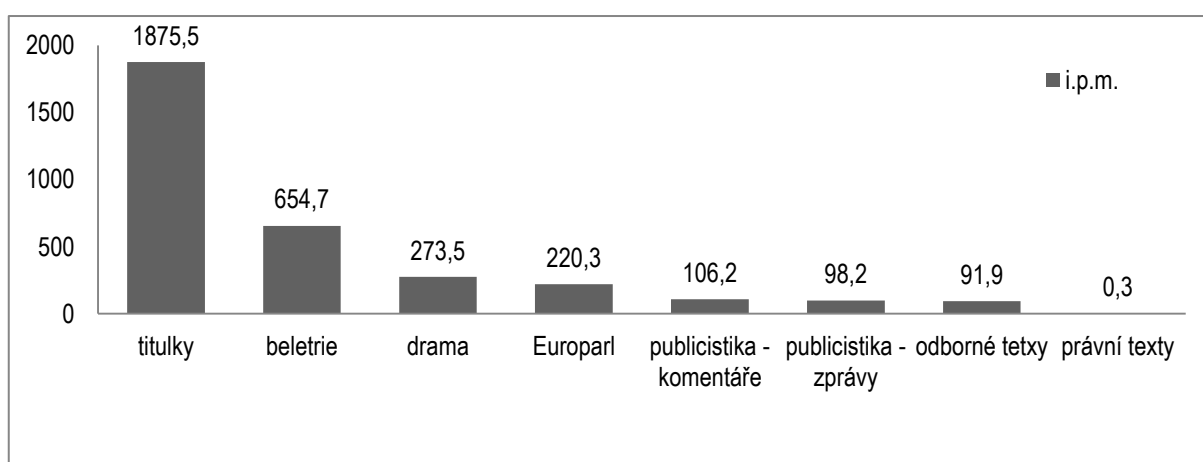
Na základě zvoleného korpusu (viz s. 47) provedeme pro celkové shrnutí ještě jedno zkoumání, v němž necháme vyhledat a vyhodnotit skupinu emočních sloves jako jeden celek.

Regulární výraz:

[lemma="(affectionner|aimer|chérir|adorer|idolâtrer|détester|haïr|abhorrer|exécrer)"]

Výsledky jsou zobrazeny následujícím grafem.

Graf 13: Zastoupení skupiny zkoumaných sloves v jednotlivých typech textů v korpusu InterCorp¹²⁶

Výše uvedený graf zobrazuje pořadí typů textů, které bylo stanoveno na základě relativních frekvencí emočních sloves v nich obsažených. Předím, než se pokusíme učinit závěr, budeme muset poznamenat, že zde hraje roli několik zavádějících faktorů. Předně bude opět třeba poukázat na malou velikost korpusu a nepoměrné počty dokumentů v jednotlivých typech

¹²⁶ Nádvořníková, O. – Vavřín, M.: *Korpus InterCorp – francouzština, verze 7 z 19. 12. 2014.* Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2014. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

textů, dále pak bude nezbytné upozornit na skutečnost, že vysoká hodnota relativní frekvence v *Europarlu* je zde ovlivněna vysokým zastoupením *aimer*, které je v dané kategorii jediným frekventovaným emočním slovesem (viz tabulka 9). Axiologická hodnota tohoto verba bude navíc pravděpodobně v častých případech oslabena (viz příklady 9-12).

Navažme tedy na výchozí tvrzení; *titulky* (= prostěsdělovací styl) a *beletrie a drama*¹²⁷ (= umělecký styl) představují žánry s nejvyšší mírou subjektivity, *Europarl* (= řečnický styl) a *publicistika* (= publicistický styl)¹²⁸ žánry méně subjektivní, spíše objektivního charakteru jsou *texty odborné* (= odborný styl) a zcela objektivními jsou zde *texty právní* (= administrativní styl) (viz 5.1.1). Konzultujeme-li tento předpoklad s příslušným grafem (viz graf 13), opět musíme konstatovat, že se hodnoty relativních frekvencí snižují ve směru od subjektivních funkčních stylů po objektivní (viz graf 2). V zásadě tedy můžeme potvrdit hypotézu (viz 5.1.1); relativní frekvence emočních sloves v jednotlivých typech textů korespondují s mírou subjektivity těchto textů.¹²⁹

V této chvíli jsme obecně zmapovali vybraná emoční slovesa z kvantitativního hlediska a můžeme tedy přistoupit k jemnější analýze jejich významů.

¹²⁷ Vysoké zastoupení slovesa *chérir a aimer* v dramatických textech mohlo podstatně ovlivnit, v případě tohoto žánru, hodnotu relativní frekvence emočních sloves jako celku.

¹²⁸ Zde je možné minit také rozdíl mezi dvěma typy publicistiky. Zprávy, které by měly být z logiky věci objektivnějšího rázu v porovnání s komentáři, mají rovněž nižší zastoupení emočních výrazů.

¹²⁹ Dalším potenciálně ovlivňujícím faktorem, který se v tomto případě nabízí, je mluvenostní stylizace obsažená v jednotlivých typech textů. Pohlédneme-li na graf, můžeme říci, že vyšší relativní frekvence se objevují spíše v textech s vyšší mírou mluvenostní stylizace, zatímco texty s nízkým či nulovým zastoupením tohoto faktoru dosahují frekvencí nižších.

7 Stupnice axiologické modality u emočních sloves

Po obecném kvantitativním zmapování sloves můžeme přejít k bodu, který se již axiologické modality přímo dotýká. Je jím vytvoření stupnice axiologické modality u námi zvolených prostředků, tj. *aimer*, *adorer*, *affectionner*, *chérir*, *idolâtrer*, *détester*, *haïr*, *abhorrer* a *exécrer*. Cílem tohoto zkoumání bude uspořádat pomocí několika metodických nástrojů zkoumaná slovesa podle míry axiologické modality, jíž vykazují, a výslednou stupnici následně ověřit na základě dotazníkového průzkumu mezi rodilými mluvčími.

7.1 Formování stupnice na základě slovníkových definic

Při formování stupnice vybraných sloves, realizovaném procesem dedukce, se budeme primárně opírat o významové definice jednotlivých emočních sloves (podle *Le Petit Robert* z roku 2009¹³⁰) uvedených v tabulce 6, sekundárně též o překladový slovník Lingea.¹³¹ Nejprve se zaměříme na slovesa s pozitivními hodnotami a poté se budeme zabývat slovesy s hodnotami negativními.

▪ Pozitivní stupnice

Za výchozí bod pozitivní škály budeme považovat sloveso *aimer*, jehož charakter označíme pro začátek dvěma znaménky plus (++).¹³² Jak lze pozorovat v tabulce X, sloveso *aimer* je dále rozděleno do několika významových stupňů, z nichž nejméně intenzivním se zdá být stupeň odpovídající významu „*avoir du goût pour (qqch.)*“, který je zde synonymicky spojován s výrazy *affectionner* a *apprécier*. Výraz *affectionner* je pak definován jako „*attacher, intéresser (à qqn ou qqch.)*“ a je tedy možné konstatovat, že jeho axiologická hodnota je ve srovnání s hodnotou slovesa *aimer* nižší (+).

Silnější stupeň slovesa *aimer*, tj. „*éprouver de l'affection, de l'amitié, de la tendresse, de la sympathie pour (qqn)*“, odpovídá podle *Le Petit Robert* výrazu *chérir*. Podíváme-li se na konkrétní definici tohoto slova, zjistíme, že by se mělo nacházet spíše v intenzivnějších axiologických rovinách pozitivní škály a že by mělo mít míru positivity o něco vyšší než výchozí *aimer*: „*Aimer tendrement, avoir beaucoup d'affection pour.*“ Zároveň je však za jedno ze synonym *chérir* považováno sloveso *affectionner*, u nějž jsme konstatovali spíše nižší axiologickou hodnotu. Přiřaďme mu tedy prozatím pozitivní charakter označený třemi znaménky (+++).

¹³⁰ REY, Alain, Paul ROBERT a Josette REY-DEBOVE. *Le nouveau petit Robert: dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*. Paris: Dictionnaires Le Robert, 2009.

¹³¹ *Francouzsko-český, česko-francouzský velký slovník*. Brno: Lingea, 2011.

¹³² Tato počáteční kvantifikace je pro začátek zvolena arbitrárně.

Třetí a zároveň axiologicky nejsilnější významová rovina slova *aimer*, tj. „*éprouver de l'amour, de la passion pour (qqn)*“ se podle *Le Petit Robert* překrývá s významy sloves *adorer* a *idolâtrer*, v jejichž případě by se tedy mělo jednat o výrazy v daném kontextu nejintenzivnější. Provedme jejich komparaci: Zatímco význam prvního ze jmenovaných sloves je relativně roztržštěn (1. „*Rendre un culte (théol., un culte de latrie) à (Dieu, une divinité, un symbole divin.*“; 2. „*Aimer d'un amour ou d'une affection passionnée.*“; 3. „*Avoir un goût très vif pour (qqch).*“), význam slova *idolâtrer* je shrnut jedinou výmluvnou definicí, a to: „*Aimer avec passion en rendant une sorte de culte.*“ Za axiologicky silnější tedy budeme považovat ***idolâtrer*** (+++++) a slabší významovou variantou zde bude výraz ***adorer*** (++++).

Na závěr ověříme vzniklou posloupnost pomocí českých ekvivalentů, které k jednotlivým slovesům přiřazuje překladový slovník *Lingea*.¹³³

<i>affectionner</i>	+	mít zálibu v (čem), mít v oblibě, mít rád
<i>aimer</i>	++	milovat, mít rád, být zamilovaný
<i>chérir</i>	+++	něžně, vroucně milovat
<i>adorer</i>	++++	zbožňovat, vřele/vroucně milovat, uctívat, mít strašně rád
<i>idolâtrer</i>	+++++	zbožňovat

Jak lze pozorovat, vzrůstající pozitivní charakter jednotlivých slov českým slovníkovým protějškům v zásadě odpovídá. K jisté neurčitosti dochází pouze u poslední zmiňované dvojice slov, jejíž pořadí bude ověřeno v následujících krocích (viz 7.2, 7.3).

▪ Negativní stupnice

Přistupme nyní k negativní škále emočních sloves. Axiologicky nejsilnějšími slovesy zde budou slovesa *exécrer* a *abhorrer*, jejichž slovníkové definice jsou založeny na intenzifikaci dvou zbývajících výrazů. *Exécrer* je podle *Le Petit Robert* „*hâïr au plus haut point*“ a *abhorrer* odpovídá významu „*avoir en horreur, détester au plus haut point*“. Jelikož je slovo ***détester*** popsáno výrazy „*maudire*“, „*avoir de l'aversion pour*“ a „*ne pas pouvoir endurer, supporter*“, které indikují nižší míru negativní axiologické hodnoty než slovní spojení popisující verbum *hâïr* („*avoir en haine*“), bude mu přiřazen nejméně intenzivní negativní význam (–). Na základě výchozího tvrzení je již možné určit axiologické hodnoty u zbývajících sloves: ***hâïr*** (– –), ***abhorrer*** (– – –), ***exécrer*** (– – – –).

¹³³ *Francouzsko-český, česko-francouzský velký slovník*. Brno: Lingea, 2011.

Podobně jako u pozitivní škály se také zde obrátíme na slovník *Lingea*, abychom dedukovanou posloupnost ověřili.

<i>détester</i>	—	nenávidět, nesnášet
<i>hair</i>	--	nenávidět, nesnášet, nevražít
<i>abhorrer</i>	---	hnusit si, ošklivit si, nenávidět
<i>exécrer</i>	----	hnusit si, ošklivit si, nesnášet, silně nenávidět

Také v tomto případě je tedy možno konstatovat, že se stupnice významů založená na *Le Petit Robert* s pojetím slovníku *Lingea* souhlasí. Po předběžném stanovení stupnice na základě slovníků se tedy můžeme uchýlit ke druhému kroku, a tedy ke kontrastivní analýze.

7.2 Ověřování stupnice na základě paralelního korpusu InterCorp

V předchozí kapitole byla vytvořena stupnice emočních sloves na základě slovníkových definic, která bude nyní prověřena v rámci praktického užívání vybraných výrazů. Základem této verifikace bude kontrastivní analýza v paralelním korpusu *InterCorp*.¹³⁴

Postup:

Kontrastivní analýza bude realizována na základě dvou zarovnaných korpusů (českém a francouzském), z nichž výchozím pro nás bude právě korpus francouzský. Do příkazového řádku budou postupně vkládána veškerá hledaná verba, a to v podobě lemmat. Posléze bude u jednotlivých případů vymezován směr překladu (fr → cs), a to specifikací dotazů podle metainformace „div.scr-lang“. Aby bylo možné na základě kontrastivní analýzy verifikovat posloupnosti stanované v předchozí kapitole, bude nutné předpokládat následující pořadí nejčastěji užívaných českých protějšků z hlediska axiologické modaloty, které jsme stanovili na základě *Slovníku spisovné češtiny* v kapitole 5.1.2:

nenávidět (--) < nesnášet (-) < líbit se (+) < mít rád (+) < milovat (++) < zbožňovat (+++)

Definice korpusu:

Subkorpus: intercorp_v7_fr & intercorp_v7_cs & div.scr-lang ∈ {fr}

Rozsah subkorpusu: 5 701 635 pozic

¹³⁴ Nádvorníková, O. – Vavřín, M.: *Korpus InterCorp – francouzština, verze 7 z 19. 12. 2014*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2014. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

Po definování subkorpusu vyloučíme šumy¹³⁵ a nakonec přistoupíme k samotné analýze českých ekvivalentů. Na rozdíl od ostatních sloves bude u verba *aimer* nutné omezit zkoumané množství slov pomocí náhodného vzorku (500), ke kterému se dále vrátíme k podrobnější analýze v kapitole 8. Výsledky analýzy jsou kvantifikovány v tabulkách 10-12.

Tabulka 10: České ekvivalenty pozitivních emočních sloves

	<i>Affectionner</i>		<i>Aimer</i>		<i>Chérir</i>		<i>Adorer</i>		<i>Idolâtrer</i>	
Celkový počet výskytů:	8		celkově: 3201 vzorek: 500		65		199		6	
Šumy:	0		158		43		26		1	
Analyzovaný počet:	8		342		22		173		5	
České ekvivalenty:	<i>mít rád</i>	3	<i>milovat</i>	135	<i>milovat</i>	16	<i>zbožňovat</i>	79	<i>zbožňovat</i>	5
	<i>rád (něco dělat)</i>	2	<i>mít rád</i>	103	<i>zbožňovat</i>	1	<i>milovat</i>	37		
	<i>zamlouvat se</i>	1	<i>rád (něco dělat)</i>	30	<i>mít rád</i>	1	<i>rád (něco dělat)</i>	17		
	<i>milovat</i>	1	<i>líbit se</i>	18	<i>hýčkat</i>	1	<i>líbit se</i>	12		
	<i>libovat si v</i>	1	<i>rád (bych něco udělal)</i>	18	<i>pečovat</i>	1	<i>mít rád</i>	9		
			<i>být rád, že...</i>	8	<i>uchovat v srdci</i>	1	<i>obdivovat</i>	4		
			<i>milovat se</i>	5	<i>oblíbit si</i>	1	<i>uctívat</i>	4		
			<i>zamilovat si</i>	3			<i>poklonit se</i>	3		
			<i>oblíbit si</i>	3			<i>klanět se</i>	2		
			<i>být pro</i>	2			<i>zamilovat si</i>	2		
			<i>chutnat</i>	2			<i>bavit (někoho)</i>	1		
			<i>zalíbit se</i>	2			<i>utlouct se</i>	1		
			<i>zamilovat se</i>	2			<i>působit potěšení</i>	1		
			<i>další</i>	11			<i>pojmout obdiv</i>	1		

¹³⁵ Mezi šumy budou v tomto případě řazeny případy, v nichž došlo k chybnému zarovnání korpusů (k tomuto jevu docházelo především v žánru: titulky), dále pak případy, v nichž daný ekvivalent zanikl v důsledku překladatelské kreativity nebo došlo k přílišné modifikaci jeho původního významu, volných překladů a básní a vyloučíme také výskyty, v nichž došlo během překladu k transpozici slovního druhu (např. *aimer* → *láska*, *idolâtrer* → *modla*). Nakonec odstraníme případy negace, které by mohly být v tomto kontextu zavádějící.

Tabulka 11: Intenzita pozitivních emočních sloves vycházející z kontrastivní analýzy

Zkoumané verbum	Nejčtenější české ekvivalenty	Předpokládaná intenzita těchto ekvivalentů v prostředí češtiny	Procentuální vyjádření jednotlivých intenzit	Výsledná intenzita výchozího výrazu
<i>affectionner</i>	mít rád	+	62,50%	+
	rád (něco dělat)	+		
<i>aimer</i>	milovat	++	39,50%	+ / ++
	mít rád	+	38,90%	
	rád (něco dělat)	+		
<i>chérir</i>	milovat	++	72,70%	++
<i>adorer</i>	zbožňovat	+++	45,70%	++ / +++
	milovat	++	21,40%	
<i>idolâter</i>	zbožňovat	+++	83,30%	+++

Jak můžeme pozorovat, také za pomoci této metody dochází v případě pozitivní stupnice k potvrzení výchozího odhadu založeném na jednojazyčném slovníku *Le Petit Robert*. Nutno však přiznat, že se jedná o postup potenciálně problematický, neboť s výjimkou slova *aimer* není možné operovat s dostatečným množstvím výskytů, zvláště v případě slovesa *idolâtrer*, jehož frekvence jsou nízké nejen v prostředí *InterCorpu*, ale rovněž v korpusech *FRANTEXT*, *Aranea* a *l'Est Républicain* (viz tabulky 8 a 9). Závěry tedy lze vnímat pouze jako sekundární nástroj verifikačního procesu.

Nyní můžeme přistoupit ke kontrastivní analýze negativních prvků škály.

Tabulka 12: České ekvivalenty negativních emočních sloves

	<i>Détester</i>		<i>Haïr</i>		<i>Abhorrer</i>		<i>Exécrer</i>	
Celkový počet výskytů:	225		131		5		6	
Šumy:	24		17		3		0	
Analyzovaný počet:	201		114		2		6	
České ekvivalenty:	<i>nenávidět</i>	104	<i>nenávidět</i>	97	<i>nenávidět</i>	1	<i>hnusit se</i>	2
	<i>nesnášet</i>	60	<i>nesnášet</i>	4	<i>chovat odpor</i>	1	<i>být tmem v oku</i>	1
	<i>hnusit se</i>	5	<i>mít v nenávisti</i>	3			<i>chovat nenávisť</i>	1
	<i>pohrdat</i>	5	<i>nemít rád</i>	2			<i>proklínat</i>	1
	<i>nemít rád</i>	4	<i>mít v srdci zášť</i>	2			<i>nenávidět</i>	1

	<i>mít hrůzu z</i>	2	<i>pohrdat</i>	2		
	<i>mít vztek</i>	2	<i>proklínat</i>	1		
	<i>pocítit nenávisť</i>	2	<i>holdovat nenávisti</i>	1		
	<i>protívat se</i>	2	<i>vadit někomu</i>	1		
	<i>přičít se</i>	2	<i>protívat se</i>	1		
	<i>vadit</i>	2				
	<i>další</i>	11				

Jak lze vyčíst z tabulky, analogickým způsobem jsme postupovali rovněž v případě negativního žebříčku axiologických hodnot, u nichž však narážíme na úskalí v podobě nedostatečného počtu výskytů. Pakliže jsme v případě pozitivní stupnice konstatovali, že je možné na výsledky kontrastivní analýzy u několika sloves pohlížet pouze jako na orientační ukazatele, v případě stupnice negativní jde již o nedostatečnost, která ve svém důsledku nedovoluje formulovat ucelený závěr. Zde je třeba poukázat především na slovesa *exécrer* a *abhorrer*.¹³⁶ Jelikož tedy negativní škálu nelze ověřit v celé své šíři, zaměříme se alespoň na axiologickou posloupnost dvojice slov *détester/haïr*. Podobně jako v případě pozitivní škály se také zde opřeme o předpokládané axiologické hodnoty českých ekvivalentů (viz 5.1.2).

Z následující tabulky lze vyčíst, že na rozdíl od *haïr*, které je překládáno téměř výhradně axiologicky intenzivním *nenávidět*, je sloveso *détester* v necelé třetině případů převáděno do češtiny pomocí slabšího výrazu *nesnášet* a můžeme jej tedy na tomto základě interpretovat jako méně intenzivní.

Tabulka 13: Intenzita negativních emočních sloves vycházející z kontrastivní analýzy

Zkoumané verbum	Nejčetnější české ekvivalenty	Předpokládaná intenzita těchto ekvivalentů v prostředí češtiny	Procentuální vyjádření jednotlivých intenzit	Výsledná intenzita výchozího výrazu
<i>détester</i>	nenávidět	--	52%	-- / --
	nesnášet	--	30%	
<i>haïr</i>	nenávidět	--	85%	--
<i>abhorrer</i>	X	X	X	X
<i>exécrer</i>	X	X	X	X

¹³⁶ Také u těchto dvou sloves jsme v průběhu kvantitativní analýzy v korpusech FRANTEXT, Aranea a l'Est Républicain konstatovali nízké frekvenční hodnoty (viz tabulka 9).

V průběhu kapitoly jsme metodou kontrastivní analýzy orientačně ověřili pozitivní axiologickou řadu sloves a obdobným postupem jsme potvrdili, že sloveso *hair* implikuje vyšší míru axiologického hodnocení než *détester*. Ke konečnému stanovení axiologické stupnice již tedy zbývá pouze prověření třetí oblasti jazyka, kterou je vedle slovníkového základu a autorských textů také praktický jazyk realizovaný rodilými mluvčími.

7.3 Ověření stupnice rodilými mluvčími

Způsob sémantického cítění daných emočních sloves byl u rodilých mluvčích zjišťován metodou následujícího dotazníkového průzkumu, jehož statistické údaje jsou uvedeny níže.

Tabulka 14: Obecné statistické údaje k dotazníkovému průzkumu

STATISTICKÉ ÚDAJE		
<i>Místo průzkumu:</i>	Bordeaux (Akvitánie)	
<i>Datum průzkumu:</i>	14. -15. 5. 2015 ¹³⁷	
<i>Počet respondentů:</i>	100	
<i>Genderové rozložení:</i>	ženy	56 %
	muži	44 %
<i>Věkové rozložení:</i>	11-20 let	27 %
	21-30 let	47 %
	31-40 let	17 %
	41-50 let	7 %
	52-60 let	2 %
<i>Rozložení dle regionů:</i>	Aquitaine	32 %
	Pays de la Loire	14 %
	Auvergne	10 %
	Rhône-Alpes	9 %
	Poitou-Charentes	8 %
	Île-de-France	8 %
	Provence-Alpes-Côte d'Azur	6 %
	Languedoc-Roussillon	4 %
	Midi-Pyrénées	3 %
	Picardie	2 %
	Bretagne	1 %
	Champagne-Ardenne	1 %
	Centre-Val de Loire	1 %
Basse-Normandie	1 %	

¹³⁷ V důsledku probíhajícího státního svátku Nanebevzetí Ježíše Krista (14.5.2015) docházelo během těchto dnů ke zvýšené míře interregionálního pohybu francouzského obyvatelstva za účelem turismu. Tato skutečnost vytvářela příznivé podmínky pro provádění průzkumu, zvláště když byl realizován v centru takové turisticky atraktivní destinace, jakou je Bordeaux.

Jednotliví respondenti byli vyzýváni k seřazení dvou pětic vět v pořadí vzrůstající intenzity čísla 1-5, přičemž první z pětic obsahovala slovesa pozitivní škály a druhá slovesa škály negativní. V případě negativních výrazů byla mezi věty pro srovnání zakomponována také negovaná varianta slovesa *aimer*, která však byla vyhodnocena samostatně.¹³⁸ Srovnávané věty byly, s výjimkou zkoumaných výrazů, identické a jejich obecnou strukturu bychom mohli vyjádřit jako „*Je (x = zkoumaný prvek) ce chien.*“ V dotazníku se pak tyto jednoduché větné konstrukce nacházely v náhodném pořadí, aby bylo zamezeno případné manipulaci. Substantivum *chien* bylo pro náš účel vybráno záměrně; zvíře v podobě *psa* totiž představuje živou entitu, kterou by člověk neměl asociovat s určitými specifickými typy citů (např. erotickým), ale zároveň jde o tvora, který je mu relativně blízký.¹³⁹ S jistou dávkou nadsázky tedy můžeme tvrdit, že se jedná o jakési kompromisní řešení dilematu, zda zvolit osobu či věc. (Přesná podoba dotazníku je uvedena v příloze.)¹⁴⁰

Přistupme nyní k samotnému vyhodnocování dotazníků. Tabulky 15 a 16 procentuálně znázorňují, jaké stupně intenzit přisuzovali respondenti jednotlivým slovesům. Tyto stupně korespondují s pořadím, které bylo slovesům přisouzeno během porovnávání s ostatními příslušníky daných kategorií.

Tabulka 15: Výsledky dotazníkového průzkumu u pozitivní stupnice emočních sloves

	<i>affectionner</i>	<i>aimer</i>	<i>chérir</i>	<i>adorer</i>	<i>idolâtrer</i>
1 = +	61%	27%	6%	3%	3%
2 = ++	22%	39%	14%	22%	3%
3 = +++	13%	16%	31%	38%	2%
4 = ++++	3%	15%	48%	31%	3%
5 = +++++	1%	3%	1%	6%	89%

Již při prvním pohledu na tabulku je třeba konstatovat, že pořadí sloves z pohledu jejich intenzity není podle rodilých mluvčích tak jednoznačné, jak jsme předpokládali. Jediným slovesem, u něhož můžeme nesporně určit stupeň, je sloveso *idolâtrer*, ke kterému jsme doposud neměli dostatečně přesvědčivá data (viz kapitola 7.1 a tabulka 10) a jemuž přisoudilo nevyšší stupeň axiologické modality plných 89 % respondentů. Za relativně potvrzující údaj by dále mohlo být považováno 61 % u slovesa *affectionner* a převažujících 39 %

¹³⁸ Po vyhodnocení této negace došlo k přečíslování zbylých negativních výrazů (1-4), aby nedocházelo k metodologické dezorientaci, zvláště v případě, kdy respondent výraz *ne pas aimer* nezařadil jako nejméně intenzivní prvek.

¹³⁹ Ve srovnání s jinými zvířecími představiteli.

¹⁴⁰ Dotazníkový průzkum je potenciálně problematický, především z důvodu nepozornosti či nedbalosti rodilých mluvčích při vyplňování.

u následujícího *aimer*, přestože bude na místě upozornit na skutečnost, že u druhého z uvedených sloves již dochází k silnějšímu kolísání mezi sousedními stupni. Hypoteticky by tato oscilace mohla být důsledkem významové komplexnosti slovesa, kterou jsme již konstatovali výše (viz 7.1) a z níž pravděpodobně pramení jeho sémantická rozvětvenost do různých stupňů intenzit.

Problematický bod pro nás představuje dvojice sloves *chérir* a *adorer*, která byla respondenty uspořádána v rozporu s předpokládaným pořadím. U slovesa *adorer* bychom sice mohli konstatovat, že se stupeň 3 (38 %) nachází v relativně silné konkurenci se stupněm 4 (31 %), což ovšem v případě slovesa *chérir* tvrdit nelze, vezmeme-li v úvahu skutečnost, že se k nepředpokládanému vyššímu stupni intenzity (4) přiklonilo celých 48 % dotazovaných. Nabízí se hypotéza, že dochází k oslabování axiologické modality slovesa *adorer*. Tato interpretace navíc koresponduje s faktem, že celých 22 % respondentů přidělilo výrazu velmi nízký stupeň intenzity 2.

Tabulka 16: Výsledky dotazníkového průzkumu u negativní stupnice emočních sloves

	<i>détester</i>	<i>hair</i>	<i>abhorrer</i>	<i>exécrer</i>
1 = —	63%	17%	18%	2%
2 = — —	28%	56%	8%	8%
3 = — — —	7%	13%	44%	36%
4 = — — — —	2%	14%	30%	54%

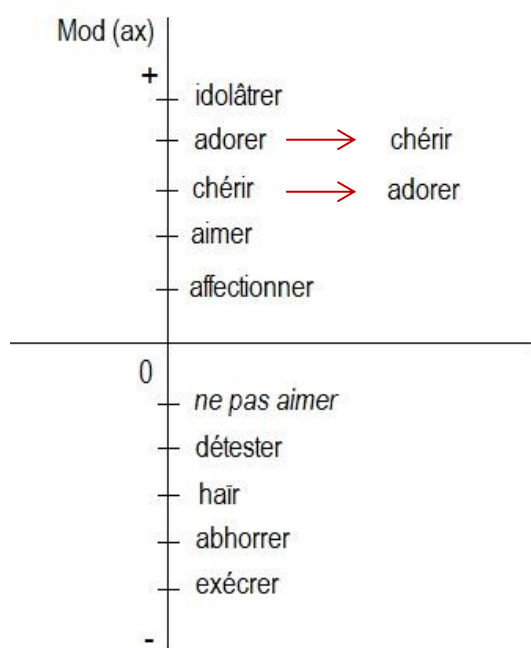
Na rozdíl od pozitivních sloves je u sloves negativních možné výchozí axiologickou stupnicí v zásadě potvrdit. Zarážející je pouze nadmíru vysoký údaj 18 % u intenzity stupně 1 v případě slovesa *abhorrer*. Určitým vysvětlením by zde mohla být jeho nízká frekvence (viz tabulky 8, 9), která by mohla být u některých respondentů příčinou neznalosti plného významu tohoto verba.

Doplňkovým zkoumaným faktorem zde byla identifikace síly axiologické modality u negovaného slovesa *aimer*. Protože výrazná většina rodilých mluvčích (80 %) označila tuto slovesnou konstrukci ve srovnání s ostatními zkoumanými negativními termíny jako nejméně intenzivní, je možné dojít k závěru, že *ne pas aimer* zaujímá ve stupnici axiologických hodnot pozici v pořadí před intenzivnějším slovesem *détester*.

Následující graf zobrazuje výslednou stupnici zkoumaných sloves, k níž bylo v této kapitole směřováno a která je zároveň jedním z průběžných cílů práce. Jak lze vidět, osa y zde

představuje míru axiologické modality každého z výrazů v pořadí, ke kterému jsme v průběhu zkoumání došli.¹⁴¹ Umístění sloves *chérir* a *adorer* na ose bylo zpochybněno průzkumem mezi rodilými mluvčími, což je graficky vyjádřeno pomocí šipek směřujících k potenciálně konkurenčním alternativám.

Graf 14: Výsledná stupnice zkoumaných emočních sloves

V závěru kapitoly můžeme říci, že jsme se pomocí tří odlišných metod pokusili stanovit axiologické hodnoty jednotlivých zkoumaných sloves. Primárně jsme vycházeli ze slovníkových definic (*Le Petit Robert, Lingea*), na jejichž základě byla vystavěna výchozí stupnice, která byla následně ověřována kontrastivní analýzou v paralelním korpusu *InterCorp*. Ačkoli jsme se v několika případech potýkali s nedostačujícím množstvím ekvivalentů, bylo v této fázi možné částečně verifikovat pozici většiny sloves s výjimkou *abhorrer* a *exécrer*, jejichž celkové výskyty se blížily nule. Třetí metodou byl dotazníkový průzkum mezi rodilými mluvčími, který výrazně zpochybnil axiologické pořadí sloves *chérir* a *adorer*, zbytek stupnice byl v souladu s výchozím tvrzením. Doplňkově jsme v tomto posledním kroku zkoumali také negaci slovesa *aimer*, která byla v rámci negativní škály vyhodnocena jako nejméně intenzivní.

Přestože jsme již prověřili pozici slovesa *aimer* ve vztahu k ostatním konkurentům pozitivní axiologické škály, musíme konstatovat, že jde o výraz, který může v různých morfologických,

¹⁴¹ Míra axiologické modality je zde založena na vztazích mezi jednotlivými prvky, nikoli na konkrétních číselných hodnotách.

syntaktických a sémantických kontextech nabývat odlišných axiologických hodnot (viz X). V následující kapitole se proto dále zaměříme na zkoumání faktorů, které tyto dílčí hodnoty ovlivňují.

8 Sloveso *aimer* jako ústřední bod stupnice zkoumaných sloves

Sloveso *aimer* představuje v rámci zkoumané škály dominantní pozici. Jak jsme již mohli sledovat v průběhu předchozích kapitol, jedná se o výraz etymologicky nejstarší (viz tabulka 7) a navíc objektivně nejfrekventovanější, o čemž jsme se mohli přesvědčit během kvantitativní analýzy v kapitole 6.2. Jemnější analýza faktorů ovlivňujících míru axiologické hodnoty tohoto slovesa se nabízí jako logické vyústění empirické části práce také proto, že výraz *aimer* sémanticky zasahuje, na rozdíl od svých lexikálních konkurentů, hned do několika rovin axiologické modalit (viz 7.1).

Mezi klíčové faktory, které podrobíme bližší analýze, jsme zařadili slovesnou osobu, životnost případného předmětu a typ označovaného vztahu mezi figurujícími aktanty (viz 5.1.3).

Analýza bude založena na kontrastivním výzkumu, který by měl pomocí českých ekvivalentů umožnit kvalifikaci axiologické modalit slovesa *aimer* v souvislosti se zkoumanými faktory. Výzkum bude založen na vzorku 500 výskytů slovesa *aimer*, s nímž jsme pracovali již v kapitole 7.2 při mapování českých ekvivalentů za účelem stanovení výchozí axiologické stupnice.¹⁴² Pro připomenutí řekněme, že jsme z původního množství výskytů vyřadili 158 šumů a dále pracovali s celkovým počtem 342 výskytů. Protože jsme mezi klíčové faktory, které podrobíme bližší analýze, zařadili nejen slovesnou osobu, ale také životnost případného předmětu a typ označovaného vztahu mezi figurujícími aktanty, bude nutné tento výchozí počet dále zúžit a vyloučit případy, kdy sloveso *aimer* přechází na slovesné konstrukce či přímo na vedlejší věty (*aimer faire, aimer que...*).¹⁴³ Jelikož jsme těchto případů identifikovali 56 (viz tabulka 10), budeme se v průběhu následujícího zkoumání opírat o zbylých **286** výskytů.

Než se zaměříme na samotné vyhodnocení vlivu těchto faktorů na axiologickou modalitu slovesa *aimer*, bude nutné zmapovat jejich obecný charakter.

8.1 Analýza klíčových faktorů ovlivňujících axiologickou modalitu slovesa *aimer*

Cílem této kapitoly bude především podrobněji klasifikovat zvolené faktory (kterými je slovesná osoba, životnost předmětu a vztah mezi aktanty). Jednotlivé subkategorie budou ilustrovány konkrétními příklady z korpusu *InterCorp* doplněnými, pro lepší orientaci,

¹⁴² Vzorek byl náhodně vybrán z celkového počtu 3201 a obsahuje fikční literaturu (69,4%), titulky (26,6%), odborné texty (1,4%), Europarl (1,6%) a publicistiku – komentáře (1%).

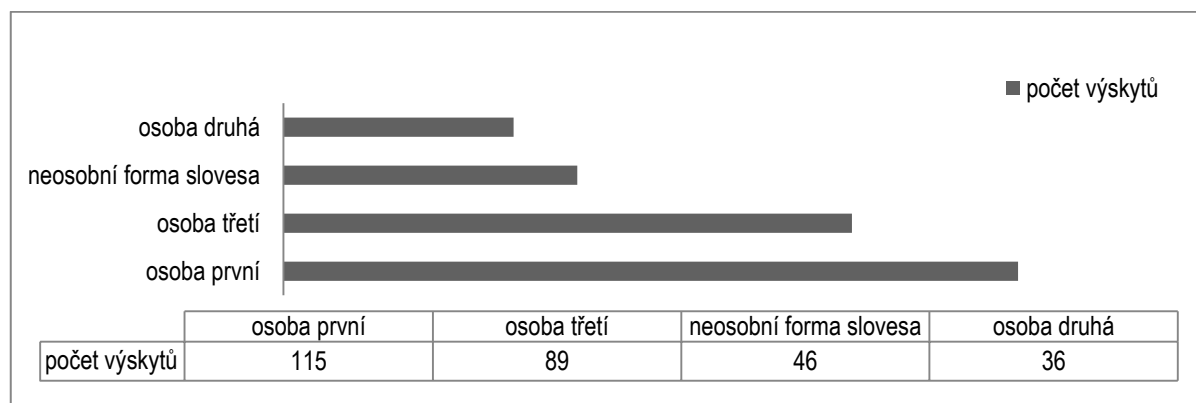
¹⁴³ Tyto slovesné konstrukce se ve zvoleném vzorku vyskytly celkem 56 (*aimer faire* v počtu 48 a *aimer que* v počtu 8). *Aimer faire* bylo překládáno ekvivalenty „rád něco dělat“ a „líbit se“, *aimer que* pomocí „být rád, že“ a „chtěl bych“. Axiologická modalita těchto výrazů je tedy pravděpodobně vnímána jako málo intenzivní.

o korespondující české překlady.¹⁴⁴ Extrahované úryvky budou navíc rozšiřovány o rozборы dalších faktorů ovlivňujících jejich axiologické hodnoty, aby bylo možné sledovat komplexitu zkoumané problematiky.

Prvním faktorem, který by mohl mít potenciálně vliv na míru axiologické modality *aimer*, je tedy *slovesná osoba*.

Z následujícího grafu je možno vyčíst, že se zkoumané verbum nejčastěji vyskytuje v osobě první a v osobě třetí, druhá osoba se naopak ve zkoumaném vzorku objevuje relativně málo.¹⁴⁵

Graf 15: Určení slovesných osob u jednotlivých výskytů slovesa *aimer*

Uvedme si tedy na tomto místě ke každé vyhodnocované osobě (a k nefinitivní formě slovesa) konkrétní příklad:

1. osoba:

- (19) *Je sais que je l'ai aimée comme personne, avec un coeur plus confiant, plus naïf que je n'ai jamais eu, moi qui croyais être emplí de doutes, et que je n'eusse dû sûrement avoir, avec aussi toutes mes faiblesses, ce qui fait qu' on est un homme et non un prince de conte de fée, et je crois que personne ne l'aimera comme nous. (Rolin, Olivier: Port-Soudan) → Vím, že jsem ji miloval jako nikoho jiného, se srdcem důvěřivějším a naivnějším, než jaké jsem kdy měl, já, jindy tak plný pochybností, a jaké jsem rozhodně mít neměl, ale také se všemi svými slabostmi, mužský je zkrátka mužský a žádný princ z pohádky, a myslím, že jako my ji nikdo milovat nebude. (Janů, Marie)*

¹⁴⁴ Jednotlivé příklady budou vždy uváděny v pořadí od nejfrekventovanějších kategorií po kategorie nejméně frekventované, následovat pak budou případy vzpomně.

¹⁴⁵ Teoreticky by bylo možné nízké výskyty slovesa ve 2. osobě interpretovat subjektivním charakterem slovesa *aimer*, ale takový závěr by musel být založen na srovnání s jiným slovesem axiologicky neutrálním.

V tomto případě musíme konstatovat, že axiologická modalita slovesa je zde silně intenzifikována, a to převážně vlivem několikanásobného příslovečného určení způsobu („comme personne“, „avec un coeur plus confiant, plus naïf que je n'ai jamais eu“, „avec aussi toutes mes faiblesses“). Výrok navíc umocňuje potvrzující epistemická konstrukce „Je sais que“.

3. osoba:

- (20) *Son père l'aimait, donc, c'était pour elle qu'il restait tard à l'usine et rentrait fatigué alors qu'elle dormait déjà - pour gagner de l'argent et lui assurer ainsi une bonne vie.* (Laurens, Camille: L'amour, roman) → *Otec ji tedy miloval, to kvůli ní zůstával dlouho v továrně a vracel se unavený, když už spala - aby vydělal peníze a zajistil jí tak dobrý život.* (Pfimpflová, Alexandra)

Také v př. 20 se setkáváme s vyšší mírou axiologické modality. Tu je možné předpokládat na základě propozičního obsahu velebnější věty vysvětlovací.

Neosobní forma slovesa:

- (21) *«Comment pourrai-je aimer?» me disais-je, sentence qui m'emplit tout entier, montant de mon coeur à ma tête, et sous le coup de laquelle j'aurais certainement défailli si par sa formulation même je ne m'étais senti placé sur un certain plan exaltant de tragédie, ce qui me donnait et la fierté d'avoir à jouer un rôle et la force nécessaire pour le tenir à peu près correctement.* (Leiris, Michel: L'âge d'homme) → *"Jak ted' budu milovat?" říkal jsem si a ta otázka mě naplňovala celého, od srdce mi stoupala do hlavy, a určitě bych se byl pod její tíhou zhroutil, nebýt toho, že mě právě její zformulování povznášelo do vzníceně tragické roviny, což mi dodávalo pýchu nad tím, že ji mám hrát, a sílu, abych se v ní držel jak se patří.* (Vinšová, Kateřina)

Propoziční obsah ukázky 21 zasahuje do metafyzické roviny, na jejímž základě je možné odhadovat, že se jedná o *aimer*, kterým mluvčí odkazuje k vysoce intenzivnímu prožitku. Výsledná modalita slovesa bude tedy v důsledku kontextu zesílena.

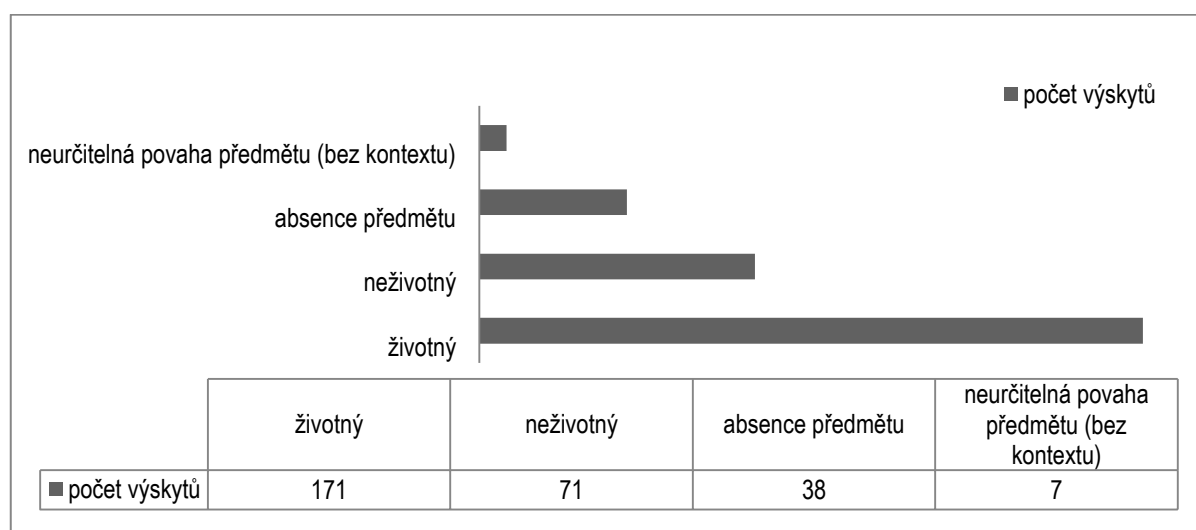
2. osoba

- (22) *Tu aimes le merlu?* (Japrisot, Sébastien: Un long dimanche de fiançailles) → *Chutná ti treska?* (Sysalová, Veronika)

V této ukázce se hladina axiologické úrovně zdá být relativně nízká, což vyplývá především z povahy předmětu „merlu“. Interrogativní forma navíc v daném kontextu mírně zpochybňuje pravdivostní hodnotu výroku.

Po zběžném zmapování kategorie slovesné osoby můžeme přejít na druhý analyzovaný faktor, tj. na **životnost předmětu**. Počty výskytů slovesa *aimer* v jednotlivých kategoriích jsou uvedeny v následujícím grafu:

Graf 16: Určení životnosti předmětu u jednotlivých výskytů slovesa *aimer*

Jak lze vidět, většina sloves *aimer* přechází na předmět životný. Objevila se však také slovesa, která se v textu s žádným předmětem nepojila a v několika případech dokonce nastala situace, kdy nebylo možné životnost daného předmětu jednoznačně určit.

Podívejme se nejprve postupně na některé typické příklady této kategorie.

Životný předmět:

Následující příklad obsahuje hned tři výskyty slovesa *aimer*.

- (23) *Et puis moi, ce n'est pas pareil: je t'aime. Je t'ai toujours aimée. Même quand j'ai couché avec d'autres filles, c'est toi que j'aimais.* (Laurens, Camille: L'amour, roman)
 → *I když jsem spal s jinými dívkami, miloval jsem tebe.* (Přimpflová, Alexandra)¹⁴⁶

Všechna slovesa *aimer* zde přecházejí na tentýž životný předmět a z kontextu je zřejmé, že je tímto předmětem dívka. Tato trojí repetice ve výsledku axiologickou modalitu výrazu zesiluje.

¹⁴⁶ V důsledku volného překladu není korespondující úryvek uveden v plném rozsahu.

Ve druhé větě je axiologická hodnota verba *aimer* navíc intenzifikována příslovečným určením *toujours* (viz 3.5.2.3).

Neživotný předmět:

(24) *J'aime ce bruit de déchirure.* (Sarn, Amélie: Elle ne pleure pas, elle chante) → *Mám ráda ten trhavý zvuk.* (Prošková, Andrea)

Úryvek 24 je demonstrací případu, kdy *aimer* převrací axiologickou hodnotu původně negativního nominálního syntagmatu *bruit de déchirure*.

(25) *J'aime bien mes pinceaux, du plus gros au plus petit, j'aime tous mes pinceaux.* (Sarn, Amélie: Elle ne pleure pas, elle chante) → *Mám moc ráda své štětce, od největších po nejmenší, mám ráda všechny své štětce.* (Prošková, Andrea)

Míra axiologické modality prvního výskytu slovesa *aimer* v příkladu 25 je zesílena příslovcem *bien*, které je v příslušném překladu nahrazeno intenzifikátorem *moc*. Axiologickou modalitu rovněž umocňuje repetice slovesa a neurčité zájmeno *tous* ve druhém výskytu.

Absence předmětu

Následující extrahovaný úryvek je příkladem, kdy sloveso na předmět nepřechází.

(26) *Pour le reste, une réserve glaciale avait envahi son corps, réellement, il ne pouvait plus aimer.* (Houellebecq, Michel: Les Particules élémentaires) → *Jinak jeho tělo zachvátil ledový odstup; vskutku již nemohl milovat.* (Beguin, Alan)

Ačkoli není sloveso *aimer* v tomto případě samo o sobě negováno, v kontextu je popřena jeho realizační platnost.

Neurčitelná povaha předmětu

Zajímavým případem neidentifikovatelné životnosti předmětu je následující výskyt slovesa *aimer*.¹⁴⁷

(27) *[...] mais comme on aime un objet qui, sans être une chose inerte, vit tout de même d'une vie différente, diminuée: le souvenir d'un mort, un tableau, un livre, une musique.* (Rolin, Olivier: Port-Soudan) → *[...] jako může být předmětem naší lásky*

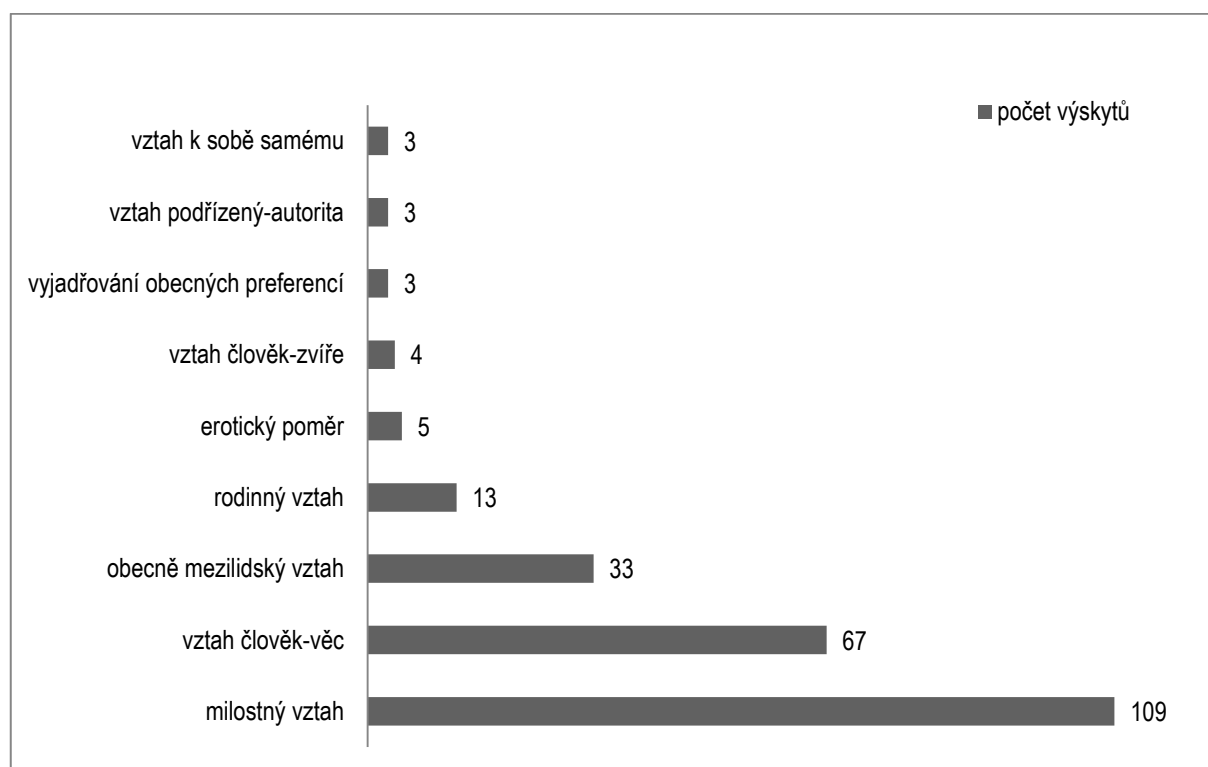
¹⁴⁷ Ve většině neidentifikovatelných případů však hrála roli pronominalizace předmětu. Pokud byl totiž objekt nahrazen zájmenem a nacházel se ve větě vytržené z kontextu, nebylo možné jeho životnost jednoznačně určit.

così, co sice není mrtvou věcí, co však nicméně žije jiným, přitlumeným životem: vzpomínka na zemřelého, dojem z obrazu, z knihy, z hudby. (Janů, Marie)

V tomto případě sám autor polemizuje o životnosti daného předmětu a zdá se, že se popisovaný objekt ocitá někde na pomezí, nebo je alepoň takovým způsobem prezentován. Faktorem, který by zde mohl axiologickou hodnotu slovesa snižovat, je všeobecný podmět *on*.

Nyní můžeme přejít ke třetímu a zároveň poslednímu zkoumanému faktoru, a to k **označovanému vztahu**. Pohlédněme nejprve na graf zobrazující vztahy určené na základě analyzovaného vzorku:

Graf 17: Určení vztahů mezi aktanty u jednotlivých výskytů slovesa *aimer*

Výsledky analýzy ukazují, že nejčastějším označovaným vztahem je v tomto případě vztah milostný, druhou pozici zde zaujímá vztah člověka k věci a třetí početnou kategorií jsou rovněž obecně mezilidské vztahy. Vzhledem k nízkým frekvencím ostatních kategorií se v kapitole 8.2.1 zaměříme pouze na tyto tři typy vztahů.

Obdobně jako v případě slovesné osoby a životnosti předmětu, budou také zde jednotlivé kategorie ilustrovány úryvky extrahovanými z korpusu *InterCorp*. Podívejme se tedy nejprve na typické příklady nejpočetněji označovaných vztahů, kterými jsou vztahy milostné.¹⁴⁸

Milostný vztah

- (28) *Si on éprouve au fond de soi le désir d'invoquer le nom d'un individu, c'est qu'on l'aime.* (Nothomb, Amélie: *Amélie Hygiène de l'assassin*) → *Když v hloubi nitra pociťujeme touhu neustále si opakovat něčí jméno, je to tím, že ho milujeme.* (Fialová, Jarmila)
- (29) *Je l'aime toujours; je l'ai cherchée, perdue, retrouvé, tenue dans mes bras, reperdue: c'est l'Epopée.* (Sartre, Jean-Paul: *Les Mots*) → *Dosud ji miluji, hledal jsem ji, ztratil, znovu našel, držel v náručí a zase ztratil: je to Epopej.* (Steinová, Dagmar)

Ve dvou předchozích příkladech (28, 29) je míra axiologické modality poměrně vysoká, což můžeme usuzovat z propozičního obsahu výpovědi.

- (30) *Et encore une autre, Helga, que j'aimerais peut-être si je n'aimais pas Lucie.* (Titulky) → *A ještě taky Helga... Možná bych ji miloval, kdybych nemiloval Lucii.*

Kondicionál *aimerais* v ukázce 30, který je zároveň součástí podmínkového souvětí, implikuje nižší míru axiologické, zvláště v porovnání s následujícím *aimais*.

Vztah člověka k věci

Další velmi početnou kategorii představuje *vztah člověka k věci*. Tuto skupinu výskytů bychom mohli dále rozčlenit podle povahy označovaných „objektů“; na pozici zkoumaného aktantu se totiž objevovaly nejen předměty fyzického charakteru (jídlo, rostliny atd.), ale také názvy činností, abstraktních jevů, lidských vlastností, smyslových vjemů, přírodních jevů, kulturních prvků či dokonce míst (viz příklady níže). Protože jsou však jednotlivé skupiny zastoupeny příliš malým počtem reprezentantů, nebude možné s tímto členěním dále operovat během kontrastivního výzkumu v kapitole 8.2.1.

¹⁴⁸ K určování tohoto typu vztahu často dopomáhal právě český zarovnaný korpus. V některých případech totiž povaha analyzovaného vztahu přirozeně vyplynula až na základě příslušného protějšku, který v prostředí českého diskurzu nebývá užíván v jiných rovinách než v milostných (např. „miluji tě“).

(31) *Comme j' aime beaucoup le café au lait, j'ai accepté et il est revenu un moment après avec un plateau.* (Camus, Albert: L'Étranger) → *Bílou kávu mám rád a tak jsem řekl, že ano, že děkuji, a za chvíli už nesl na tácu šálek s kávou.* (Žilina, Miloslav)

Tato ukázka je příkladem, kdy je *aimer* intenzifikováno explicitně, tj. příslovečným určením *beaucoup* (viz 3.5.1). Přesto je nutno konstatovat, že se tato intenzifikace do příslušného překladu nepromítá.

(32) *Ils aimeraient ma manière de compter les puces jusqu'à la folie, j'en étais certain d'avance.* (Céline, Louis Ferdinand: Voyage au bout de la nuit) → *Že si můj způsob počítání blech hned bláznivě oblíbí, to jsem věděl už napřed docela jistě.* (Zaorálek, Jaroslav)

V tomto příkladě se opět setkáváme s kondicionálem, který je tentokrát realizován ve 3. os. pl. Na rozdíl od př. 30 je však tento kondicionál užit pouze v důsledku transpozice futura do minulosti a nemá na výslednou modalitu reálný vliv.

(33) *Moi, ce que j' aime dans le Tour, c'est les paysages!* (Delerm, Philippe: Première gorgée de bière et autres plaisirs minuscules) → *Mně se na Tour líbí ty krajiny!* (Kybal, Tomáš)

U tohoto příkladu je předmět slovesa *aimer* zdůrazněn pomocí vytykáací konstrukce *ce que + verbum + c'est*. Podíváme-li se na příslušný český protějšek (*líbit se*), můžeme odhadovat, že axiologická modalita samotného *aimer* bude v důsledku této konstrukce spíše upozaděna.

(34) *Depuis l'enfance, il aimait la liturgie traditionnelle.* (Duteurtre, Benoît: Le Voyage en France) → *Ten velmi lnul ke svým prarodičům a od dětství miloval tradiční liturgii.* (neznámý¹⁴⁹)

Příklad 34 obsahuje imperfektní tvar slovesa *aimer*, který axiologickou hodnotu slovesa zvyšuje (viz 3.5.2.2), což je možné doložit na základě českého překladu. Intenzifikující roli zde sehrává rovněž příslovečné určení času v úvodu věty (*depuis l'enfance*), které indikuje, že je označován vztah subjektu k tradiční liturgii trvalého charakteru.

¹⁴⁹ Jméno překladatele v tomto případě korpus neuvádí.

- (35) *Mon mari rêvait de cartouchières en lisant son Manufrance et moi j'aimais les plantes...* (Gavalda, Anna: Ensemble, c'est tout) → *Můj manžel snil o nové brokovnici, o které si četl v Manufrance, a já milovala rostliny.* (Prokop, Josef)

Podobně jako v předchozím příkladu (viz 34) se také zde setkáváme s intenzifikujícím imperfektním tvarem slovesa.

- (36) *Il aime les arbres...* (Gosciny, René; Uderzo: Albert Astérix et les Normands) → *Má stromy rád...* (Vinšová, Kateřina)
- (37) *J'aimais la vie, dit-elle encore.* (Houellebecq, Michel: Les Particules élémentaires) → *"Mívala jsem ráda život," pokračovala.* (Beguin, Alan)
- (38) *Mais ce que j'ai le plus aimé, au Machu Picchu, c'est la langue française,[...]* (Laurens, Camille: L'amour, roman) → *Nejvíce se mi ale v Machu Picchu líbila francouzština,[...]* (Přimpclová, Alexandra)

Ukázka 38 zahrnuje sloveso *aimer*, na nějž je aplikován nesporně intenzifikující proces gradace realizovaný analytickým *le plus + aimer* (viz 3.5.2.2). Tato konstrukce je pak do příslušného českého překladu převedena analytickým *nejvíce + líbit se*.

- (39) *Merci (moi aussi j'aime bien cette chanson).* (Laurens, Camille: L'amour, roman) → *"Díky." (Mně se ta písnička taky moc líbí.)* (Přimpclová, Alexandra)

V tomto případě se opět setkáváme s vazbou *aimer bien*, která je přeložena axiologicky nevýrazným slovesem *líbit se* a posléze intenzifikována adverbium *moc*.

- (40) *Je n'ai jamais rencontré ce monsieur, mais rien qu'à le lire j'ai pu comprendre à quel point il aimait les salons.* (Nothomb, Amélie: Hygiène de l'assassin) → *Nikdy jsem se s tím pánem neseťkal, ale jen z četby jsem pochopil, jak moc salony miluje.* (Fialová, Jarmila)

Poslední ukázka kategorie „vztah člověka k věci“ obsahuje intenzifikující slovní spojení *à quel point*.

Obecné mezilidské vztahy

Do kategorie tzv. *obecných mezilidských vztahů* jsou řazeny vztahy mezilidské v širokém slova smyslu a vztahy přátelské.

- (41) *J' ai demandé au standard deux communications: le 2-20 à Joigny et le domicile d'un maquettiste de l'agence, Bernard Thorr, qui m' aime bien et qui a plusieurs fois accompagné le patron à Genève, pour le budget Milkaby.* (Japrisot, Sébastien: La dame dans l'auto avec des lunettes) → *Požádala jsem ústřednu o dva hovory: číslo 1-20 v Joigny a byt jednoho návrháře z agentury, Bernarda Thorra, který mě má rád a který několikrát doprovázel šéfa do Ženevy ve věci Milkaby.* (Beková, Anna)

Verbum *aimer*, které se objevuje ve spojení s příslovcem *bien*, má výslednou axiologickou hodnotu oslabenou a na rozdíl od příkladu 39 zde není přeloženo jako „mít moc rád“, ale pouze méně intenzivním „mít rád“.

- (42) *Je m'imaginai de bonne foi que ceux et celles qui le regrettaient ainsi l'avaient aimé: or, ce qui m'étonna d'abord fut que nul ne semblait en avoir gardé un souvenir personnel, moins encore de la jeune femme demi-deuil.* (Rolin, Olivier: Port-Soudan) → *Docela poctivě jsem uvěřil, že ho ti a ty, co ho tolik želí, opravdu měli rádi: tedy nejdřív mě překvapilo, že žádný z nich si na něj neuchoval ani tu nejmenší osobní vzpomínku, tím méně pak na tu černobilou dívku.* (Janů, Marie)

V tomto případě se sloveso *aimer* prezentuje v předminulém čase a je součástí vedlejší věty předmětné. Podmět této vedlejší věty (*ceux, celles*) je však dále rozvinut vedlejší větou vztažnou (*qui le regrettaient ainsi*), která má pravděpodobně za následek intenzifikaci axiologické modality zkoumaného slovesa.

- (43) *Et voici qu'aujourd'hui où la France , à la suite de l'occupation totale, est entrée en bloc dans le silence avec sa cargaison, comme un navire tous feux éteints dont on ignore s'il survit ou non aux périls de mer, le sort de chacun, de ceux que j' aime me tourmente plus gravement qu'une maladie installée en moi.* (Saint-Exupéry, Antoine de: Lettre à un otage) → *A tak se dnes Francie v důsledku úplné okupace ponořila i se svým nákladem do hlubokého mlčení jako loď, která zhasila světla a o níž nevíme, zda překoná nebo nepřekoná nebezpečí moře. Osud těch, které mám tak rád, mě znepokojuje víc než nemoc, která se ve mně zahnízdila.* (Stavinohová, Zdeňka)
- (44) *Les jolies petites que voilà, je les aime déjà toutes les deux.* (Aymé, Marcel: Les contes du chat perché) → *Když vidím takové hezké holčičky, mám je hned obě dvě ráda.* (Sýkorová, Tamara)

V příkladu 44 je zesilujícím prvkem samotný předmět, který je jednak tematizován a jednak obsahuje pozitivní axiologické adjektivum *jolies* (viz 3.5.1).

Rodinný vztah

Dalším označovaným vztahem je vztah rodinný:

- (45) *Si j'étais comme Popol, mon père m'aimerait.* (Titulky) → *Kdybych měl rád Paulieho, táta by mě měl rád.*

Kondicionál užitý v kontextu podmínkové věty je oslabujícím faktorem, podobně jako u příkladu 30.

- (46) *Souviens-toi de la naissance d'Alice: est-ce qu'elle avait l'air d'une mère heureuse, d'une femme qui vient d'avoir un bébé qu'elle aime?* (Laurens, Camille: *L'amour*, roman) → *Vzpomeň si, když se narodila Aube: vypadala snad jako šťastná matka, jako žena, která miluje svoje novorozeně?* (Pfimplová, Alexandra)

Interrogativní konstrukce sehrává v ukázce 46 z hlediska axiologické modality slovesa *aimer* silně zpochybňující roli (viz 3.5.2.1).

Vyjadřování obecných preferencí:

Kategorie tzv. *vyjadřování obecných preferencí* je skupinou vztahů, v nichž není objektem zájmu konkrétní bytost či věc, ale pouze obecný typ těchto bytostí či věcí. Příkladem by mohla být následující ukázka, v níž jsou objektem mladí lidé v generickém pojetí:

- (47) *Vous aimez les jeunes, monsieur Tach ?* (Nothomb, Amélie: *Hygiène de l'assassin*) → *Mistře, máte rád mladé lidi?* (Fialová, Jarmila)

Vztah mezi člověkem a zvířetem:

Následující ukázky jsou příkladem, kdy sloveso *aimer* označuje vztah mezi člověkem a zvířetem:

- (48) *Mais Taor aimait Yasmina, et elle le lui rendait bien, la petite pachyderme au regard languide, qui avait une façon de passer sa trompe autour de son cou quand il lui avait donné un chou à la crème de coco, à vous tirer des larmes d'attendrissement.* (Tournier, Michel: *Gaspar, Melchior et Balthazar*) → *Taor však Yasminu miloval a malý tlustokožec s unylým pohledem mu to věrně oplácel - když jí dal zeli s*

kokosovým krémem, položila mu chobot kolem krku takovým způsobem, že byste slzeli dojetím. (Fialová, J. - Janderová, D. (et al.))

- (49) *Mais j'ai encore plus horreur des hommes qui aiment les chevaux.* (Vian, Boris: *J'irai cracher sur vos tombes*) → *Ale ještě víc se štítím mužů, kteří mají rádi koně.* (Řízek, Martin; Turek, Petr)

Axiologická modalita slovesa *aimer* je v ukázce 49 pozitivní, avšak pouze případě, že jej posuzujeme pouze v kontextu vedlejší věty vztahné. Pokud bychom totiž hodnotili souvětí jako celek, museli bychom konstatovat, že věta hlavní tuto hodnotu převrací. Výsledná negativní modalita vyjádřená slovesnou vazbou „*avoir horreur de*“ by pak byla dále stupňována kvantifikátorem *plus*.¹⁵⁰

- (50) *J'aime bien le chien de M'amselle Mauricette.* (Titulky) → *Mám rád psa paní Mauricette.*

V tomto případě se již poněkolkáté setkáváme s vazbou *aimer bien*.

Ojedinelým příkladem by byl vztah podřízeného k autoritě¹⁵¹ a vztah k sobě samému¹⁵².

Než se zaměříme na předložení vzporných příkladů, bude příhodné krátce se zmínit o kategorii „*erotický poměr*“. Jedná se o speciální významovou variaci slovesa, při níž dochází k úplné eliminaci axiologické modality. Sloveso (*s'*)*aimer* totiž v těchto několika výskytech není indikátorem axiologického hodnocení, nýbrž konkrétní fyzické činnosti, tj. koitu, a jeho synonymem by zde bylo častější vyjádření *faire l'amour*. Uvedme si pro ilustraci alespoň dvě ukázky tohoto typu:

- (51) *Ils s'aiment sur une île plate et privée, dans l'archipel des Caïmans.* (Beigbeder, Frédéric: 99 francs) → *Milují se na rovinatém soukromém ostrově v Kajmanském souostroví.* (Demlová, Markéta)

- (52) *Il lui raconta des endroits qu'elle avoua ne pas connaître, où ils pourraient s'aimer le soi, se baigner et s'aimer encore le lendemain, et tant qu'elle voudrait.* (Japrisot,

¹⁵⁰ Tento příklad je vhodnou ilustrací skutečnosti, že vyjádření axiologické modality je komplexní jev a lze jej posuzovat z vícera úhlů pohledu.

¹⁵¹ (Př.) *On l'aimait bien.* (Tournier, Michel: *Le coq de bruyère*) → *Lidé měli barona rádi.* (Jamek, Václav)

¹⁵² (Př.) *Mais tu n'auras même pas besoin d'insister pour avoir la garde, mon pauvre, tu es bien naïf: ta femme n'a jamais pu aimer personne d'autre qu'elle-même, c'est évident, bien qu'il t'ait fallu près de vingt ans pour t'en rendre compte.* (Laurens, Camille: *L'amour*, roman) → *Ale ty přece nebudeš muset vymáhat, abys ji dostal do péče, ty můj chudáčku, jsi děsně naivní: tvoje žena nikdy neměla nikoho ráda kromě sebe, to je jasné, i když tys potřeboval skoro dvacet let, abys na to přišel.* (Pfimplová, Alexandra)

Sébastien: La dame dans l'auto avec des lunettes) → *Vyprávěl jí o místech, která neznala, kde se mohli večer milovat, koupat se a znovu se milovat třeba až do bílého dne a kolikrát jen bude chtít.* (Beková, Anna)

Podobně jako v případě určování životnosti předmětu, narážíme také zde na těžko vyhodnotitelné případy, kterých bylo možno dohledat celkem 48. Některé vztahy nebylo možné určit vůbec, což bylo nejčastěji způsobováno nedostačujícím kontextem (viz 53).

(53) *Ma femme aime beaucoup ça... non, non, pas le gel!* (Wincler, Martin: Sachsova nemoc) → *Moje žena to má moc ráda... ne, ne, ne ten gel!* (Eliášová, Klára)

Jindy docházelo k zajímavějším jazykovým úkazům; jeden z nich demonstruje následující výňatek, v němž *aimer* plní metalingvistickou funkci. Toto *aimer* žádný konkrétní vztah neoznačuje a jeho metajazykový charakter má navíc za následek vyrušení axiologické modality slovesa.

(54) [...] *il aime remonte au latin amat, tandis que nous aimons est analogique pour amons.* (Saussure, Ferdinand de: Cours de linguistique générale) → *Il aime "miluje" je odvozené od latinského amat, zatímco nous aimons "milujeme" je analogický tvar místo amons;* (Čermák, František)

Dalším z mezních případů by bylo bezpochyby následující filozofování nad označovaným vztahem, kdy si samotný hovořící subjekt není jistý jeho povahou, což je naznačeno jednak interogativní větnou konstrukcí a jednak netradičním přirovnáním „*on m'aime comme on aime les fraises*“.

(55) [...] *est-ce qu'on pense à moi comme on pense à acheter du pain? mais aussi, après tout, est-ce qu'on m'aime comme on aime les fraises?* (Laurens, Camille: L'amour, roman) → [...] *to na mě myslí stejně jako myslí na to, že má koupit chleba? ale také, když se to tak vezme, má mě snad rád jako má rád jahody?* (Pfimpflová, Alexandra)

Do této chvíle jsme tedy probírali obecný charakter faktorů, kterými se budeme zabývat. Může tedy následovat kapitola, během níž na základě kontrastivní analýzy prověříme, zda mají některé z vymezených kategorií přímý vliv na axiologickou modalitu slovesa *aimer* a případně, jakým způsobem tuto modalitu ovlivňují.

8.2 Vliv jednotlivých faktorů na axiologickou modalitu slovesa *aimer*

Tato kapitola si klade za cíl, jak již bylo předesláno výše, zhodnotit vliv slovesné osoby, životnosti předmětu a typu označovaného vztahu na aktuální míru axiologické modality slovesa *aimer*. Analýza bude v zásadě navazovat na předchozí zkoumání (viz 8.1), které rozšíří o výzkum českých protějšků objevujících se u jednotlivých vyhodnocených výskytů. Stejně jako v kapitole 7.2 budeme vycházet z premisy založené na *Slovníku spisovné češtiny*, že z hlediska axiologické modality platí v českém jazykovém prostředí následující tvrzení (viz 5.1.2):

(líbit se) < mít rád < milovat < (zbožňovat)
--

Na základě provedené kontrastivní analýzy pak budou v rámci každého z faktorů srovnána procentuální zastoupení českých protějšků různé intenzity a zhodnoceno, zda tyto faktory mají či nemají vliv na axiologickou modalitu zkoumaného slovesa.

Před samotným vyhodnocováním bude nutné zdůraznit, že se jedná o metodu potenciálně problematickou, neboť v důsledku vyloučení neklasifikovatelných případů došlo k silnému omezení zkoumaných vzorků. Navíc zde figuruje vliv subjektivity jednotlivých překladatelů, kteří jsou sice zpravidla kvalifikovanými znalci francouzského jazyka, ale stále čeští rodilí mluvčí.

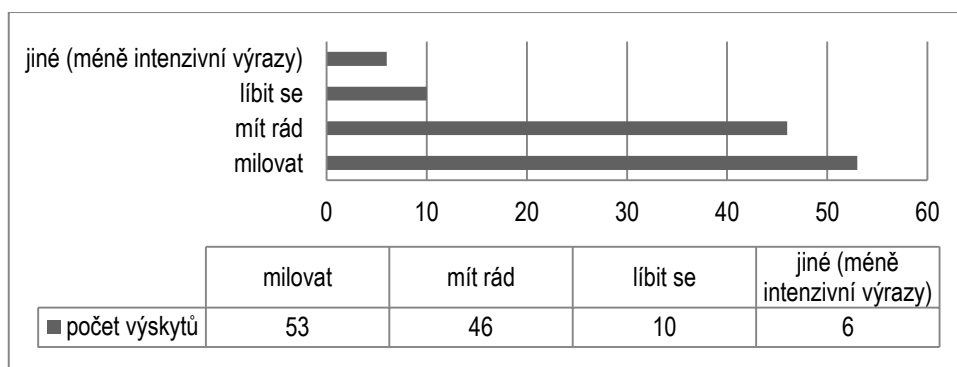
Také se bude dobré krátce se vyjádřit ke skupině označované jako „*jiné výrazy (méně intenzivní)*“. Ta reprezentuje různorodé neintenzivní ekvivalenty. Příkladem těchto slov by mohla být slovesa *oblíbit si*, *zalíbit se*, *radovat se z*, *chutnat* a další. (viz tabulka 10). Pro naše účely postačí, budeme-li souhrnně předpokládat, že se jedná o slovesa stejné nebo nižší axiologické úrovně ve srovnání s frekventovanějším vyjádřením *mít rád*.

Jako potenciálně vlivné faktory byly vyhodnoceny: slovesná osoba, životnost předmětu a povaha označovaného vztahu. Právě jim budou věnovány následující tři podkapitoly.

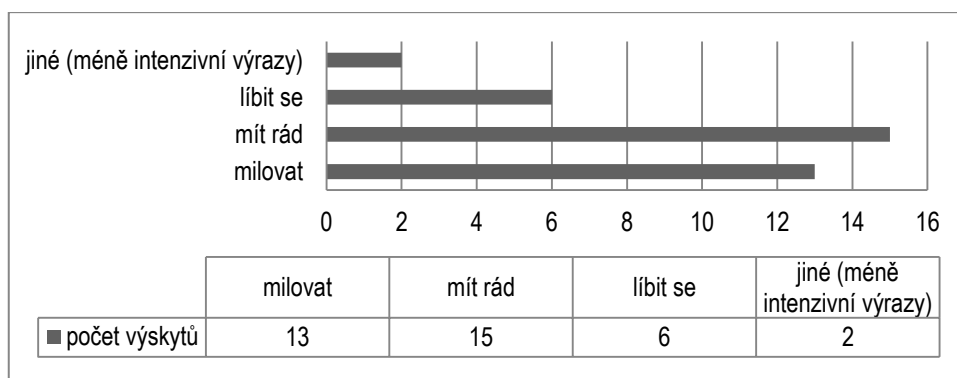
8.2.1 Vliv slovesné osoby na axiologickou modalitu slovesa *aimer*

V předchozí kapitole jsme zhodnotili, že se slovesná osoba celkově vyskytuje u 240-ti výskytů (viz 8.1). Následující tři grafy znázorňují výsledky provedené kontrastivní analýzy u jednotlivých osob.

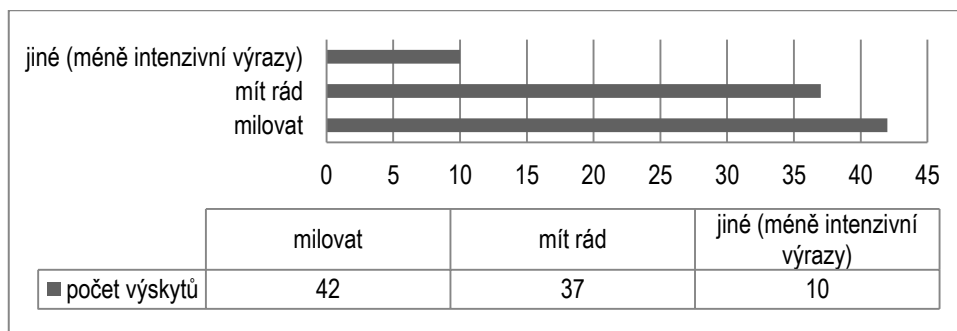
Graf 18: České ekvivalenty slovesa *aimer* v 1. osobě

Graf 19: České ekvivalenty slovesa *aimer* ve 2. osobě

Graf 20: České ekvivalenty slovesa *aimer* ve 3. osobě

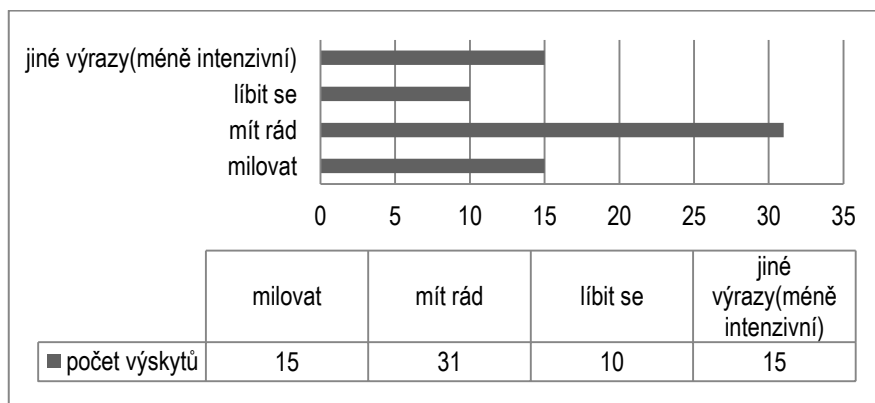
Provedeme-li srovnání výše uvedených grafů, musíme konstatovat, že jednotlivé procentuální poměry mezi axiologicky silným ekvivalentem „*milovat*“ a méně intenzivními variantami jsou ve všech třech případech relativně vyrovnané. U slovesa *aimer* v první osobě, u nějž jsme předpokládali, že by eventuálně mohlo být užíváno ve vyšších axiologických úrovních (viz 3.5.2.2) je zastoupení protějšku *milovat* 46 %. V případě druhé osoby jde o 36 % a třetí osoba je jím překládána v 42 % analyzovaných případů. Ačkoli je tento výsledek v souladu s výchozím odhadem, s ohledem na minimální rozdíly ve výsledných procentech se budeme

muset přiklonit k závěru, že nelze potvrdit zásadní vliv slovesné osoby na modalitu slovesa *aimer*.

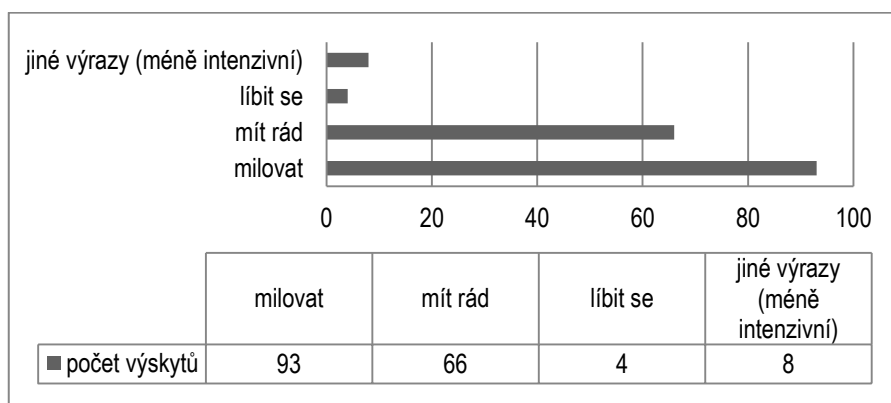
8.2.2 Vliv životnosti předmětu na axiologickou modalitu slovesa *aimer*

V případě vyhodnocování ekvivalentů slovesa *aimer* z hlediska životnosti předmětu je již situace zajímavější. Pohlédneme-li na grafy níže, zjistíme, že v případě neživotného předmětu se protějšek *milovat* vyskytuje v pouhých 21 %, na rozdíl od případu předmětu životného, kdy je za pomoci tohoto verba přeloženo plných 54 % analyzovaných výskytů. Rozdíl 33 % již lze považovat za relativně určující a z uvedených faktů je tedy možné vyvodit závěr, že je-li předmětem slovesa *aimer* životné substantivum, tíhne toto verbum spíše k vyšším stupňům axiologické modality.

Graf 21: České ekvivalenty slovesa *aimer* přecházejícího na neživotný předmět

Graf 22: České ekvivalenty slovesa *aimer* přecházejícího na životný předmět

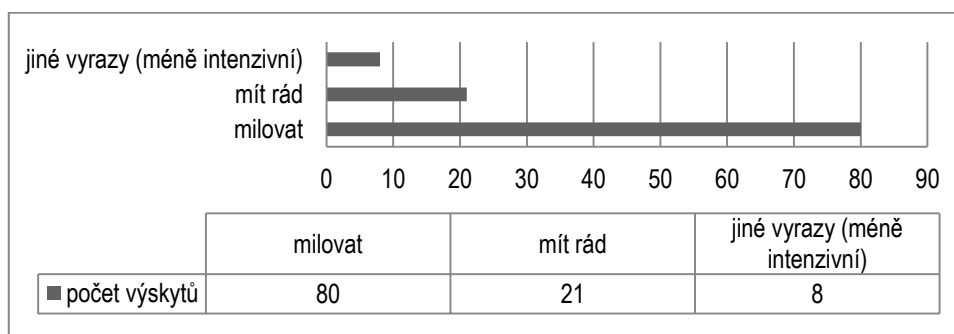
Povaha předmětu ve své podstatě souvisí s následujícím analyzovaným faktorem, tj. označovaným vztahem. Pokud totiž *aimer* přechází na neživotný předmět, pravděpodobně se jedná o věc, a identifikovaným vztahem je tudíž v těchto případech právě „vztah člověka k věci“.

Přejdeme tedy na poslední zkoumaný faktor, kterým je označován vztah mezi aktanty.

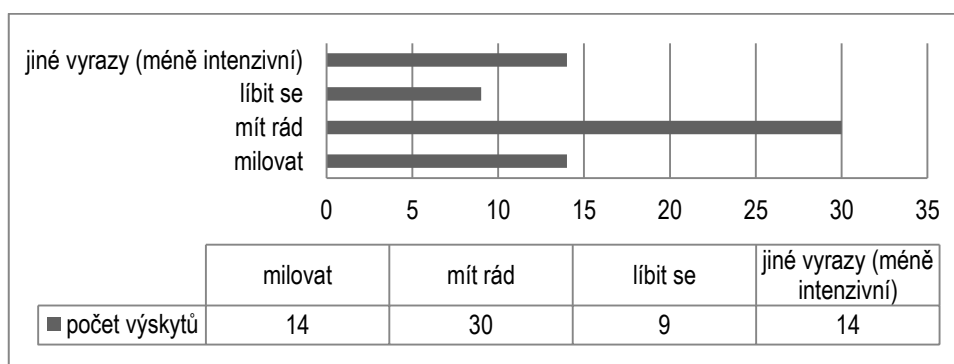
8.2.3 Vliv označovaného vztahu na modalitu slovesa *aimer*

V této podkapitole se omezíme na vyhodnocování tří nejfrekventovanějších typů vztahů, a to především z důvodu malého počtu vzorků v případě zbývajících vztahových situací (viz graf 17). Následující tři grafická vyhodnocení představují vztahy milostné, vztahy člověka k věci a vztahy mezilidské:

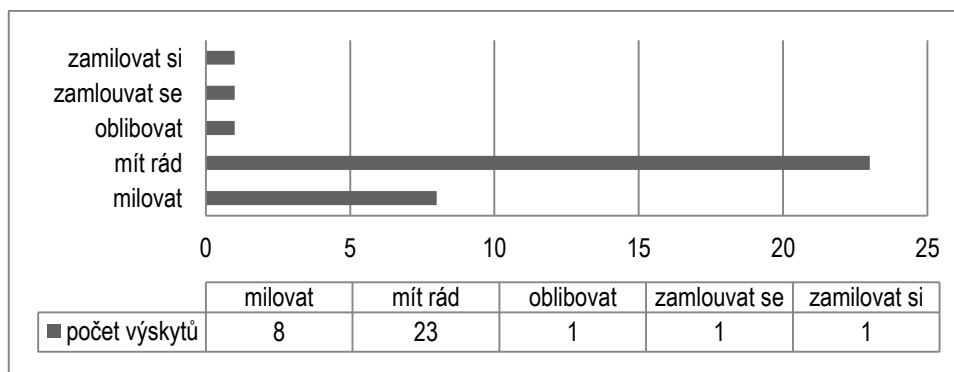
Graf 23: České ekvivalenty slovesa *aimer* označujícího milostný vztah

Graf 24: České ekvivalenty slovesa *aimer* označujícího vztah člověka k věci

Graf 25: České ekvivalenty slovesa *aimer* označujícího mezilidské vztahy obecně

Jak lze sledovat, v případě tohoto faktoru již narážíme určitou tendenci; *aimer* odkazující ke vztahu člověk-věc (*milovat* = 21 %) implikuje výrazně nižší míru axiologické modality ve srovnání *aimer* milostného charakteru, které bylo přeloženo verbem *milovat* v 74 %. Obdobným způsobem se potvrzuje, že axiologická modalita milostného *aimer* nabývá vyšších hodnot než jeho sémantická varianta odkazující k obecným mezilidským vztahům (*milovat* = 23 %). Překvapující se nicméně zdá být skutečnost, že z výsledků provedené analýzy nevyplývá znatelný rozdíl mezi tímto „obecně mezilidským“ *aimer* a *aimer* indikujícím vztah člověka k věci.

Závěrem je tedy možno říci, že jsme na základě provedené kontrastivní analýzy konstatovali, že vliv na axiologickou modalitu slovesa *aimer* má především **označovaný vztah**; je-li milostného charakteru, sloveso vykazuje vyšší axiologické hodnoty a nižších hodnot pak dosahuje, odkazuje-li ke vztahu člověk-věc či ke vztahům obecně mezilidským. Obdobným způsobem dochází k růstu axiologických hodnot, je-li předmětem slovesa životné substantivum. Vliv slovesné osoby naopak na základě analyzovaných dat není možné doložit.

9 Závěr

V úvodních kapitolách této práce (viz 2, 3) byla definována axiologická modalita v kontextu vyjádření modality obecně a potažmo též jazykové subjektivity, přičemž jsme se přiklonili k přístupu *Grammaire méthodique du français*, která ji pojímá jako typ modality odkazující k úsudkům mluvčího vyjádřeným výrazy označujícími „dobré a špatné“ (viz 3.3). Poté byly postupně probrány lexikální, morfologické, syntaktické a suprasegmentální prostředky vyjadřující tuto modalitu a taktéž byla na základě sdílených sémantických a syntaktických vlastností specifikována skupina emočních sloves implikujících axiologické hodnocení (*affectionner, aimer, chérir, adorer, idolâtrer, détester, haïr, abhorrer* a *exécrer*), jíž jsme v empirické části podrobili bližšímu zkoumání.

Výchozím bodem empirické části bylo obecné zmapování vybraných lexikálních prostředků. Z diachronního hlediska jsme na bázi francouzského jazykového korpusu FRANTEXT konstatovali, že u sloves *affectinner, abhorrer, adorer, haïr* a *idolâtrer* došlo k frekvenčnímu poklesu. To by mohlo částečně vysvětlovat skutečnost, že se s výjimkou *adorer* v dnešní době jedná o sporadicky užívaná slovesa, což je možné vyčíst z jejich nízkých frekvencí v korpusech FRANTEXT, *Araneum Francogallicum Maius, l'Est républicain* a *InterCorp* (viz tab. 8 a 9). Frekvence sloves *aimer, chérir, détester* jsou v těchto korpusech naopak vysoké a z vývojové perspektivy jde o výrazy zaznamenávající frekvenční vzrůst. Výjimku zde tvoří pouze málo frekventované sloveso *exécrer*, jehož zdánlivě prudký frekvenční vzestup zaznamenaný v 19. stol. by bylo hypoteticky možné interpretovat jako důsledek jeho kodifikace v 5. edici *Dictionnaire de l'Académie française* z roku 1789. Dále je třeba upozornit na zavádějící výsledky v případě slovesa *chérir*, u něž dochází ve všech použitých korpusech k nesprávné kategorizaci adjektiva (a substantiva) *chéri,-e*, které je vyhodnocováno jako slovesný tvar, a lze tudíž očekávat, že frekvence tohoto výrazu budou ve skutečnosti nižší.

Během kvantitativní analýzy jsme narazili na frekvenční rozdíly jednotlivých zkoumaných slov mezi korpusy FRANTEXT, *Araneum Francogallicum Maius* a *l'Est républicain*. Ty byly pravděpodobně způsobeny stylovou charakteristikou těchto korpusů; četnosti jednotlivých sloves klesají ve směru od FRANTEXTu, který jsme omezili na romány od roku 1950, přes stylisticky heterogenní webové texty korpusu *Araneum Francogallicum Maius* až po publicisticky orientovaný *l'Est républicain*. Podrobnější analýza z hlediska funkčních stylů však byla realizována na základě korpusu *InterCorp*, která v zásadě potvrdila výchozí hypotézu: koncentrace zvolených emočních sloves se zvyšovala úměrně subjektivitě

jednotlivých funkčních stylů. Doplnkově jsme nahlédli také na konkrétní příklady emočních sloves vyskytujících se v jednotlivých typech textů. V případě prepisů diskuzí z Evropského Parlamentu jsme narazili na opakující se výskyt slovesa *aimer* v kondicionálu tvořícího argumentační slovní spojení *aimer + infinitiv*, jehož axiologická modalita byla silně omezena.

Druhým bodem empirické části bylo stanovení stupnice emočních sloves z hlediska axiologické modality, a to pomocí několika dílčích nástrojů; prvním z nich byla konzultace slovníkových definic (*Le Petit Robert* z roku 2009, *Lingea* z roku 2011), jako další nástroj nám pak posloužila kontrastivní analýza v korpusu *InterCorp*. Na základě českých ekvivalentů bylo částečně možné ověřit dedukované pořadí sloves s výjimkou výrazů *abhorrer* a *exécrer*, jejichž nízké frekvence nedovolovaly stanovit žádné závěry (viz tabulka 12). Nutno však poznamenat, že jsme se s nedostatečnými frekvencemi v paralelním korpusu *InterCorp* potýkali také u dalších sloves (*affectionner*, *chérir*, *idolâtrer*), a výsledky bylo tedy nutné vnímat pouze jako jeden z potenciálně zpochybnitelných ukazatelů. Průběžně stanovená stupnice (*exécrer* < *abhorrer* < *hair* < *détester* < (*ne pas aimer*) < *affectionner* < *aimer* < *chérir* < *adorer* < *idolâtrer*)¹⁵³ byla následně v zásadě potvrzena na základě průzkumu mezi rodilými mluvčími, jehož se zúčastnilo 100 respondentů. Jediný zpochybněný bod představovalo pořadí slov *chérir* a *adorer*, neboť *chérir* bylo Francouzi vyhodnoceno jako axiologicky silnější a nabízí se tudíž předpoklad, že sloveso *adorer* míru axiologické modality ztrácí. Pro doplnění byl do dotazníku zahrnut také případ negace slovesa *aimer*, jehož axiologická hodnota byla v rámci negativní škály zkoumaných sloves vyhodnocena jako nejméně intenzivní.

V závěru empirické části jsme pak prohloubili kontrastivní analýzu a zaměřili se na některé vybrané faktory ovlivňující axiologickou modalitu slovesa *aimer*, jež jsme v předchozích zkoumáních zhodnotili nejen jako vývojově nejstarší a nejfrekventovanější, ale také jako axiologicky rozvětvené. Vycházeli jsme z náhodného vzorku 500 výskytů (z původních 3201 výskytů slovesa *aimer* v subkorpusu složeném z francouzského a zarovnaného českého korpusu, přičemž byl vymezen směr překladu francouzština → čeština) a po odstranění šumů jsme dále pracovali s celkovým počtem 286 výskytů. V průběhu orientačního kvantitativního zmapování vybraných faktorů se ukázalo, že je sloveso *aimer* častěji užíváno ve spojení s životným předmětem (ve srovnání s předmětem neživotným), v první osobě (v porovnání s ostatními osobami a s infinitivní konstrukcí) a v případě, že odkazuje k milostnému vztahu

¹⁵³ Stupnice emočních sloves je zde znázorněna ve směru od nejvíce negativního slovesa po nejvíce pozitivní.

(ve srovnání s ostatními typy vyhodnocených vztahů).¹⁵⁴ Nejpočetnější podkategorie uvedených faktorů byly posléze podrobeny bližšímu zkoumání. Nástrojem zde byly české ekvivalenty, u nichž jsme na základě *Slovníku spisovné češtiny* předpokládali, že axiologická modalita slovesa *milovat* je vyšší než axiologická modalita slovesa *mít rád* (a případně též slovesa *líbit se*) (viz 5.1.2). Ukazatelem pro nás bylo procentuální zastoupení axiologicky nejvýraznějšího protějšku *milovat* v jednotlivých hodnocených překladech, neboť veškeré zbývající ekvivalenty vykazovaly hodnoty nižší. Přestože se jedná o metodu potenciálně problematickou, neboť zde sehrává roli překladatelský faktor, nižší zastoupení zkoumaných výskytů způsobené podrobnějším rozčleněním jednotlivých kategorií a v některých případech rovněž absence širšího kontextu jednotlivých příkladů při posuzování typů vztahů, vykryštovalo na základě provedeného zkoumání několik závěrů. Předně se neprokázal přímý vliv první osoby na hodnotu axiologické modalitu slovesa *aimer*, který jsme předpokládali. Relevantním faktorem se naopak ukázal životný předmět slovesa, které bylo překládáno pomocí ekvivalentu *milovat* v 54 % na rozdíl od předmětu neživotného, který byl tímto axiologicky výrazným protějškem nahrazován v pouhých 21 %. Zásadní vliv na axiologickou modalitu slovesa *aimer* měl však typ označovaného vztahu, v jehož případě bylo sloveso překládáno jako *milovat* v 74 %, oproti ostatním hlouběji analyzovaným typům, kterými byly vztah člověk-věc (21 % ekvivalentů *milovat*) a obecně mezilidské vztahy (23 % ekvivalentů *milovat*). V průběhu kvalitativní analýzy jsme rovněž okrajově narazili na významové varianty slovesa *aimer*, které axiologickou modalitu nevykazují vůbec; těmi bylo sloveso *aimer* užitá ve smyslu „vykonávat soulož“ a dále pak *aimer* v metajazykovém užití.

Shrneme-li realizovaný výzkum, můžeme říci, že jsme stanovili následující stupnici emočních sloves z hlediska axiologické hodnoty: (*exécrer* < *abhorrer* < *hair* < *détester* < (*ne pas aimer*) < *affectionner* < *aimer* < *chérir* < *adorer* < *idolâtrer*), přičemž bylo na základě průzkumu mezi rodilými mluvčími zpochybněno pořadí sloves *adorer* a *chérir*. Přestože sloveso *aimer* zaujímá relativně stabilní pozici v porovnání s ostatními výrazy škály, jeho vlastní axiologická hodnota v různých kontextech kolísá. Na základě kontrastivní analýzy jsme došli k závěru, že je tato hodnota vyšší v případě, odkazuje-li sloveso k milostnému vztahu, což částečně souvisí s dalším relativně vlivným faktorem zvyšujícím axiologickou modalitu slovesa, kterým je životnost předmětu, na nějž přechází. Výrazně sníženou hodnotu axiologické modalitu jsme naopak konstatovali u případu, kdy bylo verbum součástí ustáleného argumentačního slovního spojení „*aimer* (v kondicionále) + *infinitiv*“. K úplné

¹⁵⁴ Bez celkových srovnávacích údajů o frekvenci jednotlivých osob a typů doplnění jsou údaje pouze orientační.

eliminaci axiologické modality pak docházelo v případech metajazykového užití slovesa *aimer* a taktéž ve sporadických případech, kdy výraz odkazoval k sexuální činnosti.

V samotném závěru bych si dovolila podotknout, že téma axiologické modality je velmi rozsáhlé a dalo by se zkoumat na nepřeborném spektru jazykových prostředků. Z pohledu emočních sloves by například bylo možné rozšířit zkoumanou axiologickou škálu o kategoriální slovesa s nominálním predikátem, která byla z důvodu limitovaného rozsahu diplomové práce z analýzy vyčleněna. Dalším přínosným rozšířením by pak mohl být výzkum těchto sloves v mluveném jazyce.

10 Résumé

L'objectif de mon mémoire était d'étudier la modalité axiologique du groupe des verbes émotionnels en français.

Dans les chapitres d'introduction, nous nous sommes consacrés aux termes clés (subjectivité langagière, modalité, modalité axiologique) et aux moyens lexicaux, morphologiques, syntaxiques et suprasegmentaux exprimant la modalité axiologique en français. Ensuite, le groupe des verbes émotionnels a été délimité d'après les critères sémantiques et syntaxiques : *affectionner, aimer, chérir, adorer, idolâtrer, détester, haïr, abhorrer* et *exécrer*.

Le premier point d'une partie empirique était la recherche quantitative des verbes émotionnels dans les corpus *FRANTEXT*, *Araneum Francogallicum Maius*, *l'Est républicain* et *InterCorp*. Nous avons constaté que le verbe *aimer* est le plus fréquent du groupe donné, ce qui pourrait être partiellement explicable par la diachronie : la courbe de fréquence de ce verbe a été déterminée incontestablement croissante. En général, nous pouvons noter que, sauf les expressions *exécrer* et *adorer*, les verbes dont la fréquence monte en diachronie (*chérir, détester, aimer*) représentent les unités linguistiques fréquentées en synchronie. Par contre, les verbes dont la fréquence descend du point de vue diachronique (*affectionner, idolâtrer, haïr, abhorrer*) représentent les lexèmes utilisés plutôt sporadiquement dans la perspective synchronique. Néanmoins il faut admettre qu'il arrive l'erreur de catégorisation du verbe *chérir* modifiant des vraies chiffres : les formes substantives et adjectivales « *chéri, chérie* » ont été identifiées comme les formes verbales. A l'aide de l'analyse quantitative, nous avons aussi vérifié l'hypothèse de départ que les verbes émotionnels sont plus concentrés dans les styles fonctionnels subjectifs que dans les styles fonctionnels objectifs. Cette présupposition a été prouvée sur la base des fréquences relatives des verbes émotionnels dans le *FRANTEXT* (spécifié sur les romans après 1950) qui étaient plus élevées en comparaison avec celles issues des textes journalistiques du corpus *l'Est Républicain*. Ensuite, nous avons approfondi le processus de vérification dans *l'InterCorp* en observant les fréquences des verbes de sentiment dans les types de textes différents. De nouveau, l'hypothèse a été vérifiée : la concentration des verbes émotionnels augmente avec le degré de subjectivité des textes. Marginalement, nous avons fait une inspection des extraits concrets concernant les verbes émotionnels et nous avons constatés la modalité axiologique diminuée en cas de constructions rhétoriques de type *aimer (au conditionnel) + infinitive* qui se trouvaient dans les transcriptions des débats du Parlement européen.

Le deuxième objectif de l'étude était de déterminer l'échelle axiologique des verbes émotionnels. Cette détermination a été réalisée à l'aide de plusieurs instruments sectoriels. Tout d'abord, nous avons fait une déduction basée sur les définitions lexicographiques (*Le Petit Robert*, 2009, *Lingea*, 2011). Puis, nous avons fait une analyse contrastive réalisée dans *l'InterCorp* : sur la base des équivalents tchèques, il était possible de vérifier les relations axiologiques entre les verbes (à l'exception des expressions *abhorrer* et *exécrer* dont les fréquences basses n'ont pas permis de tirer une conclusion). En plus, il faut mentionner que nous avons combattu des fréquences insuffisantes en cas des verbes *affectionner*, *chérir* et *idolâtrer*. Pour cette raison, il ne faut considérer les résultats de l'analyse que comme l'indicateurs potentiellement contestables. L'échelle axiologique contenue (*exécrer* < *abhorrer* < *hair* < *détester* < (*ne pas aimer*) < *affectionner* < *aimer* < *chérir* < *adorer* < *idolâtrer*) a été enfin vérifiée par les locuteurs natifs pour la majorité des verbes. Néanmoins, ce qui a été contesté par les Français sondés, c'était l'ordre des verbes *chérir* et *adorer*. De plus, le questionnaire pour les locuteurs a compris un aspect supplémentaire : la négation du verbe *aimer* qui a été évaluée comme la moins intensive dans le cadre des expressions négatives.

A la fin du mémoire, nous avons approfondi l'analyse contrastive pour pouvoir étudier les facteurs influençant la modalité axiologique intrinsèque du verbe *aimer*. Après avoir éliminé des occurrences indésirables (de l'échantillon de 500 occurrences du nombre original 3201) nous avons soumis à l'analyse manuelle 286 cas du verbe. Les facteurs étudiés ont compris la personne verbale, le caractère animé / inanimé d'objet potentiel du verbe et le type de relation désignée. Tout d'abord, nous avons segmentés ces trois facteurs, et puis, nous avons étudié, pour chaque catégorie déterminée, les équivalents tchèques par lesquels le verbe *aimer* avait été traduit. Le point de départ était donc la présupposition que la valorisation positive du verbe tchèque *milovat* est plus haute que celle de l'expression *mít rád*. Nous avons observés, avant tout, la représentation proportionnelle de l'équivalent fort *milovat* pour chaque des catégories particulières. Bien que cette méthode soit potentiellement problématique à cause du facteur de traduction, le petit nombre d'occurrences et parfois aussi pour le contexte limité des occurrences, nous avons finalement constaté que la modalité axiologique du verbe *aimer* était plus élevée dans le cas où l'objet du verbe était animé et aussi bien dans le cas où il référerait à une relation amoureuse. Le rôle d'une personne verbale, par contre, n'a pas été prouvé par l'analyse réalisée. Pendant l'étude, nous avons encore constaté deux variantes sémantiques du verbe *aimer* vidées du point de vue axiologique : l'*aimer* renvoyant à un acte sexuel et l'*aimer* dans l'emploi métalinguistique.

Bibliografie

Zdroje dat

Benko, V.: *Araneum Francogallicum Maius, verze 14.04*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2014. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

Base textuelle FRANTEXT, ATILF - CNRS & Université de Lorraine. Dostupný z: <http://www.frantext.fr>.

Gaiffe, B. – Nehbi, K.: *lEstRepublicain*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

Nádvorníková, O. – Vavřín, M.: *Korpus InterCorp – francouzština, verze 7 z 19. 12. 2014*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2014. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

Slovníky

DUBOIS, Jean. *Dictionnaire de la langue française*. Paris: Larousse, 1994.

Francouzsko-český, česko-francouzský velký slovník. Brno: Lingea, 2011.

PRACH, Václav. *Řecko-český slovník*. Praha: Vyšehrad, 2005.

REY, Alain, Paul ROBERT a Josette REY-DEBOVE. *Le nouveau petit Robert: dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*. Paris: Dictionnaires Le Robert, 2009.

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Praha: Academia, 2003.

Le Trésor de la Langue Française informatisé [online]. [cit. 2015-07-21]. Dostupné z: <http://atilf.atilf.fr/>

Literatura

ARRIVÉ, Michel, GADET, Françoise a GALMICHE, Michel. *La grammaire d'aujourd'hui: Guide alphabétique de linguistique française*. Paris: Flammarion, 1986.

- BALLY, Charles. *Linguistique générale et linguistique française*. Berne: Francke, 1965.
- BENVENISTE, Émile. Řeč a lidská zkušenost. In *Dvanáct esejí o jazyce*. Praha: Mladá fronta, 1970.
- BOUCHARD, Denis. Les verbes psychologiques. *Langue française*, 105, 1995, s. 6-16.
- BRUGGER, Walter. *Filosofický slovník*. Praha: Naše vojsko, 2006.
- ČECHOVÁ, Marie. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003.
- DENDALE, Patrick a Johan van der AUWERA. *Les verbes modaux*. Atlanta, GA: Rodopi, 2001.
- GOSSELIN, Laurent. *Temporalité et modalité*. Bruxelles: Boeck & Larcier, 2005.
- GREVISSE, Maurice a André GOOSSE. *Le bon usage: grammaire française : Grevisse langue française*. Bruxelles: De Boeck, 2008.
- GROSS, Maurice. *Méthodes en syntaxe: régime des constructions complétives*. Paris: Hermann, 1975.
- FLAUX, Nelly, Dejan STOSIC. Les noms d'idéalités et la modalité : marquage d'une opposition. *Langages*, 148, 2014, s. 127-141
- FRAWLEY, William, Erin ESCHENROEDER, Sarah MILLS a Thao NGUYEN. *The expression of modality*. New York: Mouton de Gruyter: 2006.
- HENDRICH, Josef, TLÁSKAL, Jaromír a RADINA, Otomar. *Francouzská mluvnice*. Plzeň: Fraus, 2001.
- HRABÁK, Josef. *Poetika*. Praha: Československý spisovatel, 1977.
- CHARAUDEAU, Patrick. *Grammaire du sens et de l'expression*. Paris: Hachette, 1992.
- JACKIEWICZ, Agata. Études sur l'évaluation axiologique : présentation. *Langue française*, 1984, 2014, s. 5-16.
- JAMROZIK, Elzbieta. De la subjectivité dans le lexique. *Langages*, 89, 1988, s. 87-96.
- KERBRAT-ORECCHIONI, Catherine. *L'énonciation de la subjectivité dans le langage*. Paris: Colin, 1980.
- KIEFER, Ferenc. *Modality. Grammar, Meaning and Pragmatics*. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 2009.
- LE GOFFIC, Pierre. *Grammaire de la phrase française*. Paris: Hachette, 1993.

LEVIN, Beth. *English verb classes and alternations: a preliminary investigation*. Chicago: University of Chicago Press, 1993.

LE QUERLER, Nicole. Les modalités en français. *Revue belge de philologie et de l'histoire*, 82, 2004, s. 643-656.

LYONS, John. *Sémantique linguistique*. Paris: Larousse, 1980.

MATHIEU, Yvette Yannic. Les verbes psychologiques et interprétation sémantique. *Langue française*, 105, 1995, s. 98-106.

NÁDVORNÍKOVÁ, Olga. *Korpusová analýza faktorů sémantické interpretace francouzského gerondivu*. 2013.

NAKONEČNÝ, Milan. *Emoce*. Praha: Triton, 2012.

OATLEY, Keith, Dacher KELTNER a Jennifer M JENKINS. *Understanding emotions*. Oxford: Blackwell Pub., 2006.

POTTIER, Bernard. *Sémantique générale*. Paris: Presses Universitaires de France, 1992.

RIEGEL, Martin, Jean-Christophe PELLAT a René RIOUL. *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, 2014.

RUWET, Nicolas. Être ou ne pas être un verbe de sentiment, *Langue française*, 104, 1994, s. 45-55.

RUWET, Nicolas. Les verbes de sentiment, peuvent-ils être agentifs?, *Langue française*, 105, 1995, s. 28-39.)

WILMET, Marc. *Grammaire critique du Français*. Paris: De Boeck, 2007.

Internetové zdroje

Aranea [online]. [cit. 2015-07-21]. Dostupné z:
http://sketch.juls.savba.sk/aranea_about/_francogallicum.html

Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales. [online]. 2012 [cit. 2015-07-20]. Dostupné z: <http://www.cnrtl.fr/>

WIKI Český národní korpus [online]. 2015 [cit. 2015-07-21]. Dostupné z:
<http://wiki.korpus.cz/doku.php>

The ARTFL Project [online]. [cit. 2015-07-20]. Dostupné z: <http://artfl-project.uchicago.edu/content/dictionnaires-dautrefois>

Seznam tabulek a grafů:

- Graf 1: Graduální charakter subjektivity
- Graf 2: Graduální charakter funkčních stylů
- Graf 3: Proces negace u některých axiologických a neaxiologických výrazů
- Graf 4: Frekvenční vývoj slovesa *adorer*
- Graf 5: Frekvenční vývoj slovesa *abhorrer*
- Graf 6: Frekvenční vývoj slovesa *idolâtrer*
- Graf 7: Frekvenční vývoj slovesa *haïr*
- Graf 8: Frekvenční vývoj slovesa *affectionner*
- Graf 9: Frekvenční vývoj slovesa *aimer*
- Graf 10: Frekvenční vývoj slovesa *chérir*
- Graf 11: Frekvenční vývoj slovesa *détester*
- Graf 12: Frekvenční vývoj slovesa *exécrer*
- Graf 13: Zastoupení skupiny zkoumaných sloves v jednotlivých typech textů v korpusu InterCorp
- Graf 14: Výsledná stupnice zkoumaných emočních sloves
- Graf 15: Určení slovesných osob u jednotlivých výskytů slovesa *aimer*
- Graf 16: Určení životnosti předmětu u jednotlivých výskytů slovesa *aimer*
- Graf 17: Určení vztahů mezi aktanty u jednotlivých výskytů slovesa *aimer*
- Graf 18: České ekvivalenty slovesa *aimer* v 1. osobě
- Graf 19: České ekvivalenty slovesa *aimer* ve 2. osobě
- Graf 20: České ekvivalenty slovesa *aimer* ve 3. osobě
- Graf 21: České ekvivalenty slovesa *aimer* přecházejícího na neživotný předmět
- Graf 22: České ekvivalenty slovesa *aimer* přecházejícího na životný předmět
- Graf 23: České ekvivalenty slovesa *aimer* označujícího milostný vztah
- Graf 24: České ekvivalenty slovesa *aimer* označujícího vztah člověka k věci
- Graf 25: České ekvivalenty slovesa *aimer* označujícího mezilidské vztahy obecně
- Tabulka 1: Přehled terminologického nazírání na modalitu sloves s ústředním bodem *aimer*
- Tabulka 2: Lexikální prostředky modifikující axiologickou modalitu
- Tabulka 3: Vliv suprasegmentálních prostředků na míru axiologické modality sloves
- Tabulka 4: Vliv morfologických kategorií na axiologickou hodnotu sloves
- Tabulka 5: Vliv syntaktických prostředků na axiologickou hodnotu sloves
- Tabulka 6: Slovníkové definice sloves vybrané škály podle *Le Petit Robert (2009)*.
- Tabulka 7: Etymologie vybraných emočních sloves

- Tabulka 8: Frekvence emočních sloves v různých typech korpusů
- Tabulka 9: Frekvence emočních sloves v různých typech textů
- Tabulka 10: České ekvivalenty pozitivních emočních sloves
- Tabulka 11: Intenzita pozitivních emočních sloves vycházející z kontrastivní analýzy
- Tabulka 12: České ekvivalenty negativních emočních sloves
- Tabulka 13: Intenzita negativních emočních sloves vycházející z kontrastivní analýzy
- Tabulka 14: Obecné statistické údaje k dotazníkovému průzkumu
- Tabulka 15: Výsledky dotazníkového průzkumu u pozitivní stupnice emočních sloves
- Tabulka 16: Výsledky dotazníkového průzkumu u negativní stupnice emočních sloves

Přílohy

I.: Absolutní frekvence vybraných axiologických sloves z diachronního pohledu (hodnoty jsou vygenerovány na základě korpusu FRANTEXT)

<i>aimer</i>	
století	abs. fr.
0- 99	250
1100-1199	92
1200-1299	12
1300-1399	495
1400-1499	279
1500-1599	1501
1600-1699	17291
1700-1799	30322
1800-1899	59130
1900-1999	74405
2000-2099	8703

<i>chérir</i>	
století	abs. fr.
0- 99	4
1100-1199	4
1200-1299	1
1300-1399	29
1400-1499	17
1500-1599	140
1600-1699	1045
1700-1799	1907
1800-1899	3614
1900-1999	4356
2000-2099	536

<i>adorer</i>	
století	abs. fr.
0- 99	2
900- 999	1
1300-1399	2
1400-1499	29
1500-1599	411
1600-1699	2888
1700-1799	3666
1800-1899	5178
1900-1999	3890
2000-2099	598

<i>hair</i>	
století	abs. fr.
0- 99	131
1100-1199	71
1200-1299	18
1300-1399	174
1400-1499	184
1500-1599	461
1600-1699	2134
1700-1799	2680
1800-1899	4019
1900-1999	6064
2000-2099	507

<i>idolâtrer</i>	
století	abs. fr.
1300-1399	4
1400-1499	1
1500-1599	79
1600-1699	400
1700-1799	574
1800-1899	417
1900-1999	191
2000-2099	19

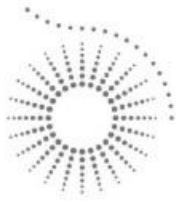
<i>exécer</i>	
století	abs. fr.
1500-1599	10
1600-1699	4
1700-1799	1
1800-1899	336
1900-1999	237
2000-2099	41
1900-1999	4053
2000-2099	550

<i>détester</i>	
století	abs. fr.
1300-1399	2
1400-1499	7
1500-1599	102
1600-1699	436
1700-1799	1081
1800-1899	1476
1900-1999	4053
2000-2099	550

<i>affectonner</i>	
století	abs. fr.
1400-1499	6
1500-1599	119
1600-1699	493
1700-1799	189
1800-1899	331
1900-1999	287
2000-2099	41

<i>abhorrer</i>	
století	abs. fr.
1500-1599	12
1600-1699	53
1700-1799	106
1800-1899	118
1900-1999	75
2000-2099	5

II.: Dotazník zkoumající citění axiologickou modalitu vybraných sloves rodilými mluvčími

Université Charles de Prague

Faculté des Lettres

Questionnaire

Sujet : **La modalité axiologique en français**

Quel est votre âge ?

☐ moins	☐ 31-40	☐ 61-70
☐ 11-20	☐ 41-50	☐ 71-80
☐ 21-30	☐ 51-60	☐ plus

Quel est votre sexe?

- Homme Femme

Quelle est votre région d'origine? _____

Pourriez-vous ranger les phrases ci-dessous par ordre de degré d'intensité ?

(1 = la moins positive, 5 = la plus positive)

- J'aime ce chien.*
- J'adore ce chien.*
- Je chéris ce chien.*
- J'affectionne ce chien.*
- J'idolâtre ce chien.*

Pourriez-vous ranger les phrases ci-dessous par ordre de degré d'intensité ?

(1 = la moins négative, 5 = la plus négative)

- Je déteste ce chien.*
- Je hais ce chien.*
- Je n'aime pas ce chien.*
- J'exècre ce chien.*
- J'abhorre ce chien.*

Je vous remercie de votre coopération.

III.: Prostředky ovlivňující axiologickou modalitu sloves

Lexikální modifikátory	Vliv na axiologickou modalitu sloves
<i>adverbia</i>	Intenzifikace/zeslabení
<i>interjekce vzniklá konverzí z jiných axiologických slov</i>	Intenzifikace
Morfologické modifikátory	Vliv na axiologickou hodnotu sloves
<i>pasivum</i>	Intenzifikace (?)
<i>slovesná osoba</i>	Intenzifikace (?)
<i>nedokonavý vid</i>	Intenzifikace (?)
<i>životnost/neživotnost</i>	Intenzifikace/zeslabení (?)
<i>gradace</i>	Intenzifikace/zeslabování
Syntaktické modifikátory	Vliv na axiologickou hodnotu sloves
<i>proces negace</i>	Negace, převrácení původní axiologické hodnoty
<i>procesy tematizace</i>	Intenzifikace
<i>přísllovečná určení způsobu</i>	Zpochybnění/intenzifikace/zeslabení
Suprasegmentální modifikátory	Vliv na axiologickou hodnotu sloves
<i>aposiopese</i>	Zeslabení
<i>vykřičník</i>	Intenzifikace
<i>reduplikace vykřičníku</i>	Výrazná intenzifikace
<i>otazník</i>	Negace
<i>reduplikace otazníku</i>	Výrazná negace
<i>odlišná typografie</i>	Intenzifikace